GEMEENTE Drimmelen

Begroting 2024

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE **3**

BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG **5**

INLEIDING **7**

Voorwoord 8
Samenvatting 9

PROGRAMMA'S **15**

Inleiding programma's 16
1. Burger en bestuur 17

Inleiding 17

1.1 Veiligheid 17

1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners 18

1.3 Levendige dorpen 19

Wat gaat het kosten? 20

2. Openbare ruimte 21

Inleiding 21

2.1 Natuur en Groen 21

2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte 23

2.3 Water 25

Wat gaat het kosten? 25

3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie 27

Inleiding 27

3.1 Woningbouw en ruimte 27

3.2 Duurzaamheid 30

3.3 Economie, recreatie en toerisme 35

Wat gaat het kosten? 38

4. Sociaal domein 39

Inleiding 39

4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid 39

4.2 Participatie en schuldenproblematiek 45

4.3 Sociale structuur, sport en zorg 48

Wat gaat het kosten? 51

Algemene dekkingsmiddelen 52
Overhead 56

Wat gaat het kosten? 56

Basisset beleidsindicatoren 58

PARAGRAFEN **62**

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 63
B. Lokale heffingen 67
C. Onderhoud kapitaalgoederen 73
D. Financiering 78
E. Bedrijfsvoering 81
F. Verbonden partijen 85
G. Grondbeleid 90
H. Wet Open Overheid (WOO) 93

FINANCIËLE BEGROTING 94

A. Overzicht baten en lasten en toelichting 95
A. Overzicht baten en lasten en toelichting 95
A1. Meerjarenperspectief 97
A2. Financiële uitgangspunten 97
A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 100
A4. Overzicht incidentele baten en lasten 2024-2027 104
A5. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves 105
B. Financiële positie 106
B1. Investeringen 106
B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen 106
B3. Financiering 109
B4. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume 109
B5. Geprognosticeerde balans 110
B6. EMU-saldo 112

BIJLAGEN 113

1. Overzicht actuele beleidsstukken 114
2. Baten en lasten per taakveld 117
3. Taakvelden per programma 120
4. Investeringsprognose 2024 - 2028 123
5. Afschrijvingstermijnen investeringen 137
6. Richtlijnen begroting GR'en 140

Begroting in één oogopslag

BEGROTING 2024 IN ÉÉN OOGOPSLAG

GEMEENTE Drimmelen

2024 wordt het jaar van aanpakken

Drimmelen heeft veel ambities en het is een opgaaf om die allemaal te realiseren. Door de huidige omstandigheden als stijgende prijzen, onzekerheid i.v.m. beschikbaarheid capaciteit en materialen kost het moeite om alle plannen uit te voeren. We doen ons best om samen de goede Drimmelense samenleving te behouden en er te zijn voor iedereen.

Harry Bakker, wethouder Financiën

INKOMSTEN

52,1 MILJOEN + 26,7 MILJOEN = 78,8 MILJOEN

Het grootste deel krijgen we van het Rijk.

De rest krijgen we uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen.

De totale inkomsten in 2024 zijn begroot op € 78,8 miljoen.

14,9 MILJOEN | 11,8 MILJOEN

lokale heffingen

- **Onroerendezaakbelasting** 5,6 miljoen
- **Rioolheffing** 3,3 miljoen
- **Afvalstoffenheffing** 3,9 miljoen
- **Omgevingsvergunningen** 1,2 miljoen
- **Leges burgerzaken** 0,5 miljoen
- **Overige heffingen** 0,4 miljoen

andere inkomsten

- **Bijdragen uit reserves** 2,0 miljoen
- **Huren en pachten** 0,9 miljoen
- **Dividend** 0,2 miljoen
- **Grondbedrijf** 5,0 miljoen
- **Overige inkomsten** 3,7 miljoen

UITGAVEN

Inwoneraantal 1-1-2024: **27.997**

Op basis van programma's		per inwoner
Burger en Bestuur	€ 5,7 miljoen	€ 203
Openbare Ruimte	€ 10,7 miljoen	€ 381
Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie	€ 16,3 miljoen	€ 581
Sociaal Domein	€ 33,0 miljoen	€ 1.179
Overhead	€ 10,2 miljoen	€ 365
Algemene dekkingsmiddelen	€ 1,8 miljoen	€ 65

78,8 MILJOEN – 77,7 MILJOEN = 1,1 MILJOEN

Inkomsten – Uitgaven = Resultaat

Hoeveel betaal ik in 2024 aan:

Rioolheffing	€ 256,42
OZB	€ 330,27
Afvalstoffenheffing	€ 325,13

Nieuw beleid 2024

Made

- Start aanleg rotonde Godfried Schalckenstraat
- Rioolmaatregelen De Gijster
- Rioolmaatregelen Meidoornlaan/Hoefkensstraat
- Ingebruikname sociaal-cultureel dorpshart Made
- Duurzame oplossing Amerwarmtenet glastuinbouw
- Ontwikkeling woningbouw Kloosterhof
- Ontwikkeling woningbouw Made-Oost
- Ontwikkeling woningbouw dorpshart Made
- Ontwikkeling woningbouw De Ligne
- Ontwikkeling woningbouw Zuideindsestraat
- Bouw tijdelijke woningen De Ligne
- Nieuwbouw IKC de Stuifhoek
- Onderzoek toekomst gebouw Dongemondcollege

Lage Zwaluwe

- Uitwerking Visie w.o. Flierstraat en bestemmend vrachtverkeer
- Vaststelling integrale visie Lage Zwaluwe
- Herinrichting Ameroever Buitenhaven
- Doortrekken Beverpad
- Ontwikkeling woningbouw Lage Zwaluwe West
- Ontwikkeling woningbouw Willibrorduslocatie en Olmhof
- Bouw tijdelijke woningen

Wagenberg

- Rioolmaatregelen Gomarusstraat
- Veilige sport en school route
- Ontwikkelen integrale visie Wagenberg
- Ontwikkeling woningbouw Verlengde Elsakker
- Ontwikkeling bedrijventerrein Thijssenweg

Terheijden

- Reconstructie Zeggelaan
- Reconstructie Molenstraat Noord
- Ontwikkeling woningbouw Molenweel Lageweg
- Ontwikkeling woningbouw Kalkvliet-Munnikenhof
- Wijkuitvoeringsplan energietransitie
- Visie onderwijshuisvesting Terheijden

Hooge Zwaluwe

- Start fietsveiligheid Zonzeelseweg
- Realisatie Zoutendijk
- Ontwikkeling woningbouw Hooge Zwaluwe
- Wijkuitvoeringsplan energietransitie
- Toekomst de Zonzeel

Drimmelen

- Cameratoezicht vrachtverkeer Batterij
- Ontwikkeling woningbouw Landtongen
- Onderzoek driehoeksverbinding
- Drimmelen-Hank-Geertruidenberg
- Visie op gebied Drimmelen – Gat van den Ham

Alle kernen

- Nieuwe inzamelaar GFT-, restafval en PMD.
- Vergroten biodiversiteit
- Aanleg "dorpsbosjes"
- Veilige school- en sportfietsroutes
- Realisering van ruim 300 nieuwbouwwoningen, verdeeld over de kernen
- Bouwplannen duurzaam, natuurinclusief, energieneutraal
- Duurzame oplossing Verduurzaming Amerwarmtenet glastuinbouw
- Uitvoering eerste tranche Nationaal Isolatieprogramma
- Ondersteuning Traais Energie Collectief en Opgewekt Drimmelen
- Actualisatie Programma Duurzaamheid en opstellen
- uitvoeringsprogramma 2024 t/m 2026
- Ontwikkelen participatiebeleid
- Voortzetting starterslening
- Voortzetting duurzaamheidslening
- Voortzetting subsidieregeling 'groene daken'
- Opkoopbescherming woningen beneden NHG-norm
- Verkenning herstructurering woningbouw
- Duurzaamheidsvisie Plukmade
- Vergroening schoolpleinen
- Zoveel mogelijk leerlingen behalen een startkwalificatie
- Stimulering taalvaardigheid
- Versterking samenwerking tussen CJG en het onderwijs
- Huisvesting bijzondere doelgroepen zoals statushouders en (Oekraïense) vluchtelingen
- Visie op de gemeentelijke accommodaties
- Visie voor het Sociaal Domein
- Uitwerking en start implementatie van de Regiovisie jeugd
- Onderzoek naar contracten begeleiding

© 2023, Soet en Blank Tekst en Communicatie, Breda

Inleiding

Voorwoord

Voor u ligt de begroting voor het nieuwe jaar, 2024. In deze nieuwe begroting zijn de ambities uit het coalitieakkoord Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen verwerkt. Het college heeft daarbij een evenwichtige keuze gemaakt tussen die ambities en de budgettaire ruimte die daarvoor beschikbaar is. Voor gemeenten is er op langere termijn onzekerheid over het effect van een nieuwe wijze van financiering door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Het ministerie kondigde eerder aan dat de financieringssystematiek van gemeenten vanaf 2026 zal worden aangepast. Waar nu nog de hoogte van de Algemene Uitkering de omvang van de rijksuitgaven volgt (trap op, trap af) zal vanaf 2026 sprake zijn van een koppeling van de Algemene Uitkering met het bruto binnenlands product. De komende periode werkt het ministerie de nieuwe financieringsmethode uit en zal het precieze effect daarvan duidelijk worden.

Vooruitlopend daarop heeft de VNG berekend dat door de nu al bekende aanpassingen gemeenten vanaf 2026 te maken gaan krijgen met een korting van ongeveer € 3 miljard. Eén van die aanpassingen is het weer toepassen van de opschalingskorting, een maatregel die in 2026 tot een structurele korting van € 675 miljoen zal gaan leiden.

De aanpassing van de financieringssystematiek zorgt voor aanhoudende onzekerheid in gemeentelijke begrotingen. De VNG heeft opgeroepen om nadelige financiële effecten vanaf het ravijnjaar 2026 zichtbaar te maken. De provincie Noord-Brabant steunt dit maar heeft tegelijkertijd in haar rol als interbestuurlijk toezichthouder aangegeven er op toe te zullen zien dat de gemeentelijke begrotingen voor het jaar 2024 reëel en structureel sluiten.

Het college van burgemeester en wethouders presenteert voor 2024 een structureel sluitende begroting en legt daarnaast een aantal beleidskeuzes aan de gemeenteraad voor. Keuzes om de gemeentelijke taken en de ambities uit het coalitieakkoord uit te kunnen blijven voeren. Het college gaat voorzichtig om met het overschot in deze begroting. Naast een slechter vooruitzicht voor de begroting in de komende jaren voorzien wij nog risico’s in de nabije toekomst waar wij ruimte voor willen reserveren.

Burgemeester en wethouders van Drimmelen

Samenvatting

In deze samenvatting leest u de belangrijkste beleidsvoornemens uit de vier lokale programma's en hoe we die beleidsvoornemens financieel dekken. Vervolgens staan we stil bij opvallende ontwikkelingen in de paragrafen die het BBV verplicht stelt, van weerstandsvermogen tot en met grondbeleid. Als laatste geven we u inzicht in de ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente.

Programma 1: Burger en bestuur

Veiligheid
Het college zet de komende bestuursperiode in op behoud van een leefbare en veilige samenleving, waarbij we als gemeente in verbinding staan met onze dorpen. We denken samen met onze inwoners na over veiligheidsvraagstukken en oplossingen. Onze BOA's handhaven samen met de politie, de veiligheid in situaties waarin dat wordt gevraagd.
De gemeente is alert op ondermijning en witwaspraktijken. We zetten het regionaal BIBOB-beleid en de Brabantse norm voor een weerbare overheid in. De uitkomsten van de pilot met cameratoezicht in Terheijden zullen worden geëvalueerd op mogelijkheden om cameratoezicht te verbreden. Kinderen en jongvolwassenen worden via scholen, verenigingen en jeugdwerkers voorgelicht over drugsgebruik.

Dienstverlening en samenwerking met de inwoners
De steeds lagere opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen maakt het noodzakelijk dat het college en ambtenaren meer investeren in de relatie met inwoners.
De nieuwe website van de gemeente is voor iedereen toegankelijk en bevat heldere taal. Het participatiebeleid wordt uitgewerkt in een denk- en werkwijzer en uitgeschreven in een participatieverordening. Aan het dienstverleningsconcept worden servicenormen en een uitvoeringsplan verbonden.

Levendige dorpen
Om sociale structuren te herstellen die in de Coronaperiode zijn beschadigd, moet de sociale samenhang van onze dorpen worden versterkt.
Afhankelijk van het moment waarop De Bernardus op het energienet kan worden aangesloten, zal dit nieuwe sociaal-cultureel centrum in gebruik worden genomen en De Mayboom worden gesloopt. Ook zal een deel van het plangebied woonrijp worden gemaakt en zullen als eerste woningen aan de Patronaatstraat worden opgeleverd.
In overleg met bewoners en bedrijven zal een visie op de toekomstige ontwikkeling van Lage Zwaluwe worden gepresenteerd. Begin 2024 zal daarnaast gestart worden met het opstellen van een soortgelijke visie voor Wagenberg.

Programma 2: Openbare ruimte

Natuur en groen
In Drimmelen hebben we veel mooie natuur. Toch is meer aandacht vereist voor biodiversiteit, het creëren van groenplekken met dorpsbosjes en voor het aan kinderen meegeven van liefde voor de natuur.
We brengen de ambitieniveaus uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie in praktijk om zo hittestress te beperken. We zullen een nieuw biodiversiteitplan opstellen om de natuur en het landschap te verbeteren om vervolgens het plan uit te voeren. Ook zal de gemeente Drimmelen een plan opstellen voor een toeristisch-recreatieve inrichting van het gebied tussen het Gat van den Ham en Drimmelen.

Verkeer en inrichting openbare ruimte
Iedereen die in Drimmelen woont, werkt of recreëert moet zich op een verkeersveilige manier kunnen verplaatsen.
In Hooge Zwaluwe leggen we een bypass ter hoogte van de Zoutendijk-Horenhilsedijk aan, inclusief een fietsveilige verbinding tussen de Wagenbergsestraat en de Zwaluwseweg. Natuurcompensatie vindt in Drimmelen plaats.
In Terheijden wordt begonnen met het fietsveilig maken van de Zeggelaan en in Made met het voorbereiden van de aanleg van een verkeersrotonde ter hoogte van de Godfried Schalkenstraat en Haasdijk. Overal in de kernen zorgen we voor veilige fiets- en looproutes naar scholen en sportverenigingen.

In Drimmelen zijn camera's geplaatst om te kunnen beoordelen of De Batterij volledig voor vrachtverkeer kan worden afgesloten. De uitkomsten van het cameratoezicht zullen worden gebruikt om te beslissen of dit toezicht ook elders in de gemeente moet worden toegepast.

Water
De samenwerking met de gemeenten Geertuidenberg, Altena, Oosterhout en de waterschappen Brabantse Delta en Rivierenland (We4Climate) zetten we voort. Het uitvoeringsprogramma van het DeltaPlan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) krijgt steeds meer vorm. Binnen Drimmelen zullen we ook concrete oplossingen zien, namelijk: meer schaduw (tegen hittestress), minder water op straat (om hemelwateroverlast te verminderen), waar mogelijk hemelwater afkoppelen en infiltreren in de bodem (om droogte tegen te gaan) en dijkverzwaringen in Terheijden en langs de Amer (voor waterveiligheid). In het kader van waterveiligheid kijken we steeds kritischer naar de ontwikkeling van toekomstbestendige woongebieden.

Programma 3: Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

Woningbouw
Nederland staat voor een grote woningbouwopgave en dit geldt ook voor Drimmelen. In de komende bestuursperiode bouwen we 800 woningen in alle kernen en in alle prijsklassen, met het Programma Wonen als basis.
We bouwen duurzame, betaalbare, energie neutrale en natuur inclusieve woningen. In Hooge Zwaluwe worden de ruimtelijke procedures zo spoedig mogelijk opgestart om woningbouw mogelijk te maken.
In 2024 zal de bouw van 317 woningen van start gaan. Het college zal de raad ieder halfjaar informeren over de voortgang van alle woningbouwprojecten door middel van een brief. We blijven de regeling voor het verstrekken van duurzaamheids- en startersleningen voortzetten.
Een actiever grondbeleid zal helpen bij het versnellen van de woningbouwopgave. Nadat de nieuwe nota Grondbeleid in 2023 door de raad is behandeld, ontstaat de mogelijkheid om actiever te sturen op projecten en waar nodig zelf gronden te verwerven. Zo kunnen we invloed uitoefenen op woningdiversiteit, maatschappelijke doelen en duurzaamheid. We onderzoeken tevens de mogelijkheden om inwoners uit onze eigen gemeente voorrang te geven op nieuwbouwprojecten. In samenwerking met Woonvizier maken we plannen voor de herstructurering van oude woningen ten behoeve van starters en senioren. Bovendien zullen we voldoen aan de provinciale taakstelling voor de huisvesting van statushouders en leveren we ons eerlijke deel in de huisvesting van Oekraïense vluchtelingen en asielzoekers.
De Omgevingswet treedt op 1 januari 2024 in werking. We zullen de toepassing van de wet in Drimmelen evalueren en indien nodig aanpassingen doorvoeren.

Duurzaamheid
Duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie staan hoog op de agenda. Het college streeft naar een succesvolle overgang naar een duurzame samenleving, met aandacht voor zowel technische als sociale aspecten. Hierbij verliezen we de mensen niet uit het oog die steun nodig hebben bij de lokale duurzaamheidsopgave.
Het programma Duurzaamheid biedt richtlijnen. De 'Duurzame Big Five' vraagt aandacht voor energietransitie, duurzaam ondernemen en circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit. Rijksmiddelen voor de energietransitie worden specifiek toegewezen aan personele capaciteit en de uitvoering van de transitie.
De goedkeuring van de Transitie Visie Warmte door de raad opent de weg naar het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving. Daarom worden uitvoeringsplannen voor wijken in Hooge Zwaluwe en Terheijden opgesteld, met bijzondere aandacht voor het voorkomen van energiearmoede. We maken gebruik van de middelen uit het Nationaal Isolatieprogramma om eigenaren van slecht geïsoleerde woningen te ondersteunen bij het isoleren van hun woning.
De opbrengsten uit de windmolens langs de A16 worden ondergebracht in een fonds. Samen met de stichting Energietransitie Drimmelen maken we afspraken over gebruik van dit fonds voor de verduurzaming van wijken.
Wij zullen de opgaven uit de Regionale Energiestrategie West-Brabant 1.0 afronden, met als doel om eind 2024 versie 2.0 te kunnen presenteren.
Om duurzaamheid te blijven bevorderen, zetten we het regionaal energieloket voor inwoners en bedrijven voort. We organiseren jaarlijks minstens twee collectieve (inkoop)acties voor inwoners, continueren we de inzet van de klusbus en blijven we de inzet van energieambassadeurs en lekcheckers faciliteren. Bovendien verlengen we de subsidieregeling Groene Daken. Samen met Woonvizier werken we aan prestatieafspraken voor de verduurzaming van de woningvoorraad van

Woonvizier.
Tot slot komen we tot een toepassing van zonnevelden binnen onze gemeente die past binnen de kaders die de Raad van State heeft gegeven.

Economie, recreatie en toerisme
De economie van Drimmelen moet bloeiend en sterk lokaal verbonden zijn. Drimmelen moet zich verder ontwikkelen als recreatiegemeente met als aantrekkelijke pijlers de Biesbosch, de Zuiderwaterlinie en ons vitale platteland.
De groene kop van de haven in Lage Zwaluwe wordt omgevormd tot een aantrekkelijk recreatiegebied met een uitkijkpunt over de Biesbosch. Ook in Drimmelen komt een vergelijkbaar uitkijkpunt.
De planologische procedures voor het bedrijventerrein aan de Thijssenweg in Wagenberg worden doorlopen en de mogelijkheden van bedrijvigheid in de Louisepolder worden opgenomen in de visie op de Lage Zwaluwe. Ook doen we onderzoek naar de uitbreiding van het bedrijventerrein in de Brieltjenspolder.
We voeren intensieve gesprekken met belanghebbenden over de duurzame ontwikkeling van het buitengebied, met aandacht voor ontwikkelingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven. Ook nemen we deel aan gebiedsgerichte initiatieven om stikstofuitstoot in het Natura 2000-gebied de Biesbosch te verminderen. In Terheijden zetten we ons in om het cultuurhistorisch karakter van de haven te behouden en de Kleine Schans te voorzien van een aantrekkelijke entree. De veerverbinding die Drimmelen, Altena en Geertruidenberg verbindt, wordt structureel in de vaart gebracht. Tevens wordt het Beverpad verlengd in de richting Lage Zwaluwe.
Op beleidsmatig gebied werken we aan een integrale uitvoeringsprogramma als vervolg op de nota Economie en de nota Vrijetijdseconomie. De nieuwe nota Evenementenbeleid zal inspelen op de wens om grootschalige evenementen meerjarig te vergunnen.

Programma 4: Sociaal Domein

Onderwijs, jeugd en gezondheid
Het college zet zich in voor kwalitatief goed onderwijs, met scholen die goed geventileerd zijn en groene schoolpleinen hebben. In het onderwijs streven we naar gelijke kansen voor leerlingen en scholieren en dat geldt ook voor hun deelname aan de activiteiten georganiseerd door jongerenwerkers en buurtsportcoaches. Gezondheid is een belangrijk thema, zowel binnen als buiten het sociaal domein.
Tegen het einde van het schooljaar 2025/2026 zullen alle scholen in Drimmelen voldoen aan de binnenklimaatnorm Frisse Scholen B (goed) en waar mogelijk zelfs A (uitmuntend). De beslissingen hieromtrent worden genomen in 2024 als onderdeel van het Integraal Huisvesting Programma. Dit programma zal ons tevens informeren over de nodige stappen om het Dongemond College voor Made te behouden tot 2040.
In 2024 wordt gestart met de bouw van een energieneutraal Integraal Kindcentrum (IKC) De Stuifhoek, met als doel om het nieuwe gebouw in het vierde kwartaal van 2025 in gebruik te nemen.
De landelijke hervormingsagenda jeugd heeft invloed op onze regionale en lokale gemeenschap. Nadat gemeenteraden in 2022 een visie op de regionale jeugdzorg hadden vastgesteld, zijn er in 2023 in regionaal verband zowel een strategieplan als een uitvoeringsplan opgesteld. Een nog op te richten gemeenschappelijke regeling zal zorg dragen voor een effectieve regionale jeugdzorg. Het actualiseren van het jeugd- en jongerenbeleid zal onderdeel uit gaan maken van het integrale beleidsplan, dat voor het sociaal domein zal worden opgesteld en datzelfde geldt ook voor het nieuwe gezondheidsbeleid. Verenigingen die actief aan voorlichting over en preventie van drugsgebruik doen, krijgen extra subsidie. Ook in 2024 werken het CJG en het onderwijs samen en verstevigen we het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) om lange wachtlijsten te voorkomen; conform het coalitieakkoord en met dekking vanuit de middelen die eerder door het Rijk zijn toegezegd.

Participatie en schuldenproblematiek
Iedereen heeft recht op een sociaal minimum. Het Rijk moet daar in voorzien, maar ook lokaal kunnen we hierin bijdragen door oog te hebben voor nieuwe vormen van armoede zoals energiearmoede. Daarbij leggen we de verbinding tussen verschillende beleidsgebieden.
Het college wil dat iedere inwoner voelt dat hij of zij er écht toe doet en mee kan doen. Met een gemeente brede visie op dienstverlening is de gemeente optimaal toegankelijk om te ondersteunen als de zelfredzaamheid van inwoners onder druk komt te staan. Zorg blijft bereikbaar voor wie dat nodig heeft, maar tegen misbruik wordt opgetreden. We blijven mensen uitdagen om zoveel mogelijk mee te doen in de samenleving en breiden daarom de tegenprestatie naar vermogen uit, waarbij de totale belastbaarheid op 32 uur per week is gesteld. Schuldhulpverleners hebben aandacht voor mentale problemen en verwijzen inwoners door naar specialistische hulp als dat nodig is. Bij

problematische schulden zorgen we voor een adempauze van drie maanden en bij meervoudige problematiek organiseert een procesregisseur passende ondersteuning.

Sociale structuur, sport en zorg
De zorgvraag op alle zorgterreinen neemt toe. Het moment is aangebroken om meer te investeren in onze sociale structuur, het voorliggend veld. Meer en hogere subsidies voor onze verenigingen, regelingen om gezondheid, bewegen en sport te stimuleren en vernieuwde afspraken met onze welzijnsinstellingen. Dorpshuizen vervullen een cruciale functie in het behoud en het versterken van de sociale structuur.
Een inclusieve samenleving en toegankelijkheid van voorzieningen gelden voor iedereen. Bij al het gemeentelijk beleid toetsen we of er fysieke of mentale drempels voor inwoners zijn om gebruik te kunnen maken van dat (nieuwe) beleid.
Het project inclusie eindigt in 2023. Een overdrachtsdocument zal handvatten aan de gemeentelijke organisatie bieden voor het faciliteren van een inclusiepanel, het onderbrengen van de rol van aanjager bij een vaste medewerker en het aandacht hebben voor de toegankelijkheid van openbare gebouwen.
Een aantal verenigingen heeft in Coronatijd leden verloren. Om dit financieel te compenseren zal de subsidie voor jeugdleden worden verhoogd.
Sporthallen, sport- en gymzalen zijn een belangrijke infrastructuur. Samen met de sportverenigingen en exploitanten doen we in 2024 onderzoek naar het breder inzetten van deze accommodaties.

Paragrafen

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing
Organisaties worden geconfronteerd met risico's die de realisatie van doelen (kunnen) bedreigen. De gemeente identificeert en kwantificeert doorlopend de risico's die bedreigend zijn voor haar ambities en zet de weerstandscapaciteit die zij nodig heeft om risico's af te dekken af tegen de daadwerkelijk beschikbaarheidscapaciteit. De uitkomst van dit weerstandsratio moet minimaal 1 zijn volgens de nota weerstandsvermogen en risicomanagement die de raad vaststelde. Voor 2024 wordt een weerstandsratio van 3,74 begroot, ruim boven de minimaal vereiste norm.
Gemeenten beoordelen hun financiële stabiliteit aan de hand van de vijf kerngetallen zoals voorgeschreven in de "Regeling vaststelling waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten". Zowel de begrote uitkomsten als de samenhang tussen deze financiële kengetallen bevestigen het beeld van een solide financiële positie. Wel zorgt de onzekerheid over de wijze van financiering van gemeenten vanaf 2026 vooralsnog voor een druk op de structurele exploitatieruimte.

B. Lokale heffingen
Gemeenten leggen belastingen, heffingen en retributies op. De onroerend zaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn daar de bekendste voorbeelden van. Deze eigen opbrengsten vormen een belangrijk element in de methode van de verdeling van het Gemeentefonds die in de toekomst zal gaan gelden .
De omvang van de totale lokale lastendruk stijgt ten opzichte van het begrotingsniveau 2023 met € 163 per huishouden. De kosten voor de inzameling van afval nemen toe en hetzelfde geldt voor de kosten voor het onderhoud van het rioleringssysteem en de afvoer van hemel- en afvalwater.

C. Onderhoud kapitaalgoederen
Kapitaalgoederen laten zich onderscheiden in wegen, openbare verlichting, civiele kunstwerken, riolering, water, groen en gebouwen. Op grond van de vigerende meerjarige plannen voor groot onderhoud wordt de komende jaren steeds € 1,8 miljoen aan voorzieningen voor groot onderhoud gedoteerd. De exploitatielast voor de kosten van klein onderhoud zullen ca. € 3 miljoen per jaar bedragen.
Voor 2024 wordt een investeringsvolume van € 15,3 miljoen begroot, waarvan € 10 miljoen voor de nieuwbouw van IKC De Stuifhoek en € 1,8 miljoen voor de aanleg van de bypass Zoutendijk-Horenhilsedijk.

D. Financiering
De Wet financiering decentrale overheden (Fido) bevat richtlijnen voor een adequaat beheer van in- en uitgaande geldstromen. Ingevolge de Wet Fido werken gemeenten die richtlijnen uit in een Treasurystatuut. Dit statuut zal, met toevoeging van een borgstellingsbeleid, worden vernieuwd.
Het college voorziet voor 2024 geen substantiële financieringsrisico's, anders dan dat zij samen met het Rijk en andere gemeenten als achtervang fungeert in een situatie dat het Waarborgfonds Sociale Woningbouw niet aan haar financiële verplichtingen kan voldoen.

Rekening houdend met het verwachte investeringsvolume, zal er in 2024 naar verwachting een aanvullende financieringsbehoefte van € 12,2 miljoen ontstaan naast de in de begroting opgenomen langlopende financiering.

E. Bedrijfsvoering

In 2023 is het informatiebeleid voor 2024-2027 opgesteld. In 2024 zullen we het informatiemanagement professionaliseren, procesmanagement en procesbeheer ontwikkelen, een verbeterplan voor informatiebeheer opstellen en het aantal applicaties substantieel verminderen.
Het dienstverleningsconcept wordt vastgelegd in een uitvoeringsplan. We werken in 2024 onder meer op het organiseren van de regie op de gemeentelijke dienstverlening, het opleiden van onze medewerkers in de methodiek van klantreizen en het modelleren van de dienstverleningsprocessen.
Om het risico op onrechtmatigheden bij de inkoop van werken, goederen en diensten te verkleinen, zullen de uitgaven structureel worden gemonitord, medewerkers worden getraind en het contractbeheer zal worden ingericht.
Het bestaande financieel systeem zal worden vervangen. Het nieuwe systeem zal op 1 januari 2025 live gaan. De P&C-cyclus zal worden herzien, zodanig dat de nieuwe opzet minder tijd kost van het ambtelijk apparaat en meer sturing op het juiste niveau mogelijk maakt.
De afdelingen Middelen en Dienstverlening & Ondersteuning worden samengevoegd, zodat samenhang in en doelmatigheid van de ondersteuning van het primaire proces worden verbeterd. Gemeente breed worden de afdelingscoördinatoren beter gepositioneerd.
Ook komt er een nieuw functiehuis en een strategisch opleidingsplan dat ruimte zal bieden aan brede, taakgerichte en individuele opleidingen.
In 2024 zullen het risicomanagement, de interne beheersing en de sturen op gemeenschappelijke regelingen verder worden verbeterd. Het kaderplan interne beheersing wordt geactualiseerd en hetzelfde geldt voor het informatiebeveiligingsbeleid en het privacybeleid. Het bewustwordingsprogramma voor een zorgvuldige omgang met (bijzondere) persoonsgegevens zal worden voortgezet.
Bij de kadernota 2024 is de noodzakelijkheid van uitbreiding van de personele formatie aangegeven. Die noodzakelijkheid doet zich vooral voor in de financiële functie, bij P&O, bij ICT en bij de jeugdzorg. Het college vraagt bij deze begroting aan de raad om met een formatieve uitbreiding van ruim 6 fte in te stemmen.

F. Verbonden partijen

De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) is in juli 2022 vernieuwd. De nieuwe wet beoogt om de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden bij gemeenschappelijke regelingen te verstevigen. Dat kan bijvoorbeeld via een Raadsadvies Commissie en/of een adoptantenmodel. De nieuwe gemeenschappelijke regelingen zullen in 2024 van kracht worden.
In navolging van de wetswijziging is ook de regionale nota verbonden partijen herzien. De raad heeft eind 2023 de mogelijkheid om een zienswijze bij zowel de nieuwe gemeenschappelijke regelingen als de nieuwe nota verbonden partijen af te geven.
Voor de uitvoering van de regionale jeugdzorg wordt een gemeenschappelijke regeling in de vorm van een openbaar lichaam voorbereid. Na de besluitvorming hierover door de regionale colleges en raden zal de gemeenschappelijke regeling op naar verwachting 1 januari 2025 in werking treden.
Gebruikelijk is dat gemeenten in hun begroting richtlijnen aan gemeenschappelijke regelingen meegeven voor hun kadernota en begroting voor, in dit geval, 2025. De algemene financiële richtlijnen zijn t.o.v. voorgaande jaren aangescherpt. Intern heeft het college in samenspraak met de griffie maatregelen vastgesteld om meer grip op de gemeenschappelijke regelingen te creëren.

G. Grondbeleid

Drimmelen gaat over naar een actiever grondbeleid. In 2024 wordt een planresultaat van € 396.000 verwacht. Het saldo van de reservepositie zal voldoende zijn om de projectrisico's af te dekken.

H. Wet open overheid

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid in werking getreden. Deze wet vervangt de Wet openbaarheid van bestuur. In 2024 zal een applicatie voor het verwijderen of onleesbaar maken van (persoons)gegevens in documenten geïmplementeerd worden. Daarnaast zal een systeem worden ingevoerd om Woo-verzoeken digitaal te ontvangen en af te handelen. Aan de workflow zullen servicenormen worden verbonden.

Financiële begroting
De primaire begroting 2024 heeft een exploitatieoverschot van € 1.136.000 en een structureel overschot van € 1.517.000. Anders gezegd: de structurele lasten worden gedekt door structurele baten, wat voorwaardelijk is voor behoud van het repressieve toezicht door de provincie.

Separaat bij deze begroting 2024 legt het college beleidswensen aan de raad voor. Die beleidswensen gaan onder meer over de uitbereiding van de ambtelijke formatie die nodig is voor een goede uitvoering en ondersteuning daarbij van het (groeiend) aantal gemeentelijke taken. Zoals gebruikelijk is het financieel effect van die beleidswensen nog niet in het begrotingsresultaat verwerkt. Vanaf 2026 is nog altijd sprake van ravijnjaren. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft in 2023 aangekondigd dat de financiering van gemeenten vanaf 2026 gekoppeld zal worden aan de ontwikkeling van het bruto binnenlands product. Hangende de uitwerking heeft het ministerie de ontwikkeling van de omvang van het Gemeentefonds bevroren.

Begroting 2024								in € 1.000
	2024		**2025**		**2026**		**2027**	
Saldo baten en lasten	259-	N	16-	N	3.123-	N	2.440-	N
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	1.395	V	1.729	V	1.566	V	1.520	V
Begrotingssaldo na bestemming	**1.136**	**V**	**1.713**	**V**	**1.556-**	**N**	**920-**	**N**
Waarvan incidentele baten en lasten	381	L	5-	B	5-	B	5-	B
Structureel begrotingssaldo	**1.517**	**V**	**1.708**	**V**	**1.561-**	**N**	**925-**	**N**

Programma's

Inleiding programma's

Inleiding

Het programmaplan omvat de programma's uit het coalitieakkoord "Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen". Dat zijn:

- Programma 1 - Burger en bestuur
- Programma 2 - Openbare ruimte
- Programma 3 - Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie
- Programma 4 - Sociaal domein

Elk van deze vier programma's is uitgewerkt in:

- de thema's uit het coalitieakkoord;
- per thema: de beoogde maatschappelijke effecten (Wat willen we bereiken?), de wijze waarop die effecten bereikt gaan worden (Wat gaan we ervoor doen?) en het te bereiken resultaat;
- prestatie-indicatoren;
- de raming van baten en lasten (Wat gaat het kosten?)

De programma's en de doelstellingen uit het coalitieakkoord gelden voor de gehele raadsperiode. In de begroting zijn alleen die ambities opgenomen die voor het betreffende begrotingsjaar gelden. In dit geval 2024.

1. Burger en bestuur

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Veiligheid
2. Dienstverlening en samenwerking met de inwoners
3. Levendige dorpen.

1.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Een leefbare en veilige samenleving

Een leefbare en veilige samenleving. Waarbij we als gemeente in verbinding staan met onze dorpen. We denken samen met onze inwoners na over veiligheidsvraagstukken en oplossingen. Onze BOA's handhaven samen met de politie de veiligheid in situaties waarin dat wordt gevraagd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Controles op leegstand/vergunning verlening

Omschrijving

Crimineel geld mag de bovenwereld niet bereiken. De gemeente is scherp op ondermijning en witwaspraktijken. We weigeren een vergunning of trekken deze in als deze misbruikt wordt voor het faciliteren van criminele activiteiten. We besteden speciale aandacht aan kwetsbare leegstand in ons buitengebied;

Wat is het resultaat?
Het regionaal BIBOB beleid en de Brabantse norm weerbare overheid inzetten en verder bekend maken binnen de organisatie. Tevens contacten onderhouden met vertrouwenspersoon ZLTO en investeren in juridische kennis op het gebied van openbare orde, veiligheid en handhaving.

Geavanceerde technieken

Omschrijving

We zetten in op geavanceerde technieken en methoden om maatregelen te nemen in situaties die bij herhaling voor overlast en (gevoelens van) onveiligheid bij onze inwoners zorgen. Hierbij sluiten we een – binnen de mogelijkheden van de privacywetgeving – preventieve toepassing van cameratoezicht niet uit;

Wat is het resultaat?
Onderzoek naar de inzet van geavanceerde technieken heeft tot nu toe geleid tot een uitvoeringplan camera toezicht. Pilot cameratoezicht zal september/oktober 2023 worden gestart.

Voorlichting

Omschrijving

Voorkomen dat kinderen en jong volwassenen aan de drugs gaan of op het slechte pad belanden is een topprioriteit. Voorkomen is beter dan genezen. Scholen, verenigingen en jeugdwerkers hebben samen met de ouders een belangrijke rol in voorlichting en het vroeg signaleren van problemen. Hier moeten we meer op inzetten. Moedige Moeders moet onderdeel blijven van het standaard aanbod van de gemeente zodat ook ouders, broers en zussen goed geïnformeerd worden over de gevaren van drugs en bij elkaar terecht kunnen voor steun en advies.

Wat is het resultaat?
Kinderen en jongvolwassenen worden op diverse manieren, bijvoorbeeld door voorlichting, geïnformeerd over drugs.

1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners

Wat willen we bereiken?

Investeren in de relatie met onze inwoners

Door de steeds lagere opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen wordt de noodzaak om te investeren in de relatie met onze inwoners alleen maar groter. Bovendien heeft de landelijke toeslagenaffaire het vertrouwen in de overheid ernstig beschadigd.
We zullen meer de dorpen in moeten om met onze inwoners het gesprek aan te gaan, het vertrouwen te verdienen en initiatieven meer en meer te omarmen. Het dorpsgericht werken met vaste aanspreekpunten per dorp moet daar een belangrijke rol in spelen. De energietransitie en het werken aan aardgasvrije wijken zijn bij uitstek onderwerpen die we op die manier aan moeten gaan pakken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begrijpelijk communiceren

Omschrijving

We willen begrijpelijke taal in alle uitingen van de gemeenten als uitgangspunt. Extra aandacht hierbij geven we aan laaggeletterden. Dit doen we met beelden, de voorleesfunctie en een lettertype voor mensen met dyslexie.

Wat is het resultaat?
We werken met een vernieuwde website die meer dan ooit is ingericht op de vraag van buiten naar onze producten en en diensten. Dit wordt gepresenteerd in heldere taal en vormgegeven volgens de nieuwste inzichten op het gebied van toegankelijkheid. We organiseren een aantal bewustwordingsacties bij onze medewerkers over helder taalgebruik. We presenteren minimaal een nieuw gemeentelijk communicatieproduct.

Burgerparticipatie

Omschrijving

We willen meer in gesprek gaan met onze inwoners om uiteindelijk beter beleid en betere plannen te kunnen maken. Het vinden van de zwijgende meerderheid is één van de doelen; we stellen hiervoor, in overleg met inwoners, collega's en deskundigen een Denk- en werkwijzer op. Ook betrekken we de gemeenteraad hierbij. Uiteindelijk maken we ook een (verplichte) participatieverordening. De Denk- en Werkwijzer vormen de uitwerking van de Visie dorpsgericht werken.

Wat is het resultaat?
Een Denk- en werkwijzer waarin ons participatiebeleid staat en handvatten voor het uitvoeren van participatieprocessen. Ook zal er een Participatieverordening opgesteld worden.

Dienstverleningsconcept

Omschrijving

We investeren in de verdere ontwikkeling van een eigentijds en toekomstgericht dienstverleningsconcept, waarbij de inwoner veel vanuit zijn stoel thuis KAN regelen. We maken afspraken over servicenormen (wat de burger kan verwachten).

Wat is het resultaat?
Een eigentijds en toekomstgericht dienstverleningsconcept, met geactualiseerde duidelijke

servicenormen. Een uitvoeringsplan met concrete verbeterpunten van de dienstverlening, waarbij stap voor stap gewerkt zal worden aan de verbeterpunten.

Versterken contact burgers

Omschrijving

We zoeken onze inwoners op en werken van buiten naar binnen. Op deze manier versterken we het contact met onze inwoners en vergroten we het vertrouwen;

Wat is het resultaat?
Als college bezoeken we bedrijven en maatschappelijke instellingen en we passen participatie toe, waarbij we aan inwoners vragen wat ze over nieuw beleid en bepaalde kwesties denken.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Invulbare pdf's	-	20	30
Digitalisering, aantal producten online als pdf	48	46	46
Wachttijd in minuten in de hal	2	2	2
Afhandeltijd in minuten, aan de balie*	10	10	10

* Uitreiken van rijbewijzen en ID's is hierin niet meegenomen, dit gebeurt aan de Servicebalie, zonder afspraak.

1.3 Levendige dorpen

Wat willen we bereiken?

De sociale samenhang van onze dorpen moet worden versterkt

De sociale samenhang van onze dorpen moet worden versterkt, ook om negatieve effecten van de Coronaperiode zoveel mogelijk te beperken. Ieder dorp moet een gezellig dorpshuis hebben dat toegankelijk is en goed wordt onderhouden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Deregulering

Omschrijving

De voor onze dorpen belangrijke evenementen zoals Carnaval, Sinterklaas, kermis, wielerkoersen en dorpsfeesten van (sport)verenigingen blijven we ondersteunen. Samen met de organisatoren gaan we kijken van welke regeldruk we afkunnen om evenementen makkelijker te organiseren.

Wat is het resultaat?
Minder regeldruk bij de organisatie van evenementen wordt een onderdeel van de nieuwe nota evenementenbeleid.

Sociaal cultureel dorpshart Made

Omschrijving

Het Sociaal Cultureel Dorpshart in Made wordt deze collegeperiode met de afgesproken ambities en financiële kaders opgeleverd. We doen dat in samenspraak met onze samenwerkingspartners en toekomstige gebruikers van de Bernarduskerk;

Wat is het resultaat?
Begin 2024 wordt de Bernarduskerk, met de verhuurbare ruimtes voor Kibeo, Theek 5 en het Sociaal Cultureel Centrum de Bernardus, in gebruik genomen. In 2024 wordt een deel van het plangebied, waaronder het Gaymansplantsoen, woonrijp gemaakt en zullen de eerste woningen aan de Patronaatstraat worden opgeleverd. Begin 2024 wordt de Mayboom gesloopt en aansluitend een start gemaakt met de bouw van de ondergrondse parkeergarage met bovenliggende appartementen.

Visie Lage Zwaluwe

Omschrijving

We gaan in gesprek met de inwoners van Lage Zwaluwe om een visie op het Lage Zwaluwe van de toekomst te ontwikkelen. Samen denken we na over locaties voor woningbouw, een goede ontsluiting van het dorp, een dorpshart, de kerk, sporthal De Rietgors, gemeenschapshuis Den Domp, de winput en de daar actieve vrijwilligers en andere maatschappelijke voorzieningen. Door hier samen met de inwoners aan te werken, ontstaan er kansen en draagvlak;

Wat is het resultaat?
Een integrale visie op de ontwikkeling van Lage Zwaluwe. Opgesteld in nauw overleg met de bewoners en bedrijven. Een toekomstvisie op de locaties voor woningbouw, de energietransitie, een goede ontsluiting van het dorp, de Louisepolder, een dorpshart, de toekomst van de kerk, sporthal De Rietgors, gemeenschapshuis Den Domp, de winput en de actieve vrijwilligers en andere maatschappelijke voorzieningen. In het eerste kwartaal van 2024 verwachten we een gezamenlijke Dorpsvisie, waar zowel het dorp als de gemeente input voor belangrijke thema's levert, gereed te hebben. Deze Dorpsvisie kan vervolgens ter vaststelling worden voorgelegd aan college en gemeenteraad.

Visie Wagenberg

Omschrijving

Het vraagstuk van een leefbare samenleving speelt zeer zeker ook binnen Wagenberg. In overleg met de inwoners buigen we ons over behoud van het dorpshart, het opknappen van het Van Den Elsenplein, sporthal Driedorp, gemeenschapshuis Plexat en andere maatschappelijke voorzieningen;

Wat is het resultaat?
Een integrale visie op de ontwikkeling van Wagenberg. Opgesteld in nauw overleg met de bewoners en bedrijven.
Een toekomstvisie op Wagenberg met onderwerpen zoals de energietransitie, het dorpshart, het Van den Elzenplein, Sporthal Driedorp, gemeenschapshuis Plexat en andere maatschappelijke voorzieningen. We starten met het proces met het dorp begin 2024.

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.1-2

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Veiligheid	2.139.571	2.442.998	2.519.673	2.523.120	2.519.703	2.522.700
Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	3.495.133	3.274.666	3.177.260	3.180.983	3.194.327	3.202.971
Totaal lasten	***5.634.704***	***5.717.663***	***5.696.932***	***5.704.103***	***5.714.030***	***5.725.671***
Veiligheid	86.572	234.814	13.750	13.750	13.750	13.750
Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	436.446	399.864	662.858	673.575	727.090	751.807
Totaal baten	***523.019***	***634.678***	***676.608***	***687.325***	***740.840***	***765.557***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***5.111.685***	***5.082.985***	***5.020.324***	***5.016.778***	***4.973.190***	***4.960.114***
Saldo mutaties reserves	***-20.929***	***-41.483***	***-18.983***	***-18.983***	***-18.983***	***-18.983***
Saldo van baten en lasten	***5.090.755***	***5.041.502***	***5.001.341***	***4.997.795***	***4.954.207***	***4.941.131***

2. Openbare ruimte

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Natuur en Groen
2. Verkeer en inrichting openbare ruimte
3. Water.

Er is een duidelijke koppeling met paragraaf C. Onderhoud Kapitaalgoederen. In die paragraaf beschrijven we de maatregelen voor het in stand houden van wegen, riolering, groen, civiele kunstwerken en openbare verlichting.

2.1 Natuur en Groen

Wat willen we bereiken?

Wij willen meer aandacht voor biodiversiteit, streven naar dorpsbosjes in alle dorpen en willen dat onze kinderen de liefde voor de natuur van jongs af aan meekrijgen.

De staat van de natuur in Nederland verslechtert in hoog tempo. Rapport na rapport toont dat aan. In Drimmelen hebben we veel mooie natuur. Het maakt ons tot de blauwgroene gemeente, met de Biesbosch als kloppend hart.
Maar het moet beter en het moet meer.

Wat gaan we daarvoor doen?

Dorpsbosjes

Omschrijving

Ecologisch bermbeheer

Omschrijving

We houden vast aan het slim ecologisch beheren van bermen. Waarbij we onze leercurve benutten en waarbij oog is voor de veiligheid van dit beheer;

Wat is het resultaat?
Veilige, weelderige bermen en ecologisch bestrijden exoten. Dit gecombineerd met veilig gebruik van fietspaden en polderwegen. Jacobskruiskruid is ongeschikt als voedsel voor dieren. Daardoor willen we op de plaatsen waar het gevaar oplevert voor de dieren Jacobskruiskruid plukken. Samen met de ZLTO en andere belanghebbenden verwijderen we het kruid.

Plaatsen extra bomen (Hittestress)

Omschrijving

Bij het (opnieuw) inrichten van onze groenvoorzieningen zien we het planten van bomen als onderdeel van de klimaatadaptatie. Door extra bomen in de dorpskernen te planten, beperken we de gevolgen van hittestress;

Wat is het resultaat?
In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) is een aantal ambitieniveaus aangegeven. Eén daarvan bestaat uit het creëren van schaduwplekken (irt Hittestress) binnen een straal van 300 tot 500 meter. In de kernen creëren we binnen een straal van 500 meter schaduwplekken (zie WRP). We liften mee met reconstructies.

Vergroten biodiversiteit

Omschrijving

Om de natuur en het landschap te versterken gaan we de biodiversiteit vergroten. Daarvoor stellen we samen met partners als Kiemkracht en de Madese natuurvrienden een plan van aanpak op en brengen dat in uitvoering.

Wat is het resultaat?
In 2024 hebben we een nieuw biodiversiteitsplan met concrete acties die we uitvoeren. Daarnaast gebruiken we reconstructies om de biodiversiteit te vergroten.

Verminderen overlast

Omschrijving

De boa's en de Beleidsmedewerkers Openbare Orde en Veiligheid zetten zich in om zowel preventief als repressief de woon-, werk- en leefomgeving van inwoners, ondernemers en bezoekers van de gemeente Drimmelen te verbeteren.

Wat is het resultaat?

Met de huidige capaciteit is er weinig ruimte om op preventie in te zetten. Door prioritering van de werkzaamheden wordt er dagelijks naar de juiste balans gezocht.

Verwijderen Jacobskruiskruid

Omschrijving

Jacobskruiskruid is ongeschikt als voedsel voor de meeste zoogdieren. Echter zijn er ruim 150 insectensoorten die foerageren op het Jacobskruiskruid en ongeveer 40 soorten de de plant als waardplant gebruiken en hier hun larven op afzetten. Vogels en zoogdieren zijn weer afhankelijk van deze insecten. Jacobskruiskruid is een tweejarig kruid. Het eerste jaar vormt de plant een rozet, de bloei volgt het tweede jaar. Op plaatsen waar het gevaar oplevert voor de dieren plukken we Jacobskruiskruid. Samen met de ZLTO en andere belanghebbenden beperken we het kruid.

Wat is het resultaat?

Door het Jacobskruiskruid te plukken aan het einde van de bloeitijd voorkomen we dat het zich verder verspreidt en dringen we de groei terug.

Voorzieningen bevordering toerisme rondom de Biesbosch

Omschrijving

De Biesbosch is een natuurgebied dat open staat voor recreatie en ondernemerschap, maar zonder dat de unieke natuurwaarden van de Biesbosch onder druk komen te staan. Toerisme op de juiste plaats: we stimuleren recreanten om vooral aan de randen van de Biesbosch te ontspannen. Samen met Bedrijvennetwerk Drimmelen stellen we een plan op voor het gebied tussen het Gat van de Ham en Drimmelen met de aanleg van strandjes en beleefroutes. Iedereen die van de Biesbosch geniet, snapt dat ook daar geleidelijk stappen gezet moeten worden om te verduurzamen. We kijken samen met ondernemers en booteigenaren hoe we de verduurzaming kunnen stimuleren, maar houden daarbij vast aan de recente afspraken die daarover gemaakt zijn in de gemeenteraad.

Wat is het resultaat?
Het opstellen en uitvoeren van een inrichtingsplan voor het gebied tussen het Gat van den Ham en Drimmelen inclusief de oevers van de Amer (strandjes). Het plan heeft als doel om de recreatie én de natuur te versterken. Het plan wordt opgesteld en uitgevoerd in samenspraak met diverse stakeholders zoals Recreatief Drimmelen.

Een verkenning van de mogelijkheden om de boten in de Biesbosch te verduurzamen (stil en duurzaam varen). We doen dat samen met ondernemers en booteigenaren. De maatregelen moeten 'haalbaar en betaalbaar' zijn.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Maandelijkse schouw openbaar groen voldoet aan afgesproken kwaliteitsniveau	96%	90% of meer	90% of meer
Tevredenheid burgers over onderhoud openbaar groen (Waar staat je gemeente)	6	6,5	6,5

2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Stoepen, fietspaden en wegen veiliger maken zodat iedereen met een gerust hart door de dorpen heen kan.

Iedereen wil dat zijn kind veilig naar school toe kan lopen en dat je 's avonds zonder zorgen naar de sportvelden kunt fietsen. Dat je na een dag werken je auto in de buurt kwijt kunt en je makkelijk kunt gaan winkelen bij onze lokale ondernemers. Daarom moet er geïnvesteerd worden om onze stoepen, fietspaden en wegen veiliger te maken zodat iedereen met een gerust hart door de dorpen heen kan. Soms vraagt dat om simpele maatregelen als zorgen dat de stoeptegels recht liggen, maar ook grotere investeringen schuwen we niet. Alleen zo houden we onze dorpen (verkeers)veilig. Daarnaast zorgen we er voor dat het er netjes uit blijft zien en het groen dus goed onderhouden wordt. De blauwgroene gemeente blijft ons visitekaartje.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden mobiliteit

Omschrijving

Het openbaar vervoer en de deeltaxi zorgen voor een optimale bereikbaarheid van onze dorpen en houden zo ook de leefbaarheid van de dorpen mede in stand;

Wat is het resultaat?
In stand houden mobiliteit in de kernen. Bij uitval regulier OV zorgen we voor alternatieven. Denk hierbij aan het uitbreiden van HUBS of Automaatje.

Formatie aanspreekpunt Openbare werken

Omschrijving

Aanspreekpunten openbare ruimte per dorp. Hierdoor krijgen bewoners meer duidelijkheid over het onderhoud, de aanleg en het beheer van de openbare ruimte.

Wat is het resultaat?
In 2023 startten we hiermee in de vorm van een pilot. In 2024 evalueren we deze en kiezen we de beste vorm om dit structureel te borgen.

Landbouwverkeer op N285

Omschrijving

We starten met hulp van de Provincie nog deze collegeperiode een proef om landbouwverkeer op de N285 toe te laten en zo de dorpen te ontlasten. Omdat we het onderzoek naar de haalbaarheid van een snelfietsverbinding uitstellen is de koppeling met het verminderen van Landbouwverkeer door de kernen Wagenberg en Terheijden niet handig.

Wat is het resultaat?
We overleggen met de provincie om het landbouwverkeer over de N285 te geleiden. Hierdoor vermindert het landbouwverkeer door de kernen Wagenberg en Terheijden.

Realisatie bypass Zoutendijk

Omschrijving

We willen Hooge Zwaluwe verkeersveilig maken. Met het grote aantal tractoren, vrachtwagens en sluipverkeer dat door het dorp racet, is het nu niet veilig.

De natuurcompensatie van de bypass voeren we uit in de gemeente Drimmelen zo dicht mogelijk tegen de "verstoorde" natuur aan. Na aanleg van de bypass vindt een nieuwe verkeersmeting plaats om te zien of er nog meer maatregelen nodig zijn om Hooge Zwaluwe verkeersveilig te maken;

Wat is het resultaat?
Realisatie bypass Zoutendijk voor zwaar verkeer.

Reconstructie Zeggelaan

Omschrijving

De geplande herinrichting van de Zeggelaan in Terheijden vraagt om een evenwichtige keuze in de aanleg van groen en parkeervakken;

Wat is het resultaat?
We starten met de uitvoering van het fietsveilig maken van de Zeggelaan.

Rotonde Godfried Schalckenstraat

Omschrijving

We leggen een rotonde ter hoogte van de Godfried Schalkenstraat-Haasdijk aan om zo de verkeersveiligheid op de doorgaande route in Made verder te verbeteren. Daarna zullen we de mogelijkheden voor de aanleg van een rotonde bij de kombocht in de Van Gilslaan/Zuideindsestraat onderzoeken;

Wat is het resultaat?
Een rotonde op de Godfried Schalckenstraat.

Veiligere fietsroutes

Omschrijving

Na het aanleggen van een Rodeloperroute in ieder dorp van Drimmelen, leggen we ook in ieder dorp ‘Sport- en Schoolroutes’ aan. Via deze routes kunnen kinderen op een veilige manier naar school en hun sportvereniging lopen en fietsen.

Wat is het resultaat?
Veiligere fiets- looproutes naar scholen en sportverenigingen, in 2024 voeren we de maatregelen uit in Wagenberg en starten we met de trajecten in Lage Zwaluwe en Terheijden.

Verminderen vrachtverkeer kernen

Omschrijving

Het vrachtwagenverbod in de diverse kernen blijft en we gaan hier gericht op handhaven.

Wat is het resultaat?
In het handhavingsplan nemen we gerichte acties op om doorgaand vrachtverkeer in de kernen te beperken. We voeren minimaal eens per kwartaal acties uit. Daarnaast proberen we handhaving te automatiseren door inzet van bijvoorbeeld camera's in de Batterij.

Visie Lage Zwaluwe (omleiding Flierstraat)

Omschrijving

De optie van een volwaardige rondweg bij de Flierstraat om zo de haven in Lage Zwaluwe beter bereikbaar te maken, verbinden we aan de kansen die de Louisepolder aan bedrijvigheid biedt;

Wat is het resultaat?
Binnen de visie Lage Zwaluwe besteden we aandacht aan de ontsluiting van de jachthaven. Dit in combinatie met de ontwikkeling in de Louisepolder.

Visie Lage Zwaluwe (verminderen vracht- en sluipverkeer)

Omschrijving

We onderzoeken de mogelijkheden om ook de zuidkant van Lage Zwaluwe te ontlasten van zwaar- en sluipverkeer. Dit betrekken we bij de visie op Lage Zwaluwe;

Wat is het resultaat?
Ruimtelijke Visie op Lage Zwaluwe; daarin komen ontsluitingsmogelijkheden terug.

Fietsveiligheid Zonzeelseweg

Omschrijving

Doordat we de bypass Zoutendijk aanleggen voor zwaar- en landbouw verkeer neemt de fietsveiligheid op de Zonzeelseweg af. Het deel van de Zonzeelseweg tussen de Wagenbergsestraat en Zwaluweseweg wordt door fietsers intensief gebruikt. Daarom vergroten we daar de fietsveiligheid.

Wat is het resultaat?
Een fietsveilige voorziening tussen de Wagenbergsestraat en Zwaluwseweg.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Onderhoudsniveau wegen Kwaliteit B (ingedikt)	96%	90% of meer	90% of meer
Onderhoudsniveau voetpaden en hoofdfietspaden Kwaliteit B	96%	90% of meer	90% of meer
Tevredenheid burgers over onderhoud Openbare Verlichting	7	8 of meer	8 of hoger

2.3 Water

Wat willen we bereiken?

We streven naar een water- en volksgezondheidsveilige omgeving waarbij we insteken op klimaatadaptatie.

We voeren het vastgestelde Water- en RioleringsPlan (WRP) Drimmelen 2023-2027 uit. De samenwerking met de gemeenten Geertuidenberg, Altena, Oosterhout en de waterschappen Brabantse Delta en Rivierenland (We4Climate) zetten we voort. Het uitvoeringsprogramma van het DeltaPlan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) krijgt steeds meer vorm. We gaan binnen Drimmelen ook de oplossingen zien. Meer schaduw (hittestress), minder water op straat (hemelwateroverlast), waar mogelijk hemelwater afkoppelen en infiltreren in de bodem (droogte) en dijkverzwaringen in Terheijden en langs de Amer (waterveiligheid). In relatie tot die waterveiligheid kijken we steeds scherper naar toekomstbestendige woongebieden.

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.2-2

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Natuur en groen	2.304.156	2.618.323	3.125.230	2.830.355	2.837.698	2.808.223
Verkeer en inrichting openbare ruimte	4.558.918	5.339.783	5.081.978	5.045.210	5.096.182	5.129.308
Water	2.249.249	2.437.080	2.422.108	2.438.005	2.505.554	2.494.613
Totaal lasten	***9.112.323***	***10.395.186***	***10.629.316***	***10.313.570***	***10.439.434***	***10.432.145***
Natuur en groen	11.610	12.056	5.152	5.152	5.152	5.152
Verkeer en inrichting openbare ruimte	465.578	416.767	170.496	170.496	170.496	170.496
Water	2.878.267	3.303.989	3.696.674	3.682.160	3.633.435	3.764.738
Totaal baten	***3.355.455***	***3.732.811***	***3.872.323***	***3.857.808***	***3.809.083***	***3.940.386***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***5.756.868***	***6.662.375***	***6.756.993***	***6.455.761***	***6.630.351***	***6.491.759***
Saldo mutaties reserves	***-758.238***	***-664.869***	***-1.002.694***	***-737.694***	***-732.020***	***-710.235***
Saldo van baten en lasten	***4.998.630***	***5.997.506***	***5.754.300***	***5.718.068***	***5.898.331***	***5.781.525***

3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

Inleiding

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Woningbouw en ruimte
2. Duurzaamheid
3. Economie, recreatie en toerisme.

3.1 Woningbouw en ruimte

Wat willen we bereiken?

Voldoende woningen bouwen in alle kernen en alle prijsklassen

We zien de noodzaak van heel veel nieuwe, duurzame woningen. Jong en oud komen niet aan een woning, de druk op de woningmarkt is enorm en de komende vier jaar zijn cruciaal daarin. We moeten de bouw van nieuwe woningen dus gaan versnellen. Dat doen we ook door actievere grondpolitiek te voeren. Maar bouwen is meer dan stenen stapelen.
De plannen in de dorpen en aan de randen van de dorpen moeten veel betaalbare woningen voor onze inwoners bevatten, in een groene omgeving, natuurinclusief en energieneutraal. Dat staat allemaal in het Programma Wonen. Alle andere voorzieningen (zoals scholen en sportaccommodaties) moeten dan ook klaar zijn voor meer inwoners.

Wat gaan we daarvoor doen?

100 tijdelijke woningen

Omschrijving

We zoeken een deel van de oplossing van de woningnood in het realiseren van tijdelijke woningen en tiny houses zodat we starters die anders onze dorpen verlaten, kunnen behouden;

Wat is het resultaat?
In 2024 leveren we een belangrijk deel van de 100 tijdelijke woningen/woonunits/tiny houses voor een brede doelgroep.

Bouw 800 woningen

Omschrijving

We willen per jaar starten met de bouw van gemiddeld 200 woningen. De verdeling in segmenten vindt plaats volgens het vastgestelde programma Wonen. Aan het eind van de collegeperiode in 2026 moet Drimmelen 800 woningen rijker zijn ten opzichte van 2021, verdeeld over alle dorpen;

Wat is het resultaat?
Na een dip in 2023, verwachten we in 2024 onze doelstelling van gemiddeld 200 woningen start bouw ruim te halen. De huidige planning gaat uit van 317 woningen. Via de halfjaarlijkse raadsbrief woningbouw houden we u op de hoogte van de voortgang van de verschillende projecten.

Bouwen volgens de Drimmelense norm

Omschrijving

Woningen bouwen is meer dan stenen stapelen. Het gaat om duurzaam, betaalbaar en energieneutraal bouwen. Voor de juiste doelgroepen en natuurinclusief. Met meer aandacht voor ontsluiting en verkeersafwikkeling. Bij elk groot plan beschrijven we wat nodig is op het gebied van

onderwijs, sport, verenigingen, speeltuinen en overige voorzieningen en handelen we daar ook naar;

Wat is het resultaat?
Onze woningbouwplannen voldoen aan de Drimmelense norm: duurzaam, betaalbaar, energieneutraal, natuurinclusief, voor de juiste doelgroep, stedenbouwkundig doordacht met aandacht voor ontsluiting en verkeerafwikkeling en voldoende openbaar groen en speelruimte. Deze Drimmelense norm hebben we vertaald naar een toepasbaar document voor ontwikkelaars.

Duurzaamheidsregeling en starterslening

Omschrijving

We storten extra middelen in het fonds voor duurzaamheidsleningen en startersleningen. Zo maken we het voor onze inwoners makkelijker om hun woning te verduurzamen of om als starter een 1e woning aan te kopen;

Wat is het resultaat?
Voortzetting regeling duurzaamheidsleningen en startersleningen.

Ecowijk Lage Weg Terheijden

Omschrijving

Aan de Lageweg in Terheijden zal een Eco-wijk worden gerealiseerd;

Wat is het resultaat?
We onderzoeken de haalbaarheid van een Eco-wijk aan de Lageweg in Terheijden.

Invoering Omgevingswet

Omschrijving

We ronden de implementatie van de Omgevingswet af. Met als leidende principes: één aanspreekpunt voor (ruimtelijke) initiatieven, meer samenhang in beleid, minder bureaucratie/minder regels en meer naar buiten;

Wat is het resultaat?
In 2024 vinden nog enkele nazorgactiviteiten rond de invoering van de Omgevingswet plaats (evaluatie, aanpassing/bijsturing, doorontwikkeling, routekaart onderscheidend ambitieniveau). In 2024 gaan we ook het werken met één aanspreekpunt voor alle initiatieven evalueren en waar nodig doorontwikkelen. Tot slot gaan we aan de slag met afspraken over meer samenhang in beleid.

Opkoopbescherming

Omschrijving

We voeren een opkoopbescherming in voor alle woningen onder de NHG-grens zodat deze woningen als eerste aangeboden moeten worden aan onze eigen inwoners voordat ze opgekocht worden door beleggers of uitzendbureaus;

Wat is het resultaat?
Opkoopbescherming voor woningen onder de NHG-grens, binnen de wettelijke mogelijkheden.

Regeling huisvesting aandachtsgroepen

Omschrijving

De Regeling huisvesting aandachtsgroepen richt zich op arbeidsmigranten, statushouders, woonwagenbewoners, dak- en thuisloze mensen, studenten en andere spoedzoekers. We geven invulling aan die regeling, voldoen samen met Woonvizier aan de reguliere taakstelling van de provincie voor de huisvesting van statushouders en dragen bij aan een taakstelling voor de huisvesting van oorlogsvluchtelingen.

Wat is het resultaat?
- Voldoen aan de regionale afspraken met betrekking tot opvang en huisvesting statushouders, asielzoekers en Oekraïense vluchtelingen
- Actualiseren beleid arbeidsmigranten
- Implementatie wet goed Verhuurderschap.

Voorrang bij nieuwbouwwoningen

Omschrijving

We voeren op alle bouwprojecten een binnen de wet passende systematiek in die inwoners uit onze dorpen voorrang geeft op de woningen;

Wat is het resultaat?
Een onderzoek naar de mogelijkheden om inwoners uit onze eigen gemeente voorrang te geven bij nieuwbouwprojecten.

Wonen en werken ZZP'ers

Omschrijving

Drimmelen kenmerkt zich door een hoog aantal mensen dat de kost verdient in de bouw (waaronder veel ZZP’ers). Speciaal voor die doelgroep zetten we geclusterd woningen en (gemeenschappelijke) ruimtes weg waar geklust kan worden. Zo behouden we werkgelegenheid én starters/gezinnen voor de gemeente;

Wat is het resultaat?
Een onderzoek naar de mogelijkheden om een project op te zetten voor geclusterde woningbouw + bedrijfsruimte voor ZZP'ers.

Wonen met Zorg

Omschrijving

We omarmen initiatieven die wonen en zorg combineren zoals woningen waar meerdere generaties zelfstandig onder één dak wonen (kangoeroewoningen) en betrekken hierbij actief de ouderenorganisaties om gebruik te maken van hun expertise;

Wat is het resultaat?
Initiatieven op het gebied van wonen met zorg worden omarmd.

Herstructurering woningbouw

Omschrijving

We durven het aan om locaties in dorpen te herstructureren. Samen met partners zoals Woonvizier zetten we dan in op een optimaal ruimtegebruik op bestaande percelen door verouderde woonblokken om te zetten in meer duurzame en toekomstbestendige woningen voor de doelgroepen starters en senioren;

Wat is het resultaat?
Een verkenning van de mogelijkheden voor herstructurering. Samen met Woonvizier maken we concrete plannen voor herstructurering van oude woningen. We zetten daarbij in op duurzame en en toekomstbestendige woningen voor starters en senioren.

Vereveningsfonds woningbouw

Omschrijving

De kosten die de gemeente voor de woningbouwopgave maakt worden in beginsel volledig op de initiatiefnemers verhaald of in anterieure overeenkomsten gedekt. Verlieslatende projecten zullen via een vereveningsreserve worden afgedekt;

Wat is het resultaat?
Het actualiseren van de reserve Grondbeleid. De reserve wordt ingezet voor verevening van projecten.

Natuurinclusief Bouwen

Omschrijving

De woningbouwopgave is een unieke gelegenheid om tegelijkertijd de groenvoorzieningen in te richten. We bouwen natuurinclusief en behouden onze hoogwaardige natuur. Zodat onze inwoners in en rondom huis fijn kunnen leven;

Wat is het resultaat?
We stellen een lokaal kader op voor natuurinclusief bouwen in nieuwbouwlocaties. We gebruiken daarvoor de Richtlijnen Natuurinclusief Bouwen van de Rijksoverheid. Nieuwbouwwijken zijn duurzaam en natuurinclusief ingericht en hebben minimaal 50 m2 groen per woning die verschillende insectenminnende beplanting bevatten.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Aantal opgeleverde nieuwbouw woningen en appartementen	197	150	199
Aantal nieuwbouwoningen en apartementen start bouw *	0	275	317

* Oplevering kan in een ander jaar plaatsvinden

3.2 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

We kiezen voor duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie

We kiezen voor duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie. We willen het zwerfafval in onze gemeente terugdringen en naar circulariteit toewerken. We willen duurzame energie, voor de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen. Maar ook voor de toekomst van de westerse democratie. We moeten vol aan de bak om onze energievoorziening snel te verduurzaam en Drimmelen moet daarin zijn deel doen en voorop blijven lopen. Dat vraagt in bepaalde dossiers om stevige keuzes. De uitvoering van de Transitie Visie Warmte en het werken aan aardgasvrije wijken vergt veel mensen en middelen.
Drimmelen staat voor grote opgaven op het gebied van duurzaamheid. De vraag is echter niet of deze transitie technisch gaat lukken, maar of deze transitie ook sociaal lukt. Zonder mensen uit het oog te verliezen die het ook moeten kunnen betalen. Het kan niet zo zijn dat sociale minima en middeninkomens met alle regelingen buiten de boot vallen. De energietransitie moet voor iederéén haalbaar en betaalbaar zijn.

Ook veel direct zichtbare dingen, zoals het proactief opzetten van een laadpalenstructuur voor fiets en auto en de toepassing van LED-veldverlichting, vragen nu om beslissingen en de daarbij behorende randvoorwaarden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Beleidsplan Afval

Omschrijving

De afvalstroom moet verminderd worden en nóg beter worden gescheiden. We werken verder aan bewustwording, stimuleren hergebruik, verminderen afval, stimuleren scheidingsgedrag, hebben daarbij in het bijzonder aandacht voor de inzameling van luiers en beperken zwerfafval door gerichte campagnes. We trekken samen op met onze ZAPpers en ondernemers. We stimuleren de opkomst van repair cafés en tweedehands winkels en bezien of er op de milieustraat een kringloop nodig en mogelijk is. Uitgangspunt blijft: de vervuiler betaalt.

Wat is het resultaat?
Opstellen en uitvoeren afvalbeleidsplan gericht op verdere afname restafval.

Dorpsgerichte aanpak aardgas vrij maken Drimmelen

Omschrijving

De raad heeft de Transitie Visie Warmte vastgesteld en deze bestuursperiode zetten we dan ook in op het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving. Hiervoor zal een uitvoeringsprogramma worden opgesteld, dat beschrijft hoe en wanneer we – samen met onze inwoners en ondernemers – uiteindelijk van het aardgas afgaan. We gaan daarbij dorpsgericht te werk. De uitvoering van de Transitie Visie Warmte is niet mogelijk zonder extra middelen en mensen, bovenop de bestaande begroting en formatie. De middelen die we van het Rijk ontvangen zetten we daarvoor in;

Wat is het resultaat?
Uitvoering van de Transitie Visie Warmte (TVW), inclusief het opzetten van de benodigde (interne) organisatie. De uitvoering bestaat uit een gemeentebrede (o.a. communicatie en collectieve acties) en een gebiedsgerichte aanpak. Laatstgenoemde aanpak voorziet in wijkuitvoeringsplannen (WUPs) voor wijken in Hooge Zwaluwe en Terheijden, waarbij iedereen moet kunnen meedoen (leidend principe). Daarbij is bijzondere aandacht voor energiearmoede.

Duurzaamheidsvisie Plukmade

Omschrijving

In het glastuinbouwgebied Plukmade ontbreekt nog een duurzame energievoorziening. We stellen daar samen met de ondernemers een visie voor op en we verbinden en concretiseren de lopende initiatieven rondom het Amernet. Vanwege de aangekondigde Wet collectieve warmte zijn ontwikkelingen in het Amernet uitgesteld. Door deze onzekerheid is er nog geen voortgang geboekt.

Wat is het resultaat?
Een duurzaamheidsvisie voor het kassengebied Plukmade. We stellen de visie samen met de ondernemers op.

Duurzame mobiliteit

Omschrijving

Als gemeente hebben we een stimulerende rol in het verduurzamen van mobiliteit. We moedigen het (elektrisch) fietsen, het elektrificeren van wagenparken en het experimenteren met deelauto's aan. We faciliteren dat door het proactief uitrollen van een laadpalenstructuur.

Wat is het resultaat?
Intensivering van de laadinfrastructuur in alle kernen, voor alle vervoerswijzen. We gaan het aantal laadpunten (waterdichte stopcontacten) voor fietsers bij horeca ondernemers, buurthuizen, sportaccommodaties, sportverenigingen en zwembaden fors uitbreiden.

Energieloket ondernemers

Omschrijving

We zetten het ondernemersloket welke ondernemers helpt te verduurzamen voort.

Wat is het resultaat?
Voortzetting van het regionaal energieloket voor ondernemers.

Inzet middelen Rijk voor duurzaamheid

Omschrijving

De rijksmiddelen voor de uitvoering van de energietransitie oormerken we voor de uitvoering van alle plannen, rekening houdend met capaciteit die al beschikbaar is. Dit geeft de mogelijkheid om het Energieteam op sterkte te brengen en de uitvoering van de energietransitie financieel af te dekken. We zien hierbij een koppeling met andere onderwerpen zoals de duurzame bouwopgave en dorpsgericht werken.

Wat is het resultaat?
Inzet Rijksmiddelen voor energietransitie en versterking van het energieteam. Door uitbreiding van het energieteam kunnen we invulling gaan geven aan de Wijkuitvoeringsplannen, de uitvoering van de Lokale Aanpak Isolatie en aan een lokale klusbus. Al deze maatregelen hebben tot doel inwoners te helpen met kleine en grote energiebesparende maatregelen en hen advies te geven over vervolgstappen voor het verduurzamen van hun woning en energie (duurzame opwek c.q. aardgasvrij).

Inzet middelen windmolens

Omschrijving

De windmolens langs de A16 gaan voor opbrengsten zorgen. Die opbrengsten wenden we aan voor het verduurzamen van wijken in onze gemeente. Dat doen we met een revolverend fonds;

Wat is het resultaat?
Afspraken met de Stichting Energietransitie Drimmelen (STED) over de governance, organisatie en inzet van een lokaal fonds.

Klimaatadaptatie

Omschrijving

Klimaatadaptatie vraagt om een betere bewustwording en maatregelen om de gevolgen te beperken. We enthousiasmeren dit met praktische acties zoals het NK tegelwippen. Minder verharding en meer groen is het uitgangspunt. Bouwplannen vragen om een klimaatbestendige inrichting.

Wat is het resultaat?
In regionaal verband uitwerken van de DPRA-strategie (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie) met een praktische vertaling naar lokale acties die volgen uit het uitvoeringsprogramma DPRA.

Programma Duurzaamheid

Omschrijving

Drimmelen verduurzaamt op 5 thema's: energietransitie, duurzaam ondernemen en circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit. Dit zijn onze duurzame 'Big five' uit ons Programma Duurzaamheid. In de nieuwe bestuursperiode gaan we verder met het uitvoeren van dit programma;

Wat is het resultaat?
Eerste helft van 2024 leveren we een uitvoeringsplan op voor de Duurzaamheids-'big five':

energietransitie, duurzaam ondernemen, circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit. Parallel daaraan vindt in de eerste helft van 2024 een actualisatie van het Programma Duurzaamheid plaats. Beide sporen pakken we tegelijkertijd op. Verder gaan we in 2024 gewoon door met de uitvoering van het huidige Programma Duurzaamheid en later met het uitvoeringsplan (en het actuele programma).

Regionale Energie Strategie (RES)

Omschrijving

We hebben in Drimmelen heldere kaders afgesproken in de Regionale Energiestrategie over op welke duurzame bronnen wij in gaan zetten. We houden daaraan vast. Dat betekent geen uitbreiding van de initiatieven die al lopen als het gaat om zon of wind op land. Met onze regiopartners trekken we gezamenlijk op om de bestaande transportschaarste op het elektriciteitsnet zo snel mogelijk weg te werken. Intussen werken we met dezelfde regiopartners aan de RES 2.0.

Wat is het resultaat?
Realisatie van onze opgave uit de Regionale Energiestrategie West-Brabant 1.0 en het voornemen om de RES 2.0 eind 2024 af te ronden.

Samenwerking energietransitie

Omschrijving

We bieden blijvende ondersteuning aan het Traais Energiecollectief, de Stichting Energietransitie Drimmelen, Opgewekt Drimmelen en de werkgroepen Energieneutrale dorpen;

Wat is het resultaat?
Voortzetting van advies en ondersteuning aan het Traais Energie Collectief (TEC), Stichting Energietransitie Drimmelen (STED), Opgewekt Drimmelen (OD), Duurzaam Drimmelen (DD) en de werkgroepen Energieneutrale Dorpen (END).

Stimuleren duurzaamheid

Omschrijving

Bewustwording en ondersteuning: we zorgen voor advies en inzicht over energieverbruik en -besparing door inzet van energieambassadeurs en lekcheckers, behouden het Energieloket en organiseren collectieve acties voor onze inwoners op het gebied van besparen, isoleren en duurzame energie. We bezien hoe we ook ondernemers meer mee kunnen krijgen in de verduurzamingsopgave. We ondersteunen en stimuleren ondernemers op de bedrijventerreinen om mee te gaan in de verduurzaming van zakelijk panden.

Wat is het resultaat?
- Voortzetting van het regionaal energieloket voor inwoners en bedrijven
- Organisatie van jaarlijks minimaal 2 collectieve (inkoop)acties voor inwoners
- Voortzetting adviezen van energieambassadeurs en lekcheckers.

Subsidieregeling Groene Daken

Omschrijving

De nieuwe subsidieregeling Groene Daken is een succes. Daarom verlengen we de regeling voor de hele coalitieperiode. Met als doel om de inwoners die dat écht nodig hebben gericht te steunen. Met Woonvizier werken we een arrangement uit, zodat ook huurders mee kunnen doen.

Wat is het resultaat?
Evaluatie en verlenging van de subsidieregeling 'Groene Daken & Gevels' voor zowel kopers als huurders.

Traais Energie Collectief (TEC)

Omschrijving

De ambitie om Terheijden het eerste energieneutrale dorp van Nederland te maken, blijft staan en kan op onze steun rekenen. Het lokale draagvlak dat het TEC heeft gecreëerd is een voorbeeld voor andere dorpen en initiatieven;

Wat is het resultaat?
Voortzetting van de samenwerking met TEC/TREM, afronding van het Masterplan Terheijden en uitvoering geven aan de gemeentelijke warmtevisie (TVW) door het opstellen van een wijkuitvoeringsplan (WUP) in Terheijden.

Verduurzaming dorpslinten

Omschrijving

We maken het mogelijk om ook monumenten en woningen binnen beschermde dorpslinten kwaliteitsrijk te verduurzamen.

Wat is het resultaat?
Met de nieuwe welstandsnota zijn er meer mogelijkheden om te verduurzamen (met zonnepanelen), met behoud van het karakter van de dorpslinten en de monumenten.

Verduurzaming gemeentelijke gebouwen

Omschrijving

De verduurzaming van het gemeentehuis is afgerond. Op dit moment zijn we gestart met opstellen van een ambitie zodat we kunnen toewerken naar CO2-arm en aardgasvrij gemeentelijk vastgoed. Zodat we klaar zijn om middelen van het Rijk effectief in te zetten.

Wat is het resultaat?
Opstellen en uitvoeren duurzaamheidsplan gemeentelijke gebouwen.

Verduurzaming huurwoningen

Omschrijving

Ook woningcorporaties staan voor de opgave om hun portefeuille aan huurwoningen snel te verduurzamen. We zijn en blijven in gesprek met Woonvizier over tempo en prioritering;

Wat is het resultaat?
Uitvoering prestatieafspraken met Woonvizier, gericht op verduurzaming van de woningvoorraad.

Zonnevelden

Omschrijving

Er wordt een passende oplossing gevonden voor het zonneveldendossier binnen de kaders die de uitspraak van de Raad van State de gemeente Drimmelen gegeven heeft.

Wat is het resultaat?
Een passende oplossing voor het zonneveldendossier binnen de kaders die de uitspraak van de Raad van State ons heeft gegeven. In lijn met het besluit van de raad, heeft het college in juli 2023 besloten een ontwerp omgevingsvergunning af te geven voor twee zonnevelden.

3.3 Economie, recreatie en toerisme

Wat willen we bereiken?

Bloeiende en sterk lokaal verbonden economie

Een bloeiende en sterk lokaal verbonden economie is belangrijk voor het levendig en bruisend houden van onze dorpen. Zodat je er kunt winkelen, van evenementen kunt genieten, uit eten kunt gaan, kan werken en recreëren. Lokale ondernemers moeten kunnen blijven ondernemen, kunnen groeien, zich ontwikkelen, en daarom willen we ze faciliteren in het ontplooien van nieuwe initiatieven. Op die manier zorgen we voor werkgelegenheid, een gezonde toeristisch-economische sector en vitaliteit van onze dorpen ook richting de toekomst.

Drimmelen moet zich verder ontwikkelen als recreatiegemeente. Met als aantrekkelijke pijlers de Biesbosch, de Zuiderwaterlinie en ons vitale platteland. De Biesbosch is en blijft onze troef als het gaat om natuur en recreatie. Een goede balans daartussen is belangrijk. Dat vraagt om goede samenwerking tussen alle betrokken partijen en heldere keuzes. Er moet een betere spreiding komen van toeristen en recreanten over onze gemeente. De randen van de Biesbosch moeten daar op worden ingericht en de recreatieve ontwikkeling van het Gat van den Ham moet worden gestimuleerd. Overnachtingen en bestedingen moeten verder zijn toegenomen. De havens van Lage Zwaluwe, Terheijden en Drimmelen en het vitaal platteland vormen het zwaartepunt van onze recreatieve structuur. De gemeente werkt intensief samen met ondernemers en organisaties op het gebied van recreatie en toerisme. Er is een stichting opgericht voor marketing en promotie en er is een nieuw informatiecentrum gerealiseerd in Drimmelen. Er wordt geïnvesteerd in recreatieve verbindingen over land en water.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ameroever Lage Zwaluwe

Omschrijving

We ontwikkelen een (groene) kop van de haven in Lage Zwaluwe en plaatsen in zowel Lage Zwaluwe als Drimmelen Dorp een mooi uitkijkpunt zodat je vanuit daar vogels kunt spotten en de Biesbosch kunt bekijken als recreatieve attractie.

Wat is het resultaat?
- Een aantrekkelijke recreatieplek aan de Ameroever in Lage Zwaluwe met als extra attractie een uitkijkpunt over de Biesbosch.

- Een uitkijkpunt in Drimmelen.

Bedrijventerreinen

Omschrijving

We maken meer ruimte voor groeiende en nieuwe bedrijven door bedrijventerreinen deze collegeperiode uit te breiden bij de Brieltjenspolder en Thijssenweg. We zien nieuwe kansen bij de Louisepolder. Er wordt geen bedrijventerrein bij station Lage Zwaluwe ontwikkeld aan de kant van de Binnen Moerdijk. Recreatieve bedrijvigheid aan de kant van de Binnen Moerdijk is wel voorstelbaar;

Wat is het resultaat?
- Uitbreiding bedrijventerrein Thijssenweg
- Verkenning kansen Louisepolder in visie lage Zwaluwe
- Onderzoek uitbreiding Brieltjenspolder naar een bedrijventerrein.

Beverpad Lage Zwaluwe

Omschrijving

Dit najaar wordt de verkeerskundige haalbaarheid in beeld gebracht t.a.v. de verschillende scenario's, welke scenario's vervolgens met bewoners in Lage Zwaluwe worden besproken.
Eind 2023 zou een definitieve keuze voor het tracé bekend moeten zijn. Uitvoering vindt plaats in

2024.

Wat is het resultaat?
Doortrekking van het Beverpad richting Lage Zwaluwe.

Duurzame ontwikkeling buitengebied

Omschrijving

We stimuleren een duurzame agrarische sector met ontwikkelingsmogelijkheden, waaronder ook de veehouderij binnen de landelijke en lokale kaders, en belasten de reguliere agrarische sector met zo min mogelijk regeldruk.

Wat is het resultaat?
- Intensief overleg met onze stakeholders over een duurzame ontwikkeling van het buitengebied met ontwikkelingsmogelijkheden voor de agrarische bedrijven.
- We participeren in de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) voor de stikstofproblematiek in de Biesbosch.

Haven Terheijden

Omschrijving

We behouden het open karakter en de cultuurhistorische waarde van de haven van Terheijden en zetten ons daar bij het Waterschap voor in.

Wat is het resultaat?
Behoud en versterking van het cultuurhistorisch karakter van de haven in Terheijden.

Kleine Schans

Omschrijving

We maken de plannen rond de ingang van de Kleine Schans af op een ambitieus niveau;

Wat is het resultaat?
Een aantrekkelijke entree voor de Kleine Schans.

Koop lokaal

Omschrijving

Lokaal kopen is het uitgangspunt. Zowel voor de gemeente bij het geven van opdrachten aan bedrijven als bij inwoners die boodschappen gaan doen. Ideeën die dit kunnen ondersteunen, zoals het lokaal organiseren van boerenmarkten, omarmen we;

Wat is het resultaat?
We stimuleren 'koop lokaal'.

Ondernemersfonds

Omschrijving

We zetten samen met ondernemers een ondernemersfonds op zodat er gezamenlijke investeringen gedaan kunnen worden om onze dorpen fijn en levendig te houden.

Wat is het resultaat?
We onderzoeken het draagvlak voor de invoering van een ondernemersfonds. Bij een positief resultaat voeren we het ondernemersfonds in.

Ontsluiting Hofmansplaat en Veerverbinding Drimmelen-Altena-Geertruidenberg

Omschrijving

In de zomer van 2023 starten de eerste uitbreidingen van het excursieaanbod naar de Hofmansplaat. Daarnaast ontwikkelen we deze collegeperiode een driehoeksveerverbinding in de Biesbosch, tussen Drimmelen, Altena en Geertruidenberg;

Wat is het resultaat?
- Een driehoeksveerverbinding tussen Drimmelen, Altena en Geertruidenberg.

Samenwerking Recreatief Drimmelen

Omschrijving

De samenwerking met het recreatieve veld zoals het ondernemersplatform Recreatief Drimmelen wordt voortgezet en waar mogelijk uitgebouwd.

Wat is het resultaat?
- Voortzetting samenwerking Recreatief Drimmelen
- Voortzetting marketing en communicatieactiviteiten door Recreatief Drimmelen.

Uitvoerings- programma (vrijetijds)economie

Omschrijving

De nota's Economie en Vrijetijdseconomie horen bij elkaar. Het is belangrijk dat die samenhang samen komt in 1 uitvoeringsprogramma;

Wat is het resultaat?
Eén uitvoeringsprogramma (Vrijetijds)economie.

Verbreding toeristisch-recreatief aanbod

Omschrijving

Drimmelen heeft naast de Biesbosch ook zes geweldige cultuurrijke en gastvrije Brabantse dorpen te bieden. Daarom wordt ook volop ingezet op het ondersteunen en verder ontwikkelen van initiatieven die de geschiedenis en natuurparels van onze dorpen in het zonnetje zetten, zoals de Zuiderwaterlinie, monumentale gebouwen en natuurgebieden zoals de Zonzeelse Polder, Gat van den Ham en de Terheijdense Binnenpolder;

Wat is het resultaat?
Een rijke beleving van het erfgoed en de natuur in Drimmelen. Het levert een verbreding op van het toeristisch-recreatieve aanbod.

Verhoging toeristenbelasting

Omschrijving

De toeristenbelasting wordt ingezet voor toerisme. Deze belasting kan verhoogd worden als daarvoor draagvlak is bij ondernemers en de toeristenbelasting terechtkomt bij het ontwikkelen en ondersteunen van initiatieven die gedragen worden door de ondernemers en dus bijdragen aan het op de kaart zetten van Drimmelen;

Wat is het resultaat?
- Onderzoek naar verhoging toeristenbelasting.
- Inzet inkomsten toeristenbelasting voor toerisme en recreatie.

Voortzetting Biesboschsamenwerking

Omschrijving

Ondernemers die hun brood verdienen in of rondom de Biesbosch, kunnen meedenken en praten over wat er met de Biesbosch moet gebeuren. De Biesbosch moet toegankelijk blijven voor boten. Verduurzamen doen we in goed overleg met de ondernemers. Het rondje varen door de Biesbosch binnendoor moet behouden blijven voor de watersporter en de ondernemers;

Wat is het resultaat?
Voortzetting van de Biesboschsamenwerking met inzet voor betrokkenheid van de ondernemers, behoud van het 'rondje Biesbosch' en verduurzaming van de boten volgens het principe 'haalbaar en betaalbaar'.

Meerjarige vergunning evenementen

Omschrijving

Grote terugkerende evenementen zoals Powerweekend, Top100 en Waailand Festival zijn dermate belangrijk voor het regionale, nationale en internationale gezicht van Drimmelen dat we deze evenementen meerjarig vergunnen zodat zij niet ieder jaar met de rompslomp van de gemeente te maken krijgen;

Wat is het resultaat?
We gaan in overleg met de organisatoren van grote evenementen over de vraag hoe wij de vergunningverlening kunnen vereenvoudigen. We nemen dit mee in de nota evenementenbeleid.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Inkomsten toeristenbelasting (x € 1.000)	195	119	159

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.3-2

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Woningbouw en ruimte	8.981.089	10.386.995	10.548.941	6.005.184	5.140.133	4.417.861
Duurzaamheid	3.659.971	5.493.760	4.663.191	4.645.390	4.131.543	4.136.457
Economie, recreatie en toerisme	836.274	1.297.948	1.049.955	1.064.497	1.050.335	1.054.010
Totaal lasten	***13.477.333***	***17.178.702***	***16.262.087***	***11.715.071***	***10.322.010***	***9.608.328***
Woningbouw en ruimte	7.240.277	7.837.322	7.722.304	2.891.292	2.091.157	1.354.974
Duurzaamheid	3.857.013	5.462.597	5.105.024	5.060.622	4.545.801	4.548.823
Economie, recreatie en toerisme	396.173	249.646	302.054	302.054	302.054	302.054
Totaal baten	***11.493.463***	***13.549.565***	***13.129.382***	***8.253.968***	***6.939.012***	***6.205.851***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***1.983.871***	***3.629.137***	***3.132.704***	***3.461.102***	***3.382.998***	***3.402.477***
Saldo mutaties reserves	***1.411.798***	***-71.749***	***552.985***	***-78.308***	***8.842***	***-28.308***
Saldo van baten en lasten	***3.395.668***	***3.557.388***	***3.685.689***	***3.382.795***	***3.391.840***	***3.374.169***

4. Sociaal domein

Inleiding

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende subdoelstellingen:

1. Onderwijs, jeugd en gezondheid
2. Participatie en schuldenproblematiek
3. Sociale structuur, sport en zorg.

4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid

Wat willen we bereiken?

We willen kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen

We willen kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen. Wij staan voor gelijke kansen en willen samen met het onderwijs kijken hoe we dat optimaal kunnen invullen. Onze jeugd verdient meer aandacht en mag meer meedoen; aan de voorkant voor iedereen door meer activiteiten te organiseren met onze jongerenwerkers en buurtsportcoaches. Als het even niet zo goed gaat door te investeren in de samenwerking tussen o.a. onderwijs, huisartsen en jeugdzorg in alle dorpen. Zo thuis mogelijk en niet alles medisch maken. Gezondheid is een belangrijk onderwerp in en buiten het sociaal domein. In Drimmelen stimuleren we dit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Plan voor frisse scholen

Omschrijving

We stellen met het onderwijs (PO en VO) een plan op om te komen tot Frisse Scholen. De gemeente investeert mee om het onderwijs hierin mee te krijgen. In Q3 2023 is er door een extern adviesbureau een scan gemaakt van alle scholen om te zien wat er nodig is om de schoolgebouwen te laten voldoen aan Frisse Scholen Klasse B.

Wat is het resultaat?
Eind schooljaar 2025-2026 voldoen alle scholen aan de binnenklimaatnorm Frisse Scholen B (goed) en waar mogelijk A (uitmuntend). Dit is hoger dan de eisen uit het bouwbesluit die veelal overeenkomen met klasse C (voldoende). In 2024 wordt in het Integraal Huisvesting Programma (IHP) een keuze gemaakt

Behoud Dongemond College

Omschrijving

We willen het Dongemond College (VO) tot minimaal 2040 voor onze gemeente behouden en onderzoeken wat daarvoor nodig is. Daarmee bieden we zekerheid voor de toekomst. Ook maken we werk van en faciliteren we de samenwerking en verbinding op inhoudelijk niveau tussen het Dongemond College (VO) en de basisscholen (PO). Daarmee creëren we een betere aansluiting van PO naar VO voor onze kinderen. Medio 2023 is adviesbureau ICS gestart met het onderzoek van de mogelijkheden voor het behoud van het Dongemondcollege. Daarbij wordt de mogelijkheid van een levensduurverlengende renovatie qua kosten vergeleken met nieuwbouw. Het onderzoek wordt samen met het bestuur van het Dongemondcollege begeleid.

Wat is het resultaat?
Het Dongemond komt tijdens de coalitieperiode tot de conclusie dat het VO in Made voldoende bestaansrecht/ -zekerheid en toekomstperspectief heeft om minimaal tot 2040 de school open te houden. Zowel qua huisvesting als leerlingenprognoses en wij weten wat hiervoor nodig is vanuit de gemeente. Eind 2023 zal het ICS-onderzoek hiertoe inzicht in geven. Vervolgens wordt in 2024 in het Integraal Huisvesting Programma (IHP) een keuze gemaakt.

Vergroenen schoolpleinen

Omschrijving

We zetten met het onderwijs in op het vergroenen van schoolpleinen en wakkeren hiervoor de liefde voor natuur aan bij onze kinderen. We stellen hiervoor een budget beschikbaar. De scholen worden regelmatig op de subsidiemogelijkheid gewezen. Enkele scholen zijn er in 2022 en 2023 al enthousiast mee aan de slag gegaan.

Wat is het resultaat?
Alle scholen zijn op termijn voorzien van zogenaamde 'Groene Schoolpleinen'. Ook in 2024 is hier budget voor beschikbaar.

Energieneutrale Stuifhoek

Omschrijving

We bouwen een energieneutrale Stuifhoek en passen de budgetten hierop aan. Ook de stijgende bouwkosten betrekken we hierin. De eerste doorrekening van het voorontwerp lijkt er op te wijzen dat een energieneutraal gebouw haalbaar is. Er passen voldoende zonnepanelen op de daken van de appartementen om zowel het IKC als de appartementen van stroom te voorzien.

Wat is het resultaat?
Een IKC de Stuifhoek die ENG (energieneutraal gebouw) is.

Ondersteunen vorming en ontwikkeling IKC

Omschrijving

We blijven de vorming en ontwikkeling van Integrale Kind Centra ondersteunen en kijken met het onderwijs hoe we cultuur, muziek en sport daaraan kunnen toevoegen. Een incidentele financiële impuls hiervoor is denkbaar.

Wat is het resultaat?
Iedere school is waar mogelijk een IKC waar naast onderwijs onder andere kinderopvang, zorg en/of cultuur wordt aangeboden.

Onderwijspakket natuur, duurzaamheid en milieu

Omschrijving

Natuur, duurzaamheid en milieu zijn dusdanig belangrijk dat we het onderwijs een pakket aanbieden, zodat alle kinderen hiermee kennis kunnen maken. We doen dit bij voorkeur met lokale (groen)partners. Tevens bieden we alle scholen de mogelijkheid tot een bezoek aan de Biesbosch, waarbij de gemeente de helft van de kosten betaalt. Ook stellen we subsidie beschikbaar om de schoolpleinen te vergroenen.

Wat is het resultaat?
Iedere leerling komt tijdens zijn PO-periode in aanraking met natuur, zoals een bezoek aan de Biesbosch. Er wordt een (les)pakket samengesteld met groenpartners.

Cultuureducatie ontwikkelen en versterken

Omschrijving

We continueren en versterken cultuureducatie, waarbij cultuur en historie van onze dorpen en de regio een belangrijk thema is.

Wat is het resultaat?
Alle negen PO scholen nemen deel aan Cultuur met Kwaliteit, een programma begeleid door Theek5.

Scholen stemmen zelf met de intermediair af wat bijvoorbeeld hun behoefte is op deskundigheidsbevordering, waardoor zoveel mogelijk leraren worden bereikt (aantal bereikte leraren wordt gemeten). En scholen stemmen af welke projecten ze doen, zodat de leerlingen worden bereikt.

Alle jongeren halen minimaal een startkwalificatie

Omschrijving

Alle kinderen verdienen gelijke kansen en daar zetten we samen met het onderwijs altijd op in, zodat alle jongeren minimaal een startkwalificatie behalen.

Wat is het resultaat?
Zoveel mogelijk leerlingen verlaten het onderwijs met een startkwalificatie. Het RBL heeft een belangrijke rol hierin. Momenteel wordt onderzocht op welke wijze het RBL doorontwikkeld kan worden zodat zij haar taken voor de regio beter kan uitvoeren en kan inzetten op preventie. De financiële gevolgen van deze doorontwikkeling voor de deelnemende gemeenten zullen pas Q4 2023 of Q1 2024 duidelijk worden.

Taalstimulering

Omschrijving

Taalstimulering blijft een belangrijke plaats innemen in gemeentelijke beleid. Jong: consultatiebureaus, Boekstart, VoorleesExpress, VVE, bibliotheek. Oud(er): bibliotheek, (digi)taalhuis, bestrijden laaggeletterdheid, Kindcentrum JIJ in Terheijden heeft een taalklas voor jonge anderstalige leerlingen.

Wat is het resultaat?
Zoveel mogelijk inwoners zijn voldoende taalvaardig om mee te kunnen doen in de samenleving. Taal is hiervoor geen belemmering. Jonge kinderen worden indien nodig middels VVE voorbereid op het PO. Tevens wordt er voor de jonge doelgroep een Summerschool georganiseerd door kinderopvang Kibeo, teneinde ook tijdens de zomervakantie, waar nodig en gewenst, de (VVE-)kinderen terecht kunnen. In 2024 wordt de taalschool geëvalueerd.

Zorgen over jeugdzorg

Omschrijving

We hebben zorgen om onze jeugdzorg. De kosten blijven oplopen. We willen dat de taskforce sneller tot concrete besparingen komt in de uitvoering van de jeugdzorg.

Wat is het resultaat?
De Taskforce Jeugd is afgerond in 2023 en verankerd in de structurele werkzaamheden. We investeren op een stevigere sturing op Jeugd onder andere door de ontwikkeling van datagericht sturen. Dit gaan we doen zodat we minder afhankelijk worden van wat ons overkomt en meer het stuur zelf in handen krijgen op dit weerbarstige dossier.

De jeugdhulpregio's zijn druk bezig met de opdracht van het Rijk om de jeugdhulp slimmer in te richten. De regiovisie is in 2022 vastgesteld. In 2023 is het strategieplan vastgesteld. Het strategieplan 2030 "Dichtbij en op maat" beschrijft hoe de jeugdhulp van de toekomst eruitziet en welke stappen we als Regio WBO gaan zetten om deze verandering te realiseren. Vanuit het strategieplan volgt een uitvoeringsplan opgesteld waarin de stappen concreter worden uitgewerkt. In 2024 wordt voor Drimmelen en Geertruidenberg een plan van aanpak opgesteld om lokaal in 2025 hiermee van start te gaan. Hierin is in ieder geval aandacht voor:

- Van stepped care naar matched care;
- Normaliseren;
- Stevig Lokale Team (SLT)
- Governance;

- Contractering jeugdhulp.

Wachtlijstproblematiek bij CJG

Omschrijving

We willen dat onze jeugd en hun gezinnen zo snel als mogelijk worden geholpen door het CJG. Wegens verschillende factoren (vertrek van personeel, krappe arbeidsmarkt en ziekteverzuim) is dit niet altijd mogelijk en ontstaat er een wachtlijst wat niet wenselijk is. Daarnaast heeft de gemeenteraad zich uitgesproken over maximale wachttijden. Hier zetten we maximaal op in.

Wat is het resultaat?
De wachtlijst voor jeugdigen en hun gezinnen die hulp nodig hebben mag maximaal 4 weken zijn.

Stevig netwerk om kind en gezin

Omschrijving

We willen dat er in ieder dorp een stevig netwerk is van professionals die om een kind/gezin heen kunnen gaan staan als dat nodig is. Hierin zit ook een grotere rol voor de huisarts en verenigingen.

Wat is het resultaat?
Het gezin dan wel de jongere die hulp nodig heeft, krijgt deze in een zo vroeg mogelijk stadium met inzet van vrijwilligers, zodat zwaardere (duurdere) zorg voorkomen kan worden. Regionaal gaan we inzetten op Sterke Lokale Teams waarbij het huidige CJG wordt doorontwikkeld. In 2024 wordt hier een plan van aanpak voor opgesteld.

Eén gezin één loket

Omschrijving

De problemen van de kinderen hebben vaak te maken met schuldenproblematiek, gezondheidsproblemen of relationele problemen van de ouders. Door niet alleen naar het kind te kijken maar naar het gehele gezin kunnen de kinderen beter geholpen worden. Eén gezin één loket. Het voorkomen van hulp door vroegtijdige signalering is erg belangrijk. Zo voorkomen we dat we zwaardere hulp moeten bieden.

Wat is het resultaat?
Het gezin dan wel de jongere die hulp nodig heeft, krijgt deze in een zo vroeg mogelijk stadium door tussenkomst en onder regie van het CJG, zodat zwaardere (duurdere) zorg voorkomen kan worden. Regionaal gaan we inzetten op Sterke Lokale Teams waarbij het huidige CJG wordt doorontwikkeld. In 2024 wordt hier een plan van aanpak voor opgesteld.

Uitbreiden jeugd- en jongerenwerk

Omschrijving

Het uitbreiden van het jeugd- en jongerenwerk en het organiseren van extra activiteiten voor deze doelgroepen zijn nodig om de jeugdzorgkosten terug te dringen.

Wat is het resultaat?
Preventieve activiteiten/interventies voor de doelgroep jongeren. Voldoende fte aan jongerenwerk in relatie tot het aantal jongeren in de gemeente.

Versterken samenwerking tussen onderwijs en jeugd

Omschrijving

Die resterende jeugdzorgmiddelen gebruiken we ook om de samenwerking tussen het onderwijs en het jeugdhulp voor te zetten. Op basis van de uitkomst van de evaluatie ‘samenwerkingsafspraken

verbinding jeugd en (primair) onderwijs 2022 – 2023' wordt de basis gevormd over een toekomstige samenwerking tussen het onderwijs en jeugdhulp.

Wat is het resultaat?
Dat doen we door een soort "Jeugdcoaches op School" te introduceren, zoals nu de medewerkers van het CJG dat doen. In 2024 wordt een besluit genomen over wie dit gaat uitvoeren.

Inzet praktijkondersteuners

Omschrijving

De inzet van praktijkondersteuners Jeugd in huisartsenpraktijken zorgt voor een snelle deskundige attentie voor jeugdproblematiek. Daarom maken we die inzet structureel;

Wat is het resultaat?
We zetten structureel in op de inzet van praktijkondersteuners Jeugd bij huisartsenpraktijken zodat er snel en deskundige hulp geboden wordt.

Actualiseren jeugd- en jongerenbeleid

Omschrijving

We gaan ons jeugd- en jongerenbeleid actualiseren en houden daarbij rekening met de gevolgen van Corona op de (mentale) gezondheid van onze jeugd en jongeren. We benaderen het jeugd- en jongerenbeleid met een integrale blik en krijgt een plaats in het (integraal) Beleidsplan Sociaal Domein. Daarop volgt een uitvoeringsplan, waarin staat "wat" we op het gebied van jeugd- en jongerenbeleid gaan doen.

Wat is het resultaat?
Een geactualiseerd jeugd- en jongerenbeleid, dat integraal is opgenomen in het (integraal) beleidsplan Sociaal Domein, met een daaropvolgend uitvoeringsplan.

Zo gaan we onder andere meer inzetten op het tegengaan van verslaving (middelen en gamen), preventie, mentale gezondheid, meidenwerk en jongerenwerk op school.

Zo vroeg mogelijk signaleren

Omschrijving

Problemen bij kinderen en gezinnen proberen we zo vroeg mogelijk te signaleren. Sociale wijkteams, huisartsen, scholen en sportclubs hebben hierin een belangrijke rol. Met hen gaan we in gesprek om te zorgen dat deze aanpak zo effectief mogelijk wordt.

Wat is het resultaat?
Een snelle signalering van problemen door sociale wijkteams, huisartsen, scholen en sportclubs bij de jongeren, waardoor het beroep op duurdere zorg afneemt.

Breed aanbod sport door buurtsportcoaches

Omschrijving

Buurtsportcoaches gaan een breder aanbod van sporten aanbieden en meer investeren in andere sporten en relaties bij verenigingen, zodat alle verenigingen aan bod komen en er meer teamgevoel ontstaat tussen de verenigingen onderling. We financieren dat bredere aanbod uit de Brede Regeling Combinatiefuncties. Ook moet de drempel voor niet-leden om kennis te maken met een vereniging daardoor lager worden.

Wat is het resultaat?
Naast de huidige activiteiten leggen de Buurtsportcoaches meer de verbinding met de verenigingen.

We maken hierover afspraken met de uitvoerende partij. In 2024 bereiden we de nieuwe aanbesteding voor de functie Buurtsportcoach voor, met daarbij een passende opdracht.

Stimuleren van sport en bewegen

Omschrijving

Het samen met welzijnsorganisaties stimuleren van sporten en bewegen en het zorgen voor ondersteuning bij de wandelchallenge, wandelvierdaagsen en de inzet van buurtsportcoaches.

Wat is het resultaat?
Bepaalde vormen van bewegen worden vanuit de gemeente ondersteund/gepromoot middels de buurtsportcoaches.

Jongerenparticipatie blijft belangrijk

Omschrijving

Jongerenparticipatie maakt blijvend onderdeel uit van de relatie gemeente-jeugd. We maken wel duidelijke afspraken aan de voorkant over verwachtingen en mogelijkheden. We betrekken de jeugd nog meer bij de gemeente. Daarvoor kunnen we diverse zaken inzetten, zoals we nu bijvoorbeeld al doen met Democracity en de Jongerengemeenteraadsdag. Ook nieuwe ideeën vanuit stakeholders over de verbinding met natuur kan daarin een plaats krijgen en dit soort initiatieven omarmen we.

De stem van de jeugd moet gehoord worden. Dat doen we via een jeugdadviesraad.

Wat is het resultaat?
Jongeren worden actief betrokken middels bepaalde programma's en activiteiten. Dit thema wordt ook meegenomen in het nieuwe participatiebeleid en het jeugd- en jongerenbeleid.

In 2024 onderzoeken we samen met jongeren welke vorm de jeugdadviesraad moet krijgen en gaan we hiermee aan de slag.

Jeugdadviesraad

Omschrijving

De stem van de jeugd moet gehoord worden. Dan doen we via een jeugdadviesraad met echte invloed op het gemeentelijke beleid;

Wat is het resultaat?
Jongeren worden actief betrokken bij (de uitvoering van) het gemeentelijk beleid middels een jeugdadviesraad, dit is onderdeel van het participatiebeleid. Dit thema wordt ook meegenomen in het nieuwe jeugd- en jongerenbeleid.

Herijking gezondheidsbeleid

Omschrijving

We betrekken het gezondheidsbeleid bij het opstellen van het (integraal) Beleidsplan Sociaal Domein. Uitwerking over "wat" we gaan doen, zal opgenomen worden in een uitvoeringsplan. We hebben daarbij aandacht voor het Schone Lucht Akkoord.

Wat is het resultaat?
Het gezondheidsbeleid wordt betrokken bij het (integraal) Beleidsplan Sociaal Domein. Daarnaast wordt een uitvoeringsplan Gezondheid met aandacht voor het Gezond en Actief Leven Akkoord en het Integraal Zorgakkoord, waarbij aandacht is voor het Schone Lucht Akkoord.

Uitvoering Veilig Thuis

Omschrijving

Extra subsidie

Omschrijving

Verenigingen die actief aan voorlichting en preventie van drugsgebruik doen, krijgen een extra subsidie van de gemeente bovenop hun bestaande subsidie voor jeugdleden.

Wat is het resultaat?
De subsidieregeling is aangepast, subsidie voor voorlichting en preventie van drugsgebruik is mogelijk.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Aantal vve-leerlingen (voor- en vroegschoolse educatie)	40	40	40
Percentage doorverwijzingen door huisartsen	40	40	40

4.2 Participatie en schuldenproblematiek

Wat willen we bereiken?

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum. Het Rijk is daar in de basis aan zet. Lokaal kunnen wij echter ook hier het verschil maken en veel van het (landelijk) verloren vertrouwen terugwinnen. De nieuwe vormen van armoede, zoals energiearmoede, pakken we aan en lossen we op. Ook door de verbinding tussen domeinen te leggen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Iedereen moet mee kunnen doen

Omschrijving

We willen dat iedere inwoner van Drimmelen voelt dat hij of zij er écht toe doet. Iedereen moet mee kunnen doen.

Wat is het resultaat?
Iedere inwoner die mee wil doen, KAN meedoen. Iedereen die daar problemen bij ondervindt kan zich melden bij de gemeente voor ondersteuning. De gemeente werkt aan optimale toegankelijkheid, fysiek, telefonisch en digitaal. (gemeente brede visie op dienstverlening)

Zelfredzaamheid

Omschrijving

Zelfredzaamheid en het zoveel mogelijk mensen in hun kracht laten is het belangrijkste uitgangspunt van ons sociaal beleid.

Wat is het resultaat?
Zelfredzaamheid en het zoveel mogelijk mensen in hun kracht laten is het belangrijkste uitgangspunt van ons sociaal beleid en de uitvoering van dat beleid. Waarbij over en weer respectvol en doelgericht samenwerken tussen cliënt en consulent de basis is.

Zorg blijft bereikbaar voor wie dat nodig heeft

Omschrijving

Wie zorg écht nodig heeft, krijgt altijd zorg. De beoordeling van persoonlijke situaties blijft daarom mensenwerk, geen systeemwerk.

Wat is het resultaat?
De beoordeling door de gemeente gebeurt zorgvuldig. Indien nodig leiden we door naar ondersteuning. We blijven monitoren.

Maatwerk is er en misbruik wordt tegenop getreden

Omschrijving

We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik daarvan.

Wat is het resultaat?
We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik daarvan, met oog voor de menselijke maat.

Mensen blijven uitdagen mee te doen

Omschrijving

We blijven mensen uitdagen zoveel mogelijk mee te doen in de samenleving, daarom breiden we de tegenprestatie naar vermogen verder uit.

Wat is het resultaat?
Iedere uitkeringsgerechtigde levert naar vermogen een tegenprestatie. De totale belastbaarheid welke ingevuld wordt, is gesteld op 32 uur per week zodat er voldoende tijd overblijft om te voldoen aan de verplichtingen die zijn verbonden aan het recht op bijstand (sollicitatieplicht, informatieplicht etc.). In het kader van maatwerk kan de 32 uur per week (deels) worden ingevuld met "niet beschikbaar voor arbeid wegens persoonlijke belemmeringen".

Mentale gezondheid belangrijk aandachtspunt bij schuldhulpverlening

Omschrijving

Bij schuldhulpverlening hebben we specifiek aandacht voor de mentale gezondheid van onze inwoners.

Wat is het resultaat?
In de contractuele afspraken met betrekking tot schuldhulpverlening nemen we op dat de schuldhulpverleners aandacht hebben voor mentale problemen en doorverwijzen naar ondersteuning indien nodig.

Ademruimte geven bij problematische schulden

Omschrijving

Bij problematische schulden zorgen we voor ademruimte, zodat de problemen met een schuldhulpverlener op een rij gezet kunnen worden. Zo voorkomen we verdere escalatie.

Wat is het resultaat?
Bij problematische schulden zorgen we voor een ademruimte van 3 maanden om zaken op een rijtje te zetten en te zoeken naar een oplossing.

Overweging participatiebudget

Omschrijving

Om mensen écht te versterken en ademruimte te bieden, overwegen we om een participatiebudget aan inwoners met een uitkering of laag inkomen te verstrekken. We richten eerst een pilot in waarin we gaan meten wat het versterkend effect van deze maatwerkvoorziening precies is. Op basis van de uitkomsten van de pilot zullen we besluiten of we met deze voorziening doorgaan.

Wat is het resultaat?
In 2023 is een pilot gestart waarin we een participatiebudget aan inwoners met een laag inkomen verstrekken.
Op basis van de pilot in 2023 wordt in 2024 besloten of en zo ja op welke manier we hiermee verder gaan.

Sociaal minimum, humane behandeling en goede WMO-voorzieningen zijn uitgangspunten

Omschrijving

De gemeente heeft de taak en de plicht om inwoners, die dat echt niet zelf kunnen, te ondersteunen. Een sociaal minimum, goede Wmo-voorzieningen, een humane behandeling en hulp naar nieuwe kansen zijn daarbij uitgangspunten. De verandering naar integraal werken in het sociaal domein, zetten we daarom door. Hiermee krijgen we de vraag achter de vraag nog beter helder, missen we geen zaken en vinden we sneller de juiste oplossing.

Wat is het resultaat?
We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik daarvan; met oog voor de menselijke maat. Bij multi-problem situaties zorgt een procesregisseur voor stimuleren eigen kracht en inzet van de ondersteuning die nodig is.

Bestrijding eenzaamheid

Omschrijving

Bestrijding eenzaamheid.

Wat is het resultaat?
De werkgroep Drimmelen Verbindt spant zich in om eenzaamheid onder onze inwoners te verminderen. Rond de week tegen de eenzaamheid in 2023 organiseert de werkgroep in iedere kern mogelijkheden voor inwoners om te praten over ontmoeten, activiteiten en eenzaamheid. Hierover zal uitgebreid worden gecommuniceerd.

Algemene voorzieningen realiseren

Omschrijving

De pilot Huiskamers zorgen voor laagdrempelige ontmoetingsmogelijkheden in Terheijden en Lage Zwaluwe. Hierdoor hoeven geen maatwerkvoorzieningen voor dagbesteding verstrekt te worden aan inwoners van die dorpen. Surplus zet hierbij in op aantrekkelijke activiteiten voor de bezoekers en actieve communicatie.

Wat is het resultaat?
Eind 2022 eindigde de pilot. De Huiskamers worden voortgezet. In 2023 werken we een plan uit voor voortzetting en eventueel verbreding van de algemene voorzieningen voor dagbesteding naar meerdere kernen in Drimmelen.

Doordecentralisatie Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang

Omschrijving

Vanaf 2022 zijn alle gemeenten zelf verantwoordelijk voor beschermd wonen in plaats van de centrumgemeenten. De middelen worden vanaf 2025 herverdeeld over de gemeenten, gefaseerd over een periode van tien jaar. De gemeenten in de regio Breda hebben vooruitlopend hierop vanaf 1 januari 2021 gezamenlijk de verantwoordelijkheid genomen voor beschermd wonen. Ze hebben in

2021 een regionaal beleidskader beschermd wonen voor de periode 2021-2025 vastgesteld. Ook is een (lichte) gemeenschappelijke regeling opgesteld waarin de samenwerking juridisch wordt geborgd. Deze regeling heeft zowel betrekking op de inkoop van als de toegang tot de voorzieningen. In 2023 is de toegang tot beschermd wonen in lijn met het beleidskader voor de meeste cliënten verschoven naar de lokale Wmo. Ook zijn er afspraken gemaakt tussen gemeenten, woningcorporaties en zorgaanbieders met betrekking tot huisvesting en zorgvuldige overdracht van cliënten die vanuit een intramurale setting weer in de wijk gaan wonen.

Wat is het resultaat?
De bedoeling van de doordecentralisatie is dat mensen met psychiatrische en sociaal-maatschappelijke problemen zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen en meedoen in hun eigen woonomgeving (van beschermd wonen naar een beschermd thuis). De gezamenlijke regionale begroting voor beschermd wonen 2024 laat een overschot zien dat wordt verdeeld over de deelnemende gemeenten naar rato van het aantal inwoners. Naar de toekomst toe blijven er (financiële) onzekerheden, zowel met betrekking tot de middelen die vanuit het rijk beschikbaar worden gesteld als tot de ontwikkeling van de kosten.

Huisvesting, inburgering en re-integratie statushouders

Omschrijving

We gaan onderzoeken waar er plaatsen zijn om de statushouders te huisvesten. In het tweede kwartaal van 2023 zal een start gemaakt worden met de uitwerking hiervan.

Wat is het resultaat?
Er is voldoende huisvesting om te voldoen aan de taakstelling huisvesting statushouderhouders zoals die door het Rijk is vastgesteld.

Uitvoering beleidsplan sociaal domein

Omschrijving

De gemeenteraad stelde begin 2019 de beleidsnota Sociaal Domein vast voor de periode 2019-2023. Een van de onderdelen is te starten met procesregie om in complexe situaties tot één aanpak te komen: 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur. Daarnaast moeten de werkafspraken over privacy vernieuwd worden. Ook de mogelijkheden tot verbetering van cliëntondersteuning blijft een aandachtspunt. Als de pilot Huiskamers slaagt, werken we een plan uit voor de start van algemene voorzieningen voor dagbesteding in iedere kern.

Wat is het resultaat?
De procesregisseur en de Huiskamers zijn ingevoerd. Privacy en cliëntondersteuning behoeven nog extra aandacht. Ondertussen werken we aan een nieuw Beleidsplan Sociaal domein.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Aantal plaatsen beschut werken	8	9	9
Aantal loonkostensubsidie	48	45	55
Aantal Wsw-ers	49	53	47

4.3 Sociale structuur, sport en zorg

Wat willen we bereiken?

Investeren in onze sociale structuur

De zorgvraag neemt toe. Op alle zorgterreinen, van jong tot oud en van rijk tot arm. Nu is hét moment om te investeren in onze sociale structuur, het voorliggend veld. Meer en hogere subsidies voor onze verenigingen, stimuleringsregelingen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid, bewegen en sport, vernieuwde afspraken met onze welzijnsinstellingen. De dorpshuizen vervullen een cruciale functie in

onze dorpen.
Op deze manier houden we de zorg in de toekomst goed en betaalbaar. Sporten is gezond en zorgt voor sociale samenhang.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verstevigen van het voorliggende veld

Omschrijving

We trekken structureel geld uit om het voorliggend veld te verstevigen. Dit gaat in ieder geval naar: Hogere subsidies voor (de jeugdleden van) onze verenigingen. We bekijken of we dit kunnen verbinden aan de bijdrage die zij leveren aan de maatschappelijke opgave van de gemeente. Voorbeelden:
- Rookvrije generatie en anti-discriminatie;
- Het voorkomen van eenzaamheid onder ouderen en jongeren blijft een belangrijke plaats innemen in het gemeentelijke beleid. Met als doel gezondheidsverslechtering te voorkomen;
- Het armoedebeleid: preventie, vroegsignalering, maatwerk en minimaregelingen die zorgen dat je mee kunt doen vormen de basis. Bijdrage aan Leergeld en gratis sporten en bibliotheek staan niet ter discussie, zodat kinderen nooit de dupe worden van armoede;
- Diverse punten genoemd onder de andere thema's in dit programma;

Wat is het resultaat?
Hogere subsidies voor verenigingen en sportaanbieders en daarnaast continuering van bestaande initiatieven en inclusie van het aanbod.

Inclusiviteit

Omschrijving

Inclusiviteit en toegankelijkheid gelden voor iedereen en voor alle doelgroepen. We doen bij al het gemeentelijk beleid een toets of er wordt voldaan aan het wegnemen van fysieke of mentale drempels.

Wat is het resultaat?
Het project inclusie is uitgevoerd in 2021, 2022 en, met 1 jaar verlenging, 2023. Het project eindigt 2023 en er zijn veel stappen gezet. Met name op het gebied van bewustwording. Maar met het eindigen van het project, gaat het werken aan een meer inclusieve samenleving door. Voor dit soort veranderingsprocessen is een lange adem nodig. Structurele aandacht blijft van wezenlijk belang om veranderingen blijvend door te voeren. Een aanzet hiertoe zal worden gedaan in een overdrachtsdocument; dit is niet uitputtend, maar is een vervolgstap. Het geeft voortgang aan zaken die gedurende de looptijd van het project onvoldoende of niet aan bod zijn gekomen o.a. als gevolg van andere prioriteiten en ambities. Het biedt handvatten voor de organisatie voor het jaar 2024 en verder. Een aantal speerpunten zullen o.a. zijn: het faciliteren van een inclusiepanel bestaande uit ervaringsdeskundigen met mogelijk een koppeling met ASD, het onderbrengen van de rol als aanjager en contactpersoon bij een vaste medewerker, kijken of en hoe er meer aandacht uit kan gaan naar openbaar toe- en uitgankelijke openbare gebouwen en voorzieningen, zoals toiletten. Een voorstel wordt voorgelegd aan het college.

Samen met verenigingen plan maken om verenigingen te ondersteunen

Omschrijving

Een aantal verenigingen hebben in de coronatijd hun ledenaantal zien dalen doordat leden hebben opgezegd en (nog) niet zijn teruggekeerd. Het betreft een gedifferentieerd beeld. Samen met verenigingen maken we een plan om weer meer mensen bijvoorbeeld te laten sporten of muziek te maken en meer deel te nemen aan de samenleving via de verenigingen.

Wat is het resultaat?
Verhoging van het subsidiebedrag per jeugdlid om verenigingen te compenseren voor het aantal (jeugd)leden die zij (in coronatijd) hebben verloren.

Een uitgewerkt plan om de bijdrage per jeugdlid te verhogen met € 5.

Er is een totaalbedrag beschikbaar van € 10.000.

Sporten een impuls geven

Omschrijving

Sporten is gezond en zorgt voor sociale samenhang. We geven sport een eenmalige impuls voor talentontwikkeling en blijven zoeken naar continue instrumenten ter bevordering van de talentontwikkeling;

Wat is het resultaat?
We streven naar het ontwikkelen van meer sport en muziek talenten in onze gemeente.

Er worden aan meerdere individuele sporters incentives verstrekt voor de talentontwikkeling. In 2024 zullen ook bestaande initiatieven verder worden uitgebreid.

Verplaatsing BMX-vereniging onderzoeken

Omschrijving

We onderzoeken het verplaatsen van een BMX-vereniging in relatie tot woningbouw op eigen grond;

Wat is het resultaat?
De BMX vereniging heeft een ander terrein.

In eerder stadium (2019) is door de afdeling Grondgebied onderzoek gedaan naar de noodzaak om het BMX-terrein te betrekken bij de herontwikkeling van het gebied Stuivezandsestraat. Daar is ontkennend op geantwoord. Een potentiële kans om de accommodatie te upgraden door elders een nieuwe locatie aan te wijzen is daarmee vooralsnog op de lange termijn geschoven. De behoefte om de accommodatie weer een eigentijdse face lift te geven is onverminderd aanwezig. Wij zullen in overleg treden met de vereniging over de benodigde omvang van de update en daartoe in de meerjaren investeringsprognose extra middelen opnemen.

Sportaccommodaties zijn een belangrijke infrastructuur

Omschrijving

Sporthallen, sport- en gymzalen vormen een interessante infrastructuur. Samen met de exploitanten en sportverenigingen gaan we na of we deze accommodaties breder kunnen inzetten;

Wat is het resultaat?
In Q1 2024 gaan we onderzoeken hoe we met name de binnensportaccommodaties breder kunnen inzetten. Inzet en beschikbaarheid van geprivatiseerde sportaccommodaties lijkt moeilijk haalbaar.

Ondersteuning mantelzorgers

Omschrijving

We blijven mantelzorgers ondersteunen in hun belangrijke bijdrage aan de zorg voor hun naasten.

Wat is het resultaat?
We blijven mantelzorgers ondersteunen in hun belangrijke bijdrage aan de zorg voor hun naasten.

Mantelzorgwaardering

Omschrijving

De mantelzorgwaardering is belangrijk en meer dan een beloning. We gaan terug naar het oude niveau van € 200 incl. de mantelzorgverklaring voor eventuele extra ondersteuning.

Wat is het resultaat?
We waarderen de mantelzorgers van zelfstandig wonende zorgvragers met EUR 200 per jaar vanaf 2023.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Percentage jeugdleden sportverenigingen *	48	40	45
Aantal deelnemers SjorsSportief en -creatief	388	500	450
Aantal kinderen dat na Sjors sportief en -creatief lid wordt van club/vereniging **	58	50	55

* per 1-1-2022 zijn er 4637 jongeren <18 jaar in de gemeente en zijn 1823 jongeren lid van een sportvereniging

** stabilisatie vanwege corona

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.4-2

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Onderwijs	2.384.932	2.471.000	2.196.608	2.253.812	2.253.812	2.253.812
- Jeugdhulp - voorliggende voorz en preventie	669.444	768.782	1.125.264	1.125.319	1.125.319	1.125.319
- Jeugdhulp - toegang (CJG)	1.485.327	1.629.728	1.575.323	1.404.923	1.404.923	1.404.923
- Jeugdhulp - specialistische zorg	5.667.597	6.078.006	6.312.208	5.723.488	5.670.390	5.670.390
- Gezondheid	859.906	1.123.123	1.123.905	1.093.424	1.025.273	933.029
Participatie en schuldenproblematiek	9.706.006	7.667.835	8.077.295	7.650.906	7.628.352	7.627.874
Sociale structuur, sport en zorg	11.039.519	12.325.896	12.589.904	12.815.972	12.684.089	12.518.241
Totaal lasten	***31.812.730***	***32.064.369***	***33.000.506***	***32.067.844***	***31.792.159***	***31.533.588***
Onderwijs	668.326	783.414	464.512	464.512	464.512	464.512
- Jeugdhulp - voorliggende voorz en preventie	24.895	33.997	33.997	33.997	33.997	33.997
- Jeugdhulp - toegang (CJG)	10.550	0	0	0	0	0
- Jeugdhulp - specialistische zorg	0	0	0	0	0	0
- Gezondheid	4.245	313.775	289.471	289.471	216.914	7.725
Participatie en schuldenproblematiek	4.715.227	3.364.974	4.249.869	4.249.869	4.249.869	4.249.869
Sociale structuur, sport en zorg	1.379.051	1.751.608	1.535.712	1.178.731	1.403.166	1.234.842
Totaal baten	***6.802.293***	***6.247.768***	***6.573.561***	***6.216.580***	***6.368.457***	***5.990.945***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***25.010.437***	**25.816.602**	**26.426.945**	***25.851.264***	***25.423.701***	***25.542.642***
Saldo mutaties reserves	***-956.650***	**-1.080.296**	**-845.838**	***-813.386***	***-793.386***	***-732.357***
Saldo van baten en lasten	***24.053.787***	***24.736.305***	***25.581.106***	***25.037.878***	***24.630.315***	***24.810.286***

Algemene dekkingsmiddelen

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Het gemeentefonds (algemene uitkeringen) en de OZB (lokale heffingen) zijn de grootste onderdelen. Volgens de regels van het BBV (notitie Lokale heffingen) voegen we aan de begroting een Financiële begroting toe. Hier leest u onze baten en lasten met een toelichting.

Tabel AlgDm-1

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
Algemene dekkingsmiddelen	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
A.Lokale heffingen	5.397.242	-463.980	4.933.262	5.485.068	-525.611	4.959.457	5.736.407	-371.062	5.365.345
B. Algemene uitkeringen	42.783.750	-3.340	42.780.410	43.981.235	-5.411	43.975.824	46.591.362	-5.640	46.585.722
C. Dividend	83.051	-	83.051	83.051	-	83.051	91.065	-	91.065
D. Saldo financieringsfunctie	54.677	-212.675	-157.998	62.996	-382.196	-319.200	76.838	-560.611	-483.773
E. Overige algemene dekkingsmiddelen	-	-3.429	3.429	-	-1.138.249	-1.138.249	-	-295.192	-295.192
F. Onvoorzien	-	-	-	-	-5.000	-5.000	-	-5.000	-5.000
G. Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-2.500	-2.500	-	-2.500	-2.500
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**48.318.720**	**-683.424**	**47.642.154**	**49.612.350**	**-2.058.967**	**47.553.383**	**52.495.672**	**-1.240.005**	**51.255.667**

A. Lokale heffingen

Onder de Lokale heffingen vallen de volgende belastingen:
- Onroerendezaakbelasting
- Precariobelasting
- Toeristenbelasting.

Een nadere toelichting op deze belastingen is opgenomen in de paragraaf B. Lokale heffingen.

B. Algemene uitkeringen

Naar aanleiding van de Miljoenennota heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken een septembercirculaire 2023 uitgebracht met de onderstaande financiële gevolgen:

Tabel AlgDm-2

Uitkeringen gemeentefonds				
	2024	2025	2026	2027
Septembercirculaire 2023	46.591.362	46.621.362	42.743.208	43.014.301
Meicirculaire 2023	45.884.783	45.973.609	42.280.514	41.762.701
Verschil september - meicirculaire	**706.579**	**647.753**	**462.694**	**1.251.600**

Geoormerkte gelden				
	2024	2025	2026	2027
Gemeentefonds uitkeringen				
Bijzondere bijstand en vroegsignalering	33.329			
Rijksvaccinatieprogramma	4.988	5.074	4.395	4.368
Veilig wonen	7.062	7.062	7.062	7.062
Totaal te oormerken bedragen	**45.379**	**12.136**	**11.457**	**11.430**
Netto effect septembercirculaire	**661.200**	**635.617**	**451.237**	**1.240.170**

Ten opzichte van de Voorjaarsnota / meicirculaire hebben er enkele belangrijke mutaties plaatsgevonden:

Accressen
Sinds de meicirculaire 2022 is het volume deel bevroren tot en met 2025. Vooruitlopend op een nieuwe financieringssystematiek heeft het kabinet in de septembercirculaire 2022 eenmalig € 1 miljard extra beschikbaar gesteld in 2026. Het volumedeel staat hierdoor vast tot en met 2026. Bij de Voorjaarsnota 2023 is dit bedrag vanaf 2027 structureel gemaakt en is besloten om de volumeontwikkeling vanaf 2027 te indexeren op basis van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product. De indexatie voor het volumedeel wordt vanaf 2027 gebaseerd op een 8-jaars historisch gemiddelde van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp).

De loon- en prijsontwikkeling in het accres wordt bijgesteld met een gecombineerde index op basis van de CPB-indices voor de loonvoet sector overheid, de prijsontwikkeling materiele overheidsconsumptie (IMOC) en de prijsontwikkeling bruto overheidsinvesteringen (IBOI). Vanaf 2027 volgt de indexatie voor inflatie de prijs bbp van het lopend jaar. De mutaties ten opzichte van de meicirculaire 2023 zijn als volgt (genoemde bedragen zijn voor alle gemeenten):
- 2024: € 434 miljoen
- 2025: € 371 miljoen
- 2026: € 339 miljoen
- 2027: € 453 miljoen.

Bijzondere bijstand en vroegsignalering
Het kabinet stelt in totaal € 200 miljoen voor de jaren 2022 tot en met 2024 beschikbaar om een stapeling van sociale en maatschappelijke problemen als gevolg van de hoge inflatie te voorkomen. Voor 2024 wordt in totaal € 50 miljoen via het gemeentefonds aan gemeenten beschikbaar gesteld. We zien bij schuldhulpverlening dat er veel meldingen vroegsignalering komen. De afgelopen periode veel meer dan gepland. Surplus voert de vroegsignalering voor ons uit.
Op basis van de toename van het aantal meldingen, is het verzoek gekomen om het aantal uren preventief op te hogen. Dit kan voor 2024 door de incidentele inzet van deze middelen.

Rijksvaccinatieprogramma
Vanaf december 2019 krijgen zwangere vrouwen maternale kinkhoestvaccinatie aangeboden door de Rijksoverheid. Vanaf 1 januari 2024 wordt de uitvoering van deze maternale kinkhoestvaccinatie formeel overgedragen aan de gemeenten. Deze vaccinatie wordt dan toegevoegd aan de opsomming van vaccinaties in het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) zoals genoemd in artikel 11, tweede lid, in het Besluit publieke gezondheid. Bij deze septembercirculaire worden de bijbehorende middelen, circa € 4 miljoen per jaar aan het gemeentefonds toegevoegd aan het cluster Sociale basisvoorzieningen.
De GGD zal de gemeentelijke bijdrage voor het uitvoeren van het rijksvaccinatieprogramma verhogen. Vanaf 1 januari komen de kosten voor de kinkhoesvaccinatie structureel in de begroting de van de GGD.

Veilig wonen
De veiligheid van decentrale bestuurders is een vereiste voor het goed functioneren van het openbaar bestuur. Per 1 oktober 2023 wordt de werkgeversverantwoordelijkheid voor hun veiligheid daarom geëxpliciteerd met een wijziging van de Regeling rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers. Vanuit het programma Weerbaar Bestuur wordt hier een tegemoetkoming van € 2,4 miljoen per jaar tegenover gesteld voor 2023-2026. Decentrale bestuurders krijgen een veiligheidsadvies op maat met een uitgebreider pakket aan preventieve maatregelen voor hun woonomgeving. Interne en externe veiligheid ligt bij het cluster veiligheid het is daarom raadzaam om de gelden te oormerken aan openbare orde en veiligheid.

C. Dividend

De gemeente bezit 0,065% van de totale aandelen van de Bank Nederlandse gemeenten (BNG) en bezit daarmee 36.426 aandelen met een dividend van € 91.065 in totaal.

D. Saldo financieringsfunctie

Het financieringsresultaat is het resultaat van de externe rentekosten- en opbrengsten. De stijging wordt veroorzaakt door extra begrote rentekosten vanaf 2023 voor rentekosten voor de kasgeldleningen in verband met de stijgende rente én rentekosten van een op basis van de financieringsbehoefte af te sluiten langlopende lening in 2023.

E. Overige algemene dekkingsmiddelen

Onder de overige algemene dekkingsmiddelen staan bedragen die nog niet specifiek aan een programma zijn toegewezen, zoals inzet van het inhuurbudget (€ 95.600), gepensioneerden vervangen (€ 100.000) en een meer toekomstige bezetting (€ 100.000).

F. Onvoorzien

Het BBV verplicht ons om een post onvoorzien op te nemen. Als binnen de begroting geen andere dekkingsmiddelen beschikbaar zijn, kan de gemeente een beroep doen op deze post. Dit kan alleen als de last onvoorzienbaar, onvermijdbaar, onuitstelbaar en incidenteel is.

G. Vennootschapsbelasting

De belastingplicht gaat over alle opbrengsten die de gemeenten ontvangen voor diensten die niet rechtstreeks in verband staan met de uitoefening van het openbaar bestuur. Voor Drimmelen zijn dit inkomsten uit (actieve) grondexploitatie en opbrengsten uit de reststromen afval. Voor 2024 gaan we uit van een belastingplicht van € 2.500.

Overhead

Wat gaat het kosten?

Het doel van het onderdeel overhead is de gemeenteraad meer inzicht te geven in de totale overheadkosten van de organisatie.
In de programma's leest u de kosten van het primaire proces. Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces noemen we overhead.
Deze overheadkosten rekenen we direct toe aan de betreffende taken en activiteiten door middel van een overheadopslag per uur.
Bedrijfskosten voor activiteiten gericht op de externe klant registreren we in de betreffende taakvelden.
Het totaalbedrag van de overhead staat in het overzicht van baten en lasten in de financiële begroting en in de hierna volgende tabellen.

Tabel Prg.1-2

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Management en bestuursondersteuning	1.157.493	1.122.441	1.207.998	1.220.916	1.220.916	1.220.916
Huisvesting	669.604	770.153	656.637	880.231	842.557	842.557
Automatisering	1.824.243	2.347.505	3.319.047	3.226.445	3.235.746	3.221.871
Planning & Control	368.717	376.982	781.982	781.982	781.982	781.982
Facilitaire zaken	1.318.196	1.554.769	1.580.193	1.563.143	1.563.143	1.563.143
Financiele administratie	590.882	563.728	261.746	261.746	261.746	261.746
Personeel en organisatie	1.552.817	1.600.628	1.634.378	1.525.283	1.473.745	1.468.741
Communicatie	466.728	458.957	417.942	392.942	417.942	392.942
Front-office	233.881	309.722	348.648	348.648	348.648	348.648
Totaal lasten	***8.182.561***	***9.104.884***	***10.208.571***	***10.201.336***	***10.146.425***	***10.102.546***
Management en bestuursondersteuning	*0*	***0***				
Huisvesting	*-10.338*	29.465	25.465	25.465	25.465	25.465
Automatisering	*0*	***0***				
Planning & Control	*0*	***0***				
Facilitaire zaken	*2.315*	***0***				
Financiele administratie	*662*	***0***				
Personeel en organisatie	*20.874*	0	15.000	15.000	15.000	15.000
Communicatie	*7.079*	***0***				
Front-office	*0*	***0***				
Totaal baten	***20.593***	***29.465***	***40.465***	***40.465***	***40.465***	***40.465***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***8.161.968***	***9.075.419***	***10.168.106***	***10.160.870***	***10.105.960***	***10.062.081***
Saldo mutaties reserves	***-509.439***	***-273.330***	***-80.803***	***-80.803***	***-30.505***	***-30.505***
Saldo van baten en lasten	***7.652.529***	***8.802.089***	***10.087.302***	***10.080.067***	***10.075.455***	***10.031.576***

Berekening overhead tarieven				
Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Totaal volume overhead na verrekening (zie bovenstaande tabel saldo excl. mutaties reserves)	*10.168.106*	*10.160.870*	*10.105.960*	*10.062.081*
Directe verrekening met grondexploitaties (programma 3)	*251.635*	*-*	*-*	*-*
Totaal volume Overhead (voor inzet reserves en verrekening met grondexploitaties)	10.419.741	10.160.870	10.105.960	10.062.081
Salariskosten	*4.708.984*	*4.708.984*	*4.708.984*	*4.708.984*
Overige kosten	*5.710.757*	*5.451.886*	*5.396.976*	*5.353.097*
Totaal geraamde uren organisatie (o.b.v. 1.400 uur per FTE)	258.500	258.500	258.500	258.500
T.b.v. Overhead - binnendienst	*75.118*	*75.118*	*75.118*	*75.118*
T.b.v. Overhead - buitendienst	*30*	*30*	*30*	*30*
Overige programma's	*183.352*	*188.787*	*188.787*	*188.787*
Uurtarief Overhead	56,83	53,82	53,53	53,30
Uurtarief Salariskosten binnendienst	*62,67*	*62,67*	*62,67*	*62,67*
Uurtarief Salariskosten buitendienst	*44,63*	*44,63*	*44,63*	*44,63*

Het overheadtarief wordt bepaald door het totaal volume aan overheadkosten te delen door het totaal aan productieve uren van de primaire afdelingen (de programma's exclusief het programma overhead).

Basisset beleidsindicatoren

Basisset beleidsindicatoren

Het Besluit Begroting en Verantwoording en de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten schrijven voor dat gemeenten een uniforme set van beleidsindicatoren in hun begroting (en jaarstukken) opnemen. Gemeenten kunnen daarmee de maatschappelijke effecten van hun beleid toelichten. Bovendien wordt het mogelijk gemaakt om gemeentebegrotingen onderling beter te vergelijken.

De basisset is ingedeeld naar de taakvelden die een gemeente kent:

- Bestuur en ondersteuning (taakveld 0)
- Veiligheid (1)
- Economie (3)
- Onderwijs (4)
- Sport, cultuur en recreatie (5)
- Sociaal Domein (6)
- Volksgezondheid en milieu (7)
- Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (8)

Voor het taakveld Verkeer, vervoer en waterstaat (2) zijn voor 2023 landelijk geen beleidsindicatoren verplicht gesteld.

Tabel Indic-1

Verplichte beleidsindicatoren								
Nr.	Taakveld	Indicator	Eenheid	Jaarstukken 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Bron	Beschrijving
1	0	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	6,0	6,5	6,9	Eigen gegevens	
2	0	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	5,9	6,2	6,5	Eigen gegevens	
3	0	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	685	748	883	Eigen gegevens	
4	0	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	21%	13%	15%	Eigen gegevens	
5	0	Overhead	% van totale lasten	12%	13%	13%	Eigen gegevens	
6	1	Verwijzingen Halt	per 1.000 inw. 12-18 jr	13	13	13	Bureau Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.
7	1	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	0,5	0,5	0,5	CBS - Diefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
8	1	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2,2	1,7	2,1	CBS - Criminaliteit	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
9	1	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	1,1	1,1	1,6	CBS - Diefstallen	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
10	1	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	4,2	2,1	3,5	CBS - Criminaliteit	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
11	3	Functiemenging	%	44,7	44,7	44,7	CBS - BAG/LISA	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
12	3	Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	163,2	163,2	166,9	LISA	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar.
13	4	Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2	1	1	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het aantal leerplichtigen en/of kwalificatieplichtige jongeren die niet staan ingeschreven op een school of instelling, per 1.000 leerlingen.

14	4	Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	14	14	11	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend, per 1.000 leerlingen.
15	4	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	1,4	2,0	1,3	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
16	5	Niet-sporters	%	50,9	44,0	44,0	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD, CBS en RIVM	Het percentage niet wekelijkse sporters ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
17	6	Banen	per 1.000 inw 15-64jr	557,8	458,1	472,4	CBS - Bevolkingsstatistiek/LISA	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar.
Verplichte beleidsindicatoren								
Nr.	**Taakveld**	**Indicator**	**Eenheid**	**Jaarstukken 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Bron**	**Beschrijving**
18	6	Jongeren met delict voor rechter	%	1	1	1	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
19	6	Kinderen in uitkeringsgezin	%	2	2	2	CBS - Jeugd	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
20	6	Netto arbeidsparticipatie	%	73,6	72,6	74,0	CBS - Arbeidsdeelname	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
21	6	Werkloze jongeren	%	1	1	1	CBS - Jeugd	Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).
22	6	Personen met een bijstandsuitkering	per 10.000 inw 18jr eo	12,6	12,6	12,6	CBS - Participatie Wet	Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand en de Participatiewet, per 10.000 inwoners.
23	6	Aantal re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-64jr	179,8	86	97	CBS - Participatie Wet	Het aantal reintegratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar
24	6	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	12,0	11,6	12,0	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
25	6	Jongeren met jeugdbescherming	%	0,6	3,9	3,4	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
26	6	Jongeren met jeugdreclassering	%	0,3	0,3	0,3	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar).
27	6	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	per 10.000 inw	1070	1070	1070	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt

								dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten
28	7	Omvang huishoudelijk restafval	kg per inwoner	89	100	100	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
29	7	Hernieuwbare elektriciteit	%	20	25	35	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
30	8	WOZ-waarde woningen	dzd euro	337	342	372	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	De gemiddelde WOZ waarde van woningen (x€1.000).
31	8	Nieuw gebouwde woningen	aantal per 1.000 woningen	16,9	15,0	7,0	BAG	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
32	8	Demografische druk	%	75,6	74,3	72,2	CBS - Bevolkingsstatistiek	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.
33	8	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	675	665	769	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
34	8	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	793	782	865	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.

Paragrafen

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inventarisatie van de risico's

Risicokaart

De risicokaart hieronder geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans van optreden en financieel gevolg. De aantallen in de risico categorieën tellen op naar het totaal aantal geïdentificeerde risico's, 56. De risico's waarvan de kans van optreden kleiner dan 10% is of de maximale schadelast kleiner dan € 25.000 zijn vanwege hun geringe betekenis buiten beschouwing gelaten.

Tabel Par.A-1

Maximale schadelast	Klasse						
x > € 500.000	5	5	2				
€ 250.000 < x < € 500.000	4	3	2	3	1	3	
€ 100.000 < x < € 250.000	3	2	4	5	1	2	
€ 25.000 < x < € 100.000	2	3	4	5	4	3	
x < € 25.000	1						
Imagoschade		1	1	2			
		10%	30%	50%	70%	90%	Kans
		1	2	3	4	5	Klasse

Risico top 10

In het overzicht hieronder staan de tien risico's die de meeste invloed hebben op het totale risicoprofiel van de gemeente. Naast die procentuele invloed is ook steeds het risicobedrag aangegeven.

Tabel Par.A-2

2024 begroting	2022 rekening	2023 begroting	Risico	Risicobedrag (in €)	Invloed op risicoprofiel
1	3	3	Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden	450.000	7,02%
2	9	*	Financiele situatie projectontwikkeling De Weelde	450.000	7,01%
3	*	*	Meerkosten energieaansluiting De Bernardus en IKC De Stuifhoek	450.000	7,00%
4	2	2	Bijdrage kosten in verwijdering obstakels bij dijkverzwaring De Mark	300.000	4,72%
5	5	5	Garantstelling verlenen aan Stichting de Wijngaerd	300.000	4,62%
6	6	*	Budget huishoudelijke ondersteuning ontoereikend	225.000	4,43%
7	*	*	Niet kunnen voldoen aan taakstelling huisvesting statushouders	225.000	4,21%
8	7	7	Overname rente- en aflossingsverplichtingen lening BNG bij insolventie BOEi	170.000	4,07%
9	*	4	Bijdrage in dure woningaanpassing ingevolge de Wmo	250.000	3,40%
10	10	9	Budget voor Wmo-voorzieningen ontoereikend	182.000	3,20%

* = Dit risico is nieuw opgenomen of behoorde niet tot de risico top 10

Toelichting bij risico's

1. Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden
Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden i.v.m. stijgende marktprijzen door hogere loonkosten, brandstof- en grondstofprijzen.

2. Financiële situatie projectontwikkeling De Weelde
De projectontwikkelaar heeft onvoldoende middelen om de kosten voor het bouw- en woonrijp maken

van het terrein te dekken. De gemeente loopt het risico dat zij het tekort voor haar rekening moet nemen.

3. Meerkosten energieaansluiting De Bernardus en IKC De Stuifhoek.
Vanwege problemen met het elektriciteitsnetwerk van Enexis (netcongestie/transportschaarste), zal er vrijwel zeker sprake zijn van meerkosten voor de realisatie van een energieaansluiting van het nieuwe sociaal-cultureel centrum De Bernardus en IKC De Stuifhoek.

4. Bijdrage kosten in verwijdering obstakels bij dijkverzwaring van de Mark
Het waterschap is begonnen met het verzwaren van de dijken. Omdat het niet te voorzien is welke ondergrondse obstakels er worden tegengekomen, blijft er een risico bestaan dat de gemeente bij moet gaan dragen aan de kosten voor het verzwaren van de dijken.

5. Garantstelling Stichting De Wijngaerd
De gemeenteraad besloot op 16 juli 2015 een gemeentegarantie te verlenen aan stichting de Wijngaerd. Zo kon de stichting renovatie van haar huisvesting en tijdelijke huisvesting financieren. Als de Wijngaerd haar rente- en aflossingsverplichtingen aan de geldverstrekker niet kan voldoen wordt de gemeentegarantie aangesproken en zal de gemeente die verplichtingen over moeten nemen.

6. Budget huishoudelijke ondersteuning is ontoereikend
De ontwikkelingen in de thuisondersteuning (cao loonstijgingen, hoog ziekteverzuim, vergrijzing) in combinatie met regelgeving (AMvB reële prijs Wmo, abonnementstarief Wmo) oefent een opwaartse druk uit op volume en tarief huishoudelijke ondersteuning. Hiermee houden we rekening in de begroting, maar het is risico is dat de ontwikkelingen sterker zijn dan voorzien. Aanbieders kampen met personeelstekorten en kunnen daardoor niet altijd volledig de afgesproken zorg leveren. Er is een risico dat cliënten een proces aanspannen tegen de gemeente.

7. Niet kunnen voldoen aan taakstelling huisvesting statushouders
De afgelopen jaren heeft de gemeente niet aan de taakstelling van huisvesting van statushouders kunnen voldoen. De woningbouw kan deze mensen, gezien de krapte op de arbeidsmarkt en de andere doelgroepen die ze moet bedienen, niet op korte termijn huisvesten. Het risico bestaat dat als deze situatie van langere duur is de provincie op kosten van de gemeente deze statushouders gaat huisvesten. Daar komt bij dat er de komende periode meer statushouders gehuisvest moeten worden. We kunnen dit niet meer alleen met de woningen van Woonvizier. We zullen dus op zoek moeten naar alternatieven die geld kosten.

8. Overname rente- en aflossingsverplichtingen lening BNG bij insolventie BOEi
BOEi is opdrachtgever voor de herbestemming van de voormalige Bernarduskerk tot nieuw sociaal-cultureel centrum voor Made. BOEi financiert haar opdracht deels door een lening die de gemeente bij de BNG heeft afgesloten en onder dezelfde condities aan BOEi heeft doorgelegd. In een situatie waarin BOEi niet langer aan haar rente- en aflossingsverplichtingen jegens de gemeente kan voldoen, zal die verplichting van de gemeente jegens de BNG onverminderd voort blijven bestaan.

9. Dure woningaanpassing WMO
Een Wmo-cliënt heeft een uitzonderlijk dure woningaanpassing aangevraagd. Juridische procedure loopt maar de uitkomst daarvan is onzeker.

10. Begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend
De kosten voor de Wmo zijn vraag afhankelijk. Casemanagers indiceren kritisch en er worden goede prijsafspraken gemaakt met leveranciers, maar als meer inwoners Wmo-voorzieningen nodig hebben leidt dit tot overschrijding van de begrote budgetten.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de onderkende risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risico’s treden namelijk niet allemaal tegelijk op. Met deze simulatie is vastgesteld dat de geïdentificeerde risico's met een bedrag van € 4,4 miljoen (begroting 2023: 4,5 miljoen) kunnen worden afgedekt.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare middelen om de risico’s op te vangen, noemen we weerstandscapaciteit. Voor 2024 wordt een weerstandscapaciteit begroot van € 16,2 miljoen (begroting 2023: € 17,3 miljoen).

Weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen, uitgedrukt in het weerstandsratio.

Tabel Par.A-5

Ratio weerstandsvermogen (bedragen in €)			
Omschrijving	**2024 begroting**	**2023 begroting**	**2022 rekening**
Beschikbare weerstandscapaciteit	16.244.650	19.032.043	17.271.252
Benodigde weerstandscapaciteit	4.347.482	5.135.205	4.514.388
Ratio weerstandsvermogen	**3,74**	**3,71**	**3,83**

De raad heeft in de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen bepaald dat het weerstandsratio van de gemeente Drimmelen minimaal gelijk moet zijn aan 1. In dat geval is het beschikbare weerstandsvermogen precies toereikend om de risico's af te dekken. Met een ratio van 3,74 voldoet de gemeente in ruime mate aan die ondergrens.
Het ratio is in vergelijking met de jaarrekening 2022 (3,83) en de begroting 2023 (3,71) ongeveer gelijk gebleven.

Financiële kengetallen

Bij de vernieuwing van de BBV is, op basis van advies van de commissie Depla, voorgeschreven dat er in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen.

Naast de kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De invoering van de kengetallen is voornamelijk bedoeld om de financiële positie voor raadsleden inzichtelijker te maken. De kengetallen hebben geen functie als normerings-instrument in het kader van financieel toezicht.

Begroting 2024						
	Verloop van de kengetallen					
Kengetallen	**Rekening 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**
1a. Netto schuldquote	24%	63%	57%	63%	63%	61%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	21%	60%	55%	60%	59%	57%
2. Solvabiliteitsratio	52%	36%	37%	37%	37%	36%
3. Kengetal grondexploitatie	1%	-1%	0%	0%	2%	1%
4. Structurele exploitatieruimte	3%	-6%	2%	2%	-2%	-2%
5. Belastingcapaciteit	76%	79%	97%	97%	97%	97%

Een korte toelichting op de kengetallen:

1a. Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een netto schuldquote tussen de 0% en 90% wordt gezien als minst risicovol. De begrote netto schuldquote in 2024 is 57%. De netto schuldquote van de gemeente Drimmelen is relatief laag maar stijgt ten opzichte van het niveau uit 2022 en eerder.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote weergegeven (netto schuld gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Voor deze schuldquote wordt dezelfde criteria gehanteerd als de netto schuldquote.

De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen is eveneens relatief laag maar stijgend ten opzichte van het niveau uit het verleden.

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het resultaat van baten en lasten. Een solvabiliteitsratio tussen de 20% en 50% wordt gezien als risico neutraal. Een ratio boven de 50% wordt aangemerkt als minst risicovol. Meerjarig voorziet de gemeente een ratio met neutraal risico dat daalt ten opzichte van het niveau van 2022.

3. Kengetal grondexploitatie

Grondexploitaties kunnen een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente.
De boekwaarde van de grond is van belang, omdat deze terugverdiend moet worden bij de verkoop. Boekwaarden worden afgezet tegen de totale baten. Een grondexploitatie van 20% of lager wordt beschouwd als minst risicovol.
Het kengetal voor de grondexploitatie van de gemeente Drimmelen is laag, dit is positief.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het evenwicht van de begroting wordt er ook gekeken naar de structurele en incidentele lasten en baten. Voorbeeld van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is dan ook meer flexibel dan een begroting waar bij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De meerjarig begrote structurele exploitatieruimte van de gemeente Drimmelen is voor de jaren 2024 en 2025 2%. De gemeente Drimmelen verwacht dat de structurele lasten afgedekt kunnen worden met structurele baten. Dat is vanwege de voortdurende onzekerheid over de bijdrage uit het Gemeentefonds vanaf 2026 vooralsnog niet het geval.

5. Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten jaarlijks. Bij de berekening van het kengetal worden de gemeentelijke woonlasten afgezet tegen het landelijk gemiddelde. De totale woonlasten van de gemeente Drimmelen liggen naar verwachting lager dan het landelijk gemiddelde. Wat inhoudt dat er ten opzichte van dit landelijk gemiddelde ruimte is om de lokale belastingen te verhogen. Dankzij een grotere inzet van de daarvoor bedoelde voorzieningen riolering en afvalstoffenheffing ontstond er in 2022 meer ruimte in de belastingcapaciteit.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente. Geconcludeerd kan worden, dat de financiële positie van de gemeente Drimmelen in 2024 door een daling van de solvabiliteit en van de structurele exploitatieruimte in beperkte mate verslechtert t.o.v. de werkelijk positie in 2022. Dit beeld herhaalt zich in de ravijnjaren 2026 en 2027.

B. Lokale heffingen

Inleiding

In de paragraaf lokale heffingen gaan we in op: de hoofdlijnen van het beleid, de lokale lastendruk, de begrote inkomsten, de mate van kostendekkendheid en een korte beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. Waarmee rekening gehouden wordt met regelgeving Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Beleid lokale heffingen

Onder de diverse lokale heffingen van de gemeente Drimmelen vallen: de belastingen, Bestemmingsbelasting/heffingen en Retributies/rechten. Deze heffingen zijn hoogstens kostendekkend en dragen zorg aan het welzijn, de leefbaarheid en voorzieningen van de gemeente.

Belastingen

Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de gemeente. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel.

- de onroerende zaakbelastingen, precariobelasting en toeristenbelasting.

Bestemmingsbelasting/heffingen

Heffingen worden geheven om kosten van collectieve voorzieningen te betalen.

- de afvalstoffenheffing, rioolheffing en bijdrage BedrijvenInvesteringsZone (BIZ).

Retributies/rechten

Rechten worden geheven voor een geleverde of een bewezen individuele dienst.

- Begraafrechten, marktgelden/ standplaatsen en leges: secretarieleges, leges omgevingsvergunning en leges Biesbosch.

Onroerende zaakbelasting

De tarieven worden uiteindelijk bepaald op basis van de begrote opbrengst OZB in combinatie met de WOZ-waarde voor het belastingjaar (inclusief de verwachte marktstijging).

Precariobelasting

Onder Precariobelasting valt de belasting die een gemeente mag heffen voor het gebruik van gemeentegrond. De tarieven staan in de verordening Precariobelasting. Daarnaast wordt er precario geheven voor het afmeren in de buitenhaven van Lage Zwaluwe en worden er liggelden in rekening gebracht op basis van privaatrechtelijke overeenkomsten.

Toeristenbelasting

- Het tarief watertoeristenbelasting is per persoon € 1,00 voor 24 uur.
- Het tarief landtoeristenbelasting is per persoon € 1,00 voor een overnachting.

Alleen niet-inwoners betalen de toeristenbelasting, dus ook arbeidsmigranten. Behalve als zij ingeschreven zijn in de BRP (Basisregistratie Personen). De netto-opbrengst gebruiken we voor het verbeteren van toeristische voorzieningen.

Afvalstoffenheffing

De gemeente laat het huishoudelijk afval (oud papier en karton, PMD, rest- en gft-afval) door een afvalinzamelaar huis-aan-huis ophalen. Daarnaast kan je afval, soms tegen betaling, naar de milieustraat brengen. Daar betaal je belasting voor, de afvalstoffenheffing. De afvalstoffenheffing is sinds 2003 gebaseerd op het Diftar-principe en is een 100% kostendekkende heffing.

Rioolheffing

In 2023 stelde de raad het Water- en rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 vast. Wederom dient de rioolheffing 100% dekkend te zijn. De voorziening bouwen we af.
We innen de rioolheffing om de gemeentelijke kosten voor inzameling, transport van afvalwater te dekken, beheer en behoud van het rioleringssysteem te bekostigen en voor het verwerken van hemelwater. Daarnaast dekken we de kosten van maatregelen tegen de nadelige gevolgen van de grondwaterstand.

BedrijvenInvesteringsZone (BIZ)

De BIZ Bruisend Made is na een succesvolle eerste periode van vijf jaar voor vijf jaar voortgezet in de periode 2023-2027. Uiterlijk 1 november dient het BIZ bestuur een schriftelijk verzoek tot BIZ subsidie voor het komende belastingjaar in bij het college. BIZ-bijdrage wordt jaarlijks bij wege van aanslag geheven en bepaald op basis van de WOZ-waarden van de panden die niet in hoofdzaak tot woning dienen.

Begraafrechten

Onder Begraafrechten vallen: het begraven van stoffelijke overschotten, het bijzetten van urnen en het onderhoud van graven op de gemeentelijke begraafplaatsen.

Marktgelden en standplaatsen

De gemeente heeft weekmarkten op 3 locaties: het Dorpsplein in Terheijden, de Marktstraat te Made en de Nieuwstraat in Lage Zwaluwe. Voor het innemen van een standplaats op de weekmarkt wordt een recht geheven, het marktgeld. Daarnaast wordt een recht geheven voor de standplaatsen op overige locaties in onze gemeente. In verband met de maatschappelijke betekenis, zijn deze tarieven niet kostendekkend.

Secretarieleges

Secretarieleges worden geheven ter compensatie van de kosten voor diensten van de gemeenten, bijvoorbeeld voor het verstrekken van reisdocumenten, rijbewijzen, uittreksels uit de BRP en Burgerlijke Stand, aanvraag Verklaring Omtrent Gedrag, huwelijksvoltrekkingen.

Leges omgevingsvergunning

Leges worden geheven ter compensatie van kosten voor diensten van de gemeente, bijvoorbeeld voor het aanvragen van een vergunning.

Leges Biesbosch

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een vergunning voor bijvoorbeeld het varen met een rondvaartboot of bijvoorbeeld een ontheffing voor het beoefenen van modelsport in het Biesboschgebied binnen de gemeentegrenzen van Drimmelen worden leges geheven.

Lokale lastendruk

Tabel Par.B-1: Overzicht lastendruk

Lokale Lastendruk gem. per huishouden				
Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2024	Nominale stijging	Procentuele stijging
Onroerende zaakbelastingen	€ 316,65	€ 330,27	€ 13,62	4,3%
Afvalstoffenheffing	€ 250,63	€ 325,13	€ 74,50	29,7%
Rioolheffing	€ 181,97	€ 256,42	€ 74,45	40,9%
Totaal gemiddeld per huishouden	€ 749,25	€ 911,82	€ 162,57	21,7%

De omvang van de totale lokale lastendruk stijgt in 2024 als gevolg van hogere netto-lasten onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en riolering.

De stijging in de lastendruk van de onroerend zaakbelasting (Ozb) wordt bepaald op basis van de Ozb-index. De tarieven worden uiteindelijk bepaald op basis van de begrote opbrengst onroerendzaakbelasting in combinatie met de WOZ-waarde voor het belastingjaar (inclusief de verwachte marktstijging). De definitieve tarieven worden vastgesteld in de Raadsvergadering van 14 december 2023. Een hogere of lagere verwachte marktwaardestijging leidt niet tot meer of minderopbrengsten omdat de tarieven dan worden aangepast. Het tarief beweegt tegengesteld aan de marktwaardeontwikkeling mee: een hogere marktwaardestijging leidt tot een verlaging van het tarief en een lagere marktwaardestijging leidt tot een verhoging van het tarief.

Afvalstoffenheffing berekenen we met de gemiddelde kosten per aansluiting. We passen hier een vast recht en een variabel tarief toe. Het variabel tarief bestaat uit het betalen per lediging. Naast de kosten zetten we ook een voorziening afval in om grote schommeling te voorkomen. Dit jaar is de kostenstijging dermate dat een forse stijging van de afvalstoffenheffing ondanks inzet van de voorziening niet kan worden voorkomen.

Rioolheffing berekenen we met de gemiddelde kosten per aansluiting. De rioolheffing bestaat uit twee onderdelen. Te weten een vast recht en een variabel tarief waarbij we rekenen met watergebruik. We zetten ook een voorziening rioolheffing in om grote schommeling in tarief te voorkomen. Ook voor de rioolrechten is dit jaar de kostenstijging dermate dat een forse stijging ondanks de inzet van de voorziening niet kan worden voorkomen.

Inkomsten en kostendekkendheid

Tabel Par.B-2: Overzicht heffingen

Totale Heffingen			
Omschrijving	**Begroting 2024**		
	Begrote lasten	**Begrote baten**	**Inzet voorziening**
OZB		€ 5.682.554	
Precario		€ 52.790	
Toeristenbelasting		€ 156.000	
Totaal Belastingen (algemeen dekkingsmiddel)	*€ -*	*€ 5.891.344*	*€ -*
Afvalstoffenheffing	€ 4.135.768	€ 3.899.248	€ 236.520
Rioolheffing	€ 3.682.674	€ 3.356.583	€ 326.091
Bedrijveninvesteringszone (BIZ)	€ 22.410	€ 22.410	
Totaal Bestemmingsbelastingen/ heffingen	*€ 7.840.852*	*€ 7.278.241*	*€ 562.611*
Lijkbezorging	€ 244.776	€ 123.900	
Marktgelden / standplaatsen	€ 110.205	€ 26.091	
Leges	€ 2.092.009	€ 1.775.726	
Totaal Retributies/ rechten	*€ 2.446.990*	*€ 1.925.717*	*€ -*
Totaal	**€ 10.287.842**	**€ 15.095.302**	**€ 562.611**

Algemene uitgangspunten kostendekkende tarieven

Voor het bepalen van de kostendekkende tarieven hanteren we de algemene informatie in de Handreiking kostentoerekening Heffingen, rechten en tarieven (VNG) en de notitie Lokale heffingen van de commissie BBV.

Voor het bepalen van de kostendekkende tarieven hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De gehanteerde index voor de tarieven in de tabellen van de begroting is de herrekende index op basis van de meicirculaire. Dit geldt niet voor de tarieven met een wettelijk maximum of voor tarieven die al maximaal kostendekkend zijn. De herrekening van de indexering naar aanleiding van de september circulaire wordt als één algemene stelpost opgenomen onder de algemene middelen. Bij de vaststelling van de tarieven wordt uitgegaan van de herrekende index op basis van de septembercirculaire.
- De basis wordt gevormd door de integrale kostprijs incl. overhead, (omslag)rente, bijdragen aan voorzieningen en de compensabele btw (voor riool, afval, diensten en gebruik van voor openbare dienst bestemde gemeentebezittingen).

Om het te heffen volume voor de afvalstoffen- en rioolheffing te bepalen gebruiken we de volgende uitgangspunten:

- Voor de afvalstoffen- en rioolheffing geldt het systeem van gesloten financiering met duurzame, 100% kostendekkendheid. Hierbij maken we gebruik van een egalisatievoorziening (conform art 44, lid 2 BBV), voorcalculatie en nacalculatie.
- Directe kosten toerekening van taakveld 7.3 voor de afvalstoffenheffing en van taakveld 7.2 voor de rioolheffing: dit zijn kosten voor de activiteiten die direct in verband staan met de geleverde dienst. De inzet van personeel rekenen we toe op basis van de voor 2024 berekende uurtarieven.
- De toerekening van de (toerekenbare) kosten straatreiniging/vegen is voor de afvalstoffenheffing 30% (taakveld 2.1) en voor de rioolheffing 55%. Straatreiniging/vegen doen we om 3 redenen. Voor het functioneren van de riolering, vanwege het nevenafval bij het (verkeerd) aanbieden en inzamelen van huishoudelijk afval en de verkeersveiligheid. Omdat

we een landelijke gemeente zijn hebben we o.a. relatief veel bladafval in verhouding tot het nevenafval. Bladafval verstopt o.a. het rioolstelsel.

- Van het zwerfafval blijkt circa 60% te bestaan uit nevenvervuiling bij de inzameling van huishoudelijk afval; de toerekening van de kosten zwerfafval worden daarom voor 60% toegerekend aan de afvalstoffenheffing (taakveld 2.1).
- De toerekening van kosten stedelijk water en watergangen (taakveld 5.7) is voor de rioolheffing 15% van de kosten die zijn gekoppeld aan één of meer van de vijf thema's in het WRP: afvalwater, hemelwater, grondwater, oppervlaktewater en bedrijfsvoering.
- Overhead: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces (taakveld 0.4; zie voor de berekening onderdeel 'Overhead').
- Alle kwijtscheldingskosten nemen we op in het tarief voor de afvalstoffenheffing (taakveld 6.3).
- De extracomptabele rente toerekening berekenen we met de externe rente (zie paragraaf D. Financiering - onderdeel B. Financieringspositie - Renteschema).
- De extra comptabele BTW toerekening: dit betreft de extracomptabel berekende compensabele BTW die kan worden toegerekend aan activiteiten waarvan de kosten worden verhaald via de afvalstoffen- en rioolheffing.

Tabel Par.B-3: Overzicht tarieven riool- en afvalstoffenheffing (na inzet voorziening)

Afvalstoffenheffing	2021	2022	2023	2024	Stijging t.o.v. 2023
vastrecht tarief	€ 169,09	€ 146,49	€ 156,32	€ 232,77	€ 76,45
- per lediging gft containerinhoud 25 liter	€ 0,80	€ 0,80	€ 0,80	€ 0,80	€ -
- per lediging gft containerinhoud 140 liter	€ 3,50	€ 3,50	€ 3,50	€ 3,50	€ -
- per lediging ov.huish.afvalst. cont.-inh. 40 liter	€ 2,45	€ 2,45	€ 2,45	€ 2,45	€ -
- per lediging ov.huish.afvalst. cont.-inh. 240 liter	€ 11,70	€ 11,70	€ 11,70	€ 11,70	€ -
- per aanbieding toegangspas perscontainer	€ 2,45	€ 2,45	€ 2,45	€ 2,45	€ -
- per perceel bij verzamelcontainers	€ 128,19	€ 111,06	€ 118,51	€ 176,47	€ 57,96
Inzameling grove huishoudelijke afvalstoffen					
- per aanvraag	€ 17,50	€ 17,50	€ 17,50	€ 17,50	€ -
- per 0,5 m³	€ 30,00	€ 30,00	€ 30,00	€ 30,00	€ -
Inzameling grof tuinaanval					
- per aanvraag	€ 45,00	€ 45,00	€ 45,00	€ 45,00	€ -
Aanbieding op de milieustraat					
-grove huishoudelijke afvalstoffen per 10 kilogram	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	€ -
- bouw- en sloopafval per 10 kilogram	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	€ -
- schoon puin per 10 kilogram	€ 0,50	€ 0,50	€ 0,50	€ 0,50	€ -
Rioolheffing	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**Stijging t.o.v. 2023**
vastrecht tarief	€ 172,50	€ 66,74	€ 117,46	€ 195,93	€ 78,47
variabele tarieven (verbruik water):					
0 - 250 m³	€ 0,59	€ 0,59	€ 0,59	€ 0,59	€ -
251 - 500 m³	€ 0,41	€ 0,41	€ 0,41	€ 0,41	€ -
501 - 1.000 m³	€ 0,08	€ 0,08	€ 0,08	€ 0,08	€ -
meer dan 1.000 m³	€ 0,03	€ 0,03	€ 0,03	€ 0,03	€ -

Afvalstoffenheffing

Binnen Drimmelen zijn er naast de landelijke ontwikkelingen een aantal specifieke ontwikkelingen. We krijgen een nieuwe afvalinzamelaar en de inzamelroutes nemen toe door het groeiende aantal woningen. Verder stijgen de kosten door het vervangen van afvalcontainers en registratiechips en de inzameling van oud papier en karton. Ook stijgen de rentekosten en zijn er andere niet beïnvloedbare kosten. Over deze ontwikkelingen schreven we een raadsbrief (31 augustus 2023). Door het gesloten systeem van financiering zijn dit de totale kosten en opbrengsten. De voorziening kunnen we inzetten om (grote) stijgingen van de afvalstoffenheffing te dempen. Dit jaar zetten we 35% van de voorziening in om niet de gehele bovengenoemde stijgingen ten laste te brengen aan de inwoners.

Rioolheffing

In 2023 stelden we het nieuwe water en rioleringsplan op. Tot dat moment rekenden we lage eenheidsprijzen voor investeringen. Hierdoor waren de ramingen te laag. Dit hebben we omhoog gebracht, omdat we regelmatig met hogere aanbestedingen te maken hadden. Verder is de inflatie op het gebied van investeringen en onderhoud van civieltechnische werken erg hoog.

Tot slot veroorzaakt de ouderdom van de drukriolering en andere elektrische en mechanische onderdelen effect een behoorlijke intensivering van het onderhoud.

De rioolheffing dekt de kosten voor inzameling en transport voor hemel- en afvalwater, beheer en onderhoud van het rioleringssysteem. Met het eventuele overschot vulden we een voorziening. De voorziening zetten we in om (grote) stijgingen van de rioolheffing te dempen. Dit jaar zetten we 35% van de voorziening in om niet de gehele inflatie, toename salariskosten en hoge rentestijgingen ten laste te brengen aan de inwoners.

Tabel Par.B-4: Overzicht kostendekkendheid

	Bestemmingsbelastingen/ heffingen			Retributies/ rechten			Totaal
	Afvalstoffen-heffing	Rioolheffing	BIZ	Lijkbezorging	Marktgelden/ standplaatsen	Leges	
Directe lasten -/- baten	€ 3.016.444	€ 2.258.137	€ 22.410	€ 178.358	€ 61.321	€ 1.270.379	€ 6.807.050
Overhead	€ 538.274	€ 485.509		€ 41.929	€ 46.971	€ 811.752	€ 1.924.435
Rente	€ 5.974	€ 665.421					€ 671.395
Btw	€ 575.075	€ 273.607		€ 24.489	€ 1.913	€ 9.878	€ 884.963
Totaal lasten	€ 4.135.768	€ 3.682.674	€ 22.410	€ 244.776	€ 110.205	€ 2.092.009	€ 10.287.842
Totaal baten heffingen/ leges (incl. inzet voorziening)	€ 4.135.768	€ 3.682.674	€ 22.410	€ 123.900	€ 26.091	€ 1.775.726	€ 9.766.569
Kostendekkendheid	**100%**	**100%**	**100%**	**51%**	**24%**	**85%**	**95%**

	Titel 1 Algemene dienstverlening	Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning	Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn
Directe lasten -/- baten	€ 513.712	€ 733.740	€ 22.927
Overhead	€ 244.397	€ 546.564	€ 20.791
Btw	€ 1.659	€ 8.219	€ -
Totaal lasten	€ 759.768	€ 1.288.523	€ 43.718
Totaal baten heffingen/ leges	€ 570.420	€ 1.191.388	€ 13.918
Kostendekkendheid	**75%**	**92%**	**32%**

Kwijtschelding

In de gemeente Drimmelen kan kwijtschelding worden aangevraagd voor de onroerende zaakbelastingen en de riool- en afvalstoffenheffing. Voor de overige belastingen wordt geen kwijtschelding verleend.
De gemeente Drimmelen hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% (landelijke norm is 90%) van de bijstandsuitkering, waardoor meer burgers voor kwijtschelding in aanmerking komen. In de praktijk betekent dit dat iedere burger met een inkomen op bijstandsniveau kwijtschelding ontvangt, mits hij/zij geen vermogen heeft. Onder vermogen wordt verstaan spaargeld/auto/huis etc.

Sinds 1 januari 2023 is een verruiming van de vermogensnorm voor kwijtschelding toegepast. Inwoners met een laag inkomen mogen nu nagenoeg geen (kleine) buffer hebben om onverwachte uitgaven op te kunnen vangen. Door voor verruiming van dit bedrag kunnen inwoners een kleine buffer opbouwen zonder dat dit ten koste gaat van het verlenen van kwijtschelding voor de gemeentelijke belastingen. Hiermee dragen we bij aan vergroting van de zelfredzaamheid van de doelgroep.

Het totaalbedrag voor het kwijtschelden van riool- en afvalstoffenheffing nemen we mee in de tarieven voor alle belastingbetalers in de gemeente. Dit betekent dat alle belastingbetalers meebetalen aan het kwijtschelden van de riool- en afvalstoffenheffing. Kwijtschelding van onroerende zaakbelasting komt sporadisch voor en is voor rekening van de gemeente.

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Onze gemeente beheert ongeveer 385 hectare openbare ruimte. Iedereen die hier woont, werkt of recreëert maakt daar gebruik van.
De gemeente maakt dit mogelijk door het aanleggen en in stand houden van onder andere wegen, groen en riolering. Maar ook door het aanbrengen van verkeersmaatregelen (zoals verkeersborden en drempels), straatmeubilair en openbare verlichting. We noemen dat de kapitaalgoederen van de openbare ruimte.

Bij het inrichten, onderhouden en beheren van de openbare ruimte houden we rekening met de vigerende wetgeving en besluiten vanuit het rijk, de provincie het waterschap en natuurlijk ons eigen beleid. Het onderhoud en beheer van de openbare ruimte verdelen we in drie categorieën: Klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies/ rehabilitaties / vervangingen (investeringen).

Voor een overzicht van de (vervangings)investeringen (inclusief toelichtingen) wordt verwezen naar "bijlage 5. Investeringsprognose 2024 - 2028" en voor een overzicht van de stand van de onderhoudsvoorzieningen (inclusief verloop) zie de "Financiële begroting" onderdeel "B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen".

Tabel Par. C-1 Overzicht beleids- en beheersplannen

Prg.	Beleids- en beheersplannen	Begroting 2024				
		2024	2025	2026	2027	2028
2.	a. Wegen					
	Beleids- en beheerplan wegen Drimmelen (2021-2030)	-	-	-	-	-
	Beleidsplan Verkeer en vervoer (2018): Parkeeronderzoek	21.500	-	-	-	-
2.	b. Riolering					
	Water- en rioleringsplan Drimmelen 2023-2027	5.000	65.000	5.000	5.000	5.000
2.	c. Water					
	Baggeren havens: beleidsplan / dieptepeilingen	12.000	20.000	-	-	-
2.	d. Groen					
	Integraal groenbeleidsplan (2017-2026) *	-	-	-	-	-
	Beheerplan openbaar groen *	-	-	-	-	-
	Actieplan Biodiversiteit (2023) *	-	-	-	-	-
	Effectbestek openbaar groen (2018 tm 2027) *	-	-	-	-	-
	Bomenbestek (2023 tm 2026)	-	-	-	-	-
	Bermen en watergangenbestek (2021 tm 2024): bijdrage aan Waterschap	15.000	-	-	-	15.000
Div.	e. Gebouwen					
	Beheer van het vastgoed (Gebouwen Beheer Systeem) (2020)	-	-	-	-	-
2.	f. Civiele kunstwerken					
	Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens (8 juni 2009) *	-	-	-	-	-
	Totaal beleids- en beheersplannen	**53.500**	**85.000**	**5.000**	**5.000**	**20.000**

a. Wegen

Het beleidskader met betrekking tot Wegen legden we vast in het Beleidsplan wegen 2021-2030; "Op weg naar grotere burgertevredenheid".
Het uitgangspunt is kwaliteit gestuurd onderhoud op basis van tweejaarlijkse weginspecties. Wij grijpen in bij de overgang van kwaliteitsniveau C (slecht) naar D (zeer slecht). Bij onze hoofdfietsroutes en voetpaden grijpen we eerder in, namelijk bij de overgang van kwaliteit B (matig) naar C. Hiermee borduren we grotendeels voort op het vorige beleid, maar met meer aandacht voor de voetpaden. Op basis van de 90%-regel is de gemiddelde kwaliteit van het gehele wegennet bepaald. Hierbij bepalen we bij welke beeldkwaliteit we de grens van 90% bereiken. Het algemeen kwaliteitsniveau van de verhardingen in de gemeente Drimmelen is B.

Andere uitgangspunten van het wegenbeleid:

- We pakken wortelopdruk actiever en structureler aan, o.a. door het vergroten van boomvakken;
- Langs de hoofdlandbouwroutes passen we bermverharding toe;
- Binnen de bebouwde kom en op fietspaden passen we geen slijtlagen toe;
- Voor het vergroten van de burgertevredenheid pakken we jaarlijks een kern aan.

b. Riolering

Op gemeentelijk niveau is begin 2023 het Water en Rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 vastgesteld.
Door de integrale benadering van het gehele watersysteem vindt in dit beleidsplan zowel riolering als water plaats en is afgestemd op het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA 2018).

De doelen van het Deltaplan zijn:
Analyseren van de gevolgen van klimaatverandering (tot 2050) voor diverse functies in een gebied;
Bepalen van een strategie en concrete doelen (tot 2050) voor het verbeteren van de water robuust- en klimaatbestendigheid;
Uitvoering geven aan de strategie door dit vast te leggen in beleidsplannen, wetten en regels.

Beleidsuitgangspunten:
Bij het vaststellen van het Waterbeleidsplan (WRP) zijn nieuwe ambities vastgesteld. Deze ambities anticiperen vooral op klimaatverandering.
Afvalwater: het verzamelen en afvoeren van afvalwater gebeurt op een milieu hygiënische wijze.
Hemelwater: We staan overlast eens in de vijf jaar toe (bui 09). We infiltreren zo veel als mogelijk.
Grondwater: We anticiperen op grondwaterknelpunten zoals bodemdaling door lage grondwaterstanden of grondwateroverlast door storende grondlagen.

c. Water

In het WRP namen we ook ambities voor oppervlaktewater op.
Oppervlaktewater:
- Slechte oppervlaktekwaliteit beperken we;
- Oppervlaktewater proberen we lang vast te houden;
- Wateroverlast door oppervlaktewater beperken we in samenwerking met het waterschap.

In de notitie Baggeren havens (2014) namen we een aantal streef dieptes op. Een ander uitgangspunt bestaat uit het eens in de vijf jaar monitoren van de diepten in de havens.
Na twee monitoringsronden stellen we een beheerplan op (2024).

d. Groen

Het beleidskader met betrekking tot Openbaar groen ligt vast in het integraal groenbeleidsplan 2017 – 2026 ‘Groen leeft en verbindt’. Hierin heeft zowel biodiversiteit als duurzaamheid een belangrijke plek.

Groenbeleid
Het groenbeleid is gericht op duurzaam kwaliteitsgroen. Dit houdt in dat we:
- Geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen gebruiken
- Accepteren we een bepaalde mate van kruidengroei accepteren op die plaatsen waar dat mogelijk is.
- De minimale onderhoudsniveau van het groen en onkruid op verhardingen is beeldkwaliteit B
- Grove heesters onderhouden we op beeldkwaliteit C-niveau
- Centra en hotspots onderhouden we op beeldkwaliteitsniveau A
- Begrazing vindt plaats op basis van visuele beoordeling en frequentie (geen beeldkwaliteit)
- Onderhoud voeren op mede basis van burgertevredenheid.

Bomenbeleid
We werken met een waardevolle bomenkaart.

Bermenbeleid
Het ecologisch bermbeheer is een groeiproces waarbij we streven naar beplanting die van nature in een berm voorkomt. Bij het onderhoud houden we rekening met de verkeersveiligheid en het beperken van specifieke plantensoorten als Jacobskruiskruid en exoten.

Ecologische Verbindingszones
Het integrale groenbeleidsplan ambieert om de EVZ Mark-Zwaluwse Haven verder te ontwikkelen. Het

waterschap vroeg de gemeente hieraan mee te werken.

e. Gebouwen

De werkzaamheden worden uitgevoerd conform het door de gemeenteraad in 2020 vastgestelde beleidskader. Dit is verankerd in het Gebouwen Beheer Systeem (GBS-systeem).

f. Civiele kunstwerken

In 2009 stelden we de Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens vast. Er is één duidelijk uitgangspunt. We houden de kunstwerken veilig. We inspecteren de kunstwerken iedere drie jaar.

Tabel Par. C-2 Overzicht onderhoud kapitaalgoederen

Prg.	Exploitatie	Begroting 2024				
		2024	2025	2026	2027	2028
2.	a. Wegen					
	Klein onderhoud (incl. halfverhardingen)	281.206	281.206	281.206	281.206	281.206
	Asfaltverhardingen: uitvullen / -vlakken / herprofileren van bermen	25.982	25.982	25.982	25.982	25.982
		307.188	*307.188*	*307.188*	*307.188*	*307.188*
2.	b. Riolering					
	Onderhoud vrij verval riolering	100.000	100.000	75.000	75.000	75.000
	Reparaties / renovatie strengen e.d.	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000
	Onderhoud drukriolering	115.000	115.000	115.000	115.000	115.000
	Onderhoud Individuele Behandeling Afvalwater (IBA's)	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
		315.000	*315.000*	*290.000*	*290.000*	*290.000*
2.	c. Water					
	Onderhoud watergangen en stedelijk water	233.600	233.600	233.600	233.600	233.600
		233.600	*233.600*	*233.600*	*233.600*	*233.600*
2.	d. Groen					
	Onderhoud bomen	367.262	367.262	367.262	367.262	367.262
	Onderhoud cultuurbeplanting en grasvegetaties	1.030.522	1.005.522	1.005.522	1.005.522	1.005.522
	Onderhoud overige (natuurterr., recr. plaatsen, landsch. beplanting, bosplantsoen)	43.300	43.300	43.300	43.300	43.300
	Onderhoud ecologische verbindingszones (EVZ)	36.365	36.365	36.365	36.365	36.365
	Onderhoud bermen (incl. egalisatie, verhoging biodiversiteit, stortkosten)	281.500	285.500	285.500	285.500	285.500
		1.758.949	*1.737.949*	*1.737.949*	*1.737.949*	*1.737.949*
Div.	e. Gebouwen					
	Klein onderhoud gebouwenbeheer	289.150	289.150	289.150	289.150	289.150
		289.150	*289.150*	*289.150*	*289.150*	*289.150*
2.	f. Civiele kunstwerken					
	Onderhoud civiele kunstwerken (incl. beschoeiingen waterpartijen)	63.000	63.000	63.000	63.000	63.000
		63.000	*63.000*	*63.000*	*63.000*	*63.000*
	Totaal exploitatie	**2.966.887**	**2.945.887**	**2.920.887**	**2.920.887**	**2.920.887**

Prg.	Onderhoudsvoorzieningen	Begroting 2024				
		2024	2025	2026	2027	2028
2.	a. Wegen	1.262.317	1.262.317	1.262.317	1.262.317	1.262.317
Div.	e. Gebouwen	578.640	578.640	578.640	578.640	578.640
	Totaal onderhoudsvoorzieningen	**1.840.957**	**1.840.957**	**1.840.957**	**1.840.957**	**1.840.957**

Tabel Par. C-3 Areaal

Areaal		Begroting	
Objecten openbare ruimte	**Onderdeel**	**Aantal**	**Eenheid**
a. Wegen	Asfalt	817.251	m2
	Elementen	1.184.514	m2
	Beton	28.315	m2
	Halfverharding	34.484	m2
b. Openbare verlichting	Masten	6.339	stuks
	Armaturen	6.454	stuks
c. Civiele kunstwerken	Objecten havens	52	stuks
	Bruggen (hout, staal, beton), duikerbruggen	31	stuks
	Duikers (beton)	227	stuks
	Objecten overige (vissteigers / beschoeiingen)	14	stuks
d. Riolering	Vrijverval riolering	151.000	m1
	Drukriool	51.800	m1
	Individuele Behandeling Afvalwater (IBA)	81	stuks
	Gemalen (groot en klein)	260	stuks
	Bergbezinkbassins	8	stuks
e. Water	Watergangen	200.681	m1
	Stedelijk water	28.182	m2
	Havens	269.280	m2
f. Groen	Bomen	17.968	stuks
	Beplanting	532.151	m2
	Gras	499.954	m2
	Bermen	912.360	m2
	Ecologische VerbindingsZones (EVZ)	3	stuks

a. Wegen

De basis voor de wegenplanning vormt de weginspectie. De hieruit volgende werkzaamheden zijn onder te verdelen in klein onderhoud (exploitatie), groot onderhoud (voorziening) en reconstructies / rehabilitaties (investeringen). Iedere twee jaar stellen we een beheer- en uitvoeringsplan wegen op. Hierbij houden we rekening met de degeneratie van verhardingen. Bij het ontbreken van onderhoud gaat de kwaliteit van asfalt sneller achteruit dan bij elementenverharding. Daarom krijgt asfaltonderhoud een hogere prioriteit dan elementenverhardingen. Verder maken we integrale afwegingen in relatie tot andere werkzaamheden zoals rioleringen, groen en werken door andere partijen.

Klein onderhoud (exploitatie)
Bestaat uit het oplossen van meldingen en kleine gebreken aan de verhardingen die uit inspecties naar voren komen. We besteden klein onderhoud voor meerdere jaren uit.
Daarnaast hebben we een aantal vaste partijen voor het bermenonderhoud (uitvullen en afbermen).

Groot onderhoud (voorziening)
Groot onderhoud dekken we uit de voorziening. Zoals vermeld nemen we dit op in het beheer- en uitvoeringsplan.
In 2024 besteden op basis van het uitvoeringsplan een bedrag van ca. € 880.000 aan groot onderhoud asfalt en een bedrag van ca. € 60.000 aan elementenverharding. Groot onderhoud aan elementenverhardingen voeren we meestal uit bij integrale projecten zoals rioolvervangingen (zijn niet meegenomen in het bedrag van 60K). In 2024 inspecteren we weer de wegen.

b. Riolering

Ieder jaar inspecteren we ongeveer 10% van het rioolstelsel. Jaarlijks maken we een uitvoeringsplanning. We maken onderscheid in klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies. Klein onderhoud bestaat uit kleine reparaties, verwijderen wortel-ingroei en kleine reliningen. Groot onderhoud houdt in dat er grotere lengtes riool één op één vervangen of voorzien van een relining. Reconstructies zijn rioleringen waarvan de buisdiameter verandert of een geheel stelsel wordt vervangen.

We onderhouden de drukriolering frequent. Het onderhoud aan de IBA's (Individuele behandeling afvalwater) besteedden we gedeeltelijk uit.

c. Water

Jaarlijks onderhoud watergangen en stedelijk water. Dit houdt in dat we onze watergangen in het buitengebied en de dorpen maaien en baggeren. Samen met andere gemeenten en het waterschap stelden we in 2020 een nieuw bestek op. In dit bestek passen we ecologisch maaibeheer toe dat de biodiversiteit verbetert. We hebben vooral aandacht voor de haven van Lage Zwaluwe. We monitoren daar intensiever (laatste peiling 2022) om de aangroei van baggerspecie te beoordelen.

d. Groen

Klein onderhoud bestaat uit het oplossen van meldingen, kleine gebreken en regulier aan de plantsoenen, bomen, EVZ 's en ander groen. We besteden klein onderhoud voor meerdere jaren uit. Voor het onderhoud groen werken we met een effectbestek. Dat voert MidZuid uit. De bermen maaien we ecologisch mits dit de veiligheid niet beperkt. Daarnaast beperken we de overlast van Jacobskruiskruid door die apart te verwijderen.

Groot onderhoud bestaat uit het vitaliseren van groen. Hierbij denken we aan intensief snoeien van bomen, het opknappen van plantsoenen en gazons of het inboeten van struiken.

We bereiden samen met het waterschap de aanleg van de EVZ Mark Zwaluwse Haven verder voor. We maakten met het waterschap de afspraak dat zij leidend in planning en uitvoering. We werken daar graag aan mee.

e. Gebouwen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen goot onderhoud (voorziening) en klein onderhoud (exploitatie). Klein onderhoud bestaat uit jaarlijks terugkerend onderhoud (contracten) en klein technisch onderhoud. Onder klein technisch onderhoud wordt verstaan het vervangen of repareren van onderdelen van het vastgoed die geen planmatige investering vragen. Groot onderhoud gaat over grotere werkzaamheden aan gebouwen en installaties. Deze werkzaamheden komen naar voren uit het beheerplan. Bij een aantal geplande werkzaamheden toetsen we of het noodzakelijk is. Zo niet dan stellen we de werkzaamheden uit.

f. Civiele kunstwerken

In 2024 zetten we de data uit het beheerprogramma kunstwerken over naar het integrale beheerprogramma Obsurv. Zodra dat op orde is, maken we in 2025 een nieuw beheerplan. Op basis van de technische inspectie van 2023 stellen we een uitvoeringsplan 2024 op.

D. Financiering

Inleiding
Het financieringsbeleid van de gemeente betreft het risicobeheer van de financieringsportefeuille en geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte. Voor iedere gemeente zijn de wettelijke kaders vastgesteld volgens de wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO), wat uitgewerkt is in het Treasurystatuut 2017.

A 1. Renterisico's
Renterisico's verdelen we in het renterisico van de vlottende schuld (kortlopende leningen) en het renterisico van de vaste schuld (langlopende geldleningen).

A 1.1. Renterisico vlottende schuld (kortlopende leningen)
Voor het kasgeldlimiet is een wettelijk maximum vastgesteld in de wet FIDO, wat neer komt op 8.5% van het begrotingstotaal. Als we deze limiet meer dan twee kwartalen achter elkaar overschrijden, word er vanuit de wet Fido aangegeven dat er een langlopende lening aangegaan dient te worden. Door het hoge gebruik van kortlopende leningen in 2023, was het renterisico hoog, wegens herfinanciering en de gevolgen van de inflatie die resulteerde in een oplopende rente.

Tabel Par.D-1

Toets kasgeldlimiet	Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**Bedrag (€)**
Begrotingstotaal m.u.v. mutaties in reserves	77.047
Toegestane kasgeldlimiet (8,5% begrotingstotaal)	6.549

A 1.2 Renterisico vaste schuld (langlopende leningen): renterisiconorm
De renterisiconorm heeft als doel het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijks verplichte aflossingen en renteherzieningen, volgens de wet Fido, niet 20% van het begrotingstotaal overschrijden. De vaste schuld is hierbij omschreven als de opgenomen leningen met een rentevaste periode van één jaar of langer.

Tabel Par.D-2

Toets renterisiconorm				Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
1. Renteherziening op vaste schuld	-	-	-	-
2. Aflossingen	1.296	1.146	3.146	1.146
3. Renterisico (1+2)	1.296	1.146	3.146	1.146
4. Begrotingstotaal	77.047	71.603	69.691	68.363
5. Renterisiconorm (20% begrotingstotaal)	15.409	14.321	13.938	13.673
Ruimte (+) / overschrijding (-) (5 - 3)	**14.113**	**13.175**	**10.792**	**12.527**

In 2024 vinden geen renteherzieningen op vaste geldleningen plaats. Ditzelfde jaar zal een lening van € 3.000.000 volledig afgelost zijn.

Om na te gaan of de gemeente Drimmelen de vlottende schulden van 2024 kan bekostigen, is een liquiditeitsprognose voor dat jaar opgesteld. Daardoor is de keuze gemaakt in 2023 een langlopende lening aan te trekken. Om te zorgen dat het kasgeldlimiet niet overschreden zal worden en het renterisico van de gemeente Drimmelen binnen de normen blijft, is er gekozen voor een langlopende lening die voldoende dekkend is. Voor de periode is rekening gehouden met de verwachte ontwikkelingen van de rentepercentages en de verwachting van een daling in komende jaren.

Rentevisie
Het doen van voorspellingen van de rentetarieven over een half jaar, over een jaar of later in de tijd, is met nog meer onzekerheid omgeven dan anders. Bij een normale rentestructuur (rentepercentage langlopende leningen is hoger dan van kortlopende leningen) is het beleid dat zoveel mogelijk tot de kasgeldlimiet met kortgeld (<= 1 jaar) gefinancierd wordt. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de keuze gemaakt de rente sinds 2022 te verhogen. Met een verhoogde rente zijn mensen en bedrijven

minder geneigd om geld te lenen of uit te geven. Wat resulteert in een nadeliger rentetarief voor kortlopende leningen ten opzichte van langlopende leningen. Met deze ontwikkeling, houd de gemeente rekening bij het aangaan van een langlopende lening.

In de macro-economische projecties van juni 2023 verwacht het Eurosysteem dat de totale inflatie uitkomt op gemiddeld 5,4% in 2023, 3,0% in 2024 en 2,2% in 2025. De ECB heeft per juli 2023 besloten de drie basisrentetarieven met 25 basispunten te verhogen. Dit betekent dat het rentetarief voor de depositofaciliteit met ingang van aug 2023 verhoogd zijn tot respectievelijk 3,75%. Wij verwachten dat de rente mogelijk nog eenmaal met 25 basis punten verhoogd wordt en daarna voorlopig stabiel zal blijven.

A 2. Kredietrisico's

Het kredietrisico bepaalt het risico dat de gemeente loopt door tegenpartijen die verplichtingen niet (tijdig) kunnen nakomen. De wet Fido stelt eisen aan tegenpartijen en producten op de geld- en kapitaalmarkt waardoor kredietrisico’s beperkt worden. Er zijn meerdere kredietrisico's waar de Gemeente Drimmelen rekening mee houd, waaronder; het risico dat de gemeente loopt door verstrekte leningen en beleggingen en het verstrekken van gemeentegaranties.

Sinds 2013 is de gemeente verplicht om tijdelijk overtollige financieringsmiddelen aan te houden in de schatkist (=schatkistbankieren). Het kredietrisico blijft hierdoor onveranderd laag maar het rendement is marginaal.

A 2.1 Kredietrisico ten aanzien van gemeentegaranties (borgstellingen)

De gemeente Drimmelen staat borg tegenover geldgevers voor de betaling van rente en aflossing op langlopende geldleningen die door organisaties, instellingen of verenigingen zijn aangevraagd. De activiteiten die deze partijen verzorgen moeten dan wel in het verlengde liggen van de gemeentelijke taken. Deze borgstellingen beperken zich vooral tot de woningbouwvereniging en sportverenigingen. Voor de borgstellingen aan de woningbouwvereniging staat de gemeente Drimmelen garant als achtervang op het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

Tabel Par.D-3

Direct gewaarborgde geldleningen			Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**Begr. 31-12-2022**	**Begr. 31-12-2023**	**Begr. 31-12-2024**
Zorginstellingen	713	609	560
Woningbouwvereniging	1.559	1.325	1.282
Sportverenigingen	422	405	389
Totaal	**2.694**	**2.339**	**2.231**

Indirect gewaarborgde geldleningen		Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**Aflossing 2022**	**Rek. 31-12-2022**
Woningbouwverenigingen onder WSW verband	5.776	112.849
Totaal	**5.776**	**112.849**

De gemeente Drimmelen hanteert voor garantiestellingen het volgende uitgangspunt:

Geen gemeentegarantie verlenen voor geldleningen die worden aangegaan door derden zoals stichtingen en verenigingen, behalve:

- de herfinanciering van al bestaande geldleningen waarvoor we in het verleden gemeentegarantie verleenden.
- geldleningen voor sportverenigingen of welzijns-en zorginstellingen. Die beoordelen we apart.

Financieringsbeleid

De financiering van de gemeentelijke uitgaven word gedaan door het aantrekken van financiële middelen en het eventueel uitzetten van tijdelijke overschotten. Dit is afhankelijk van het tempo van de uitvoering van de programma’s binnen de door de gemeenteraad vastgestelde kaders van de begroting.

Financieringsbehoefte

Op basis van de geprognosticeerde balans komen we tot onderstaand inzicht van onze financieringsbehoefte.

Tabel Par.D-4

Financieringsbehoefte				Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
exploitatiesaldo vóór toevoeging c.q. onttrekking aan reserves	-259	-16	-3.123	-2.440
bij: afschrijving materiële vaste activa	4.370	4.493	4.547	4.558
af: investering materiële vaste activa	-15.316	-4.906	-3.621	-4.442
Financiële vaste activa - ontvangen aflossing leningen	49	104	117	117
Mutatie voorraden en voorzieningen	277	-259	1.142	-972
Vaste schulden aflossing	-1.296	-1.146	-3.146	-1.146
Financieringsbehoefte	**-12.176**	**-1.730**	**-4.084**	**-4.325**

Uit de aangegeven financieringsbehoefte blijkt meer financiering nodig te zijn, daardoor zal er aanvullende financiering aangetrokken worden. Hierbij zal er gekeken worden naar de huidige ontwikkelingen betrekkende de rente, zoals eerder aangegeven.

Renteschema

Om ervoor te zorgen dat in de begroting de totale rentelasten en de daaraan gekoppelde financieringsbehoefte inzichtelijk zijn, wordt in de Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) voorgeschreven dat de paragraaf financiering ook in ieder geval inzicht geeft in de rentelasten, het renteresultaat en de manier waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend.

Renteomslagpercentage

Het te hanteren renteomslagpercentage wordt voor de begroting en de jaarrekening berekend op basis van: de rentelasten van kortlopende en langlopende geldleningen, de eventuele rente van eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) en het totaal geïnvesteerd vermogen (boekwaarde per 1 januari).

De renteomslag voor de gemeente Drimmelen voor dit jaar bedraagt 0,5%. Deze blijft binnen de bandbreedte van 0,5% en wordt afgerond op 0,0%.

Tabel Par.D-5

Renteschema					
	Omschrijving	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	550.734	505.685	405.041	378.397
b.	De externe rentebaten	-61.838	-59.640	-57.441	-55.242
c1.	De rente die aan de grondexploitatie	0	0	0	0
c2.	De rente van projectfinanciering	0	0	0	0
	Toe te rekenen externe rente	488.896	446.045	347.600	323.155
d1.	Rente over eigen vermogen	0	0	0	0
d2.	Rente over voorzieningen	0	0	0	0
	Aan de taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	**488.896**	**446.045**	**347.600**	**323.155**

Rente-omslag				
Omschrijving	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Totaal boekwaarde investeringen	91.613.415	99.762.842	87.913.404	83.324.484
Saldo door te rekenen rente	488.896	446.045	347.600	323.155
Rente-omslag percentage	0,5%	0,4%	0,4%	0,4%
Toe te rekenen rente-omslag	**0%**	**0%**	**0%**	**0%**

E. Bedrijfsvoering

- **Informatievoorziening**

In 2023 is het informatiebeleid 2024 -2027 opgesteld. Hierin hebben we inspanningen geformuleerd die aansluiten op geconstateerde problematiek in de bestaande organisatie. In 2024 realiseren we het volgende:
1. Professionaliseren van informatiemanagement. Voor functioneel beheer wordt in 2024 de formatie uitgebreid en de positie herwaardeerd. Het beheerteam moet uitgebouwd worden. In 2024 gaan we eerst met de nieuwe formatie het niveau van het beheer verbeteren, waarna wij onderzoeken of er nog posities binnen informatiemanagement moeten worden versterkt voor een solide toekomst. Indien nodig komen we langs de raad met een voorstel.
2. Ontwikkeling van procesmanagement en procesbeheer. In 2024 zetten we een kernteam neer dat processen helpt slimmer te organiseren (waaronder digitalisering en automatisering). Daarbij zoeken we ook de juiste applicatie. De lijnorganisatie gaat ervaring opdoen met de procesgerichte manier van werken door een aantal processen in de praktijk te verbeteren en te digitaliseren. In de loop van 2024 zal dit tot inzichten leiden welke procesverbeteringen er mogelijk zijn, competenties die we nodig hebben, rollen die vervuld moeten worden en werkafspraken die nodig zijn.
3. Een verbeterplan voor informatiebeheer. De beschikbaarheid van informatie voor zowel de burger als de interne organisatie moet beter. In 2024 gaat het Documentair Structuur Plan (DSP) een belangrijke rol vervullen in deze doorontwikkeling. In het DSP is eind 2023 onder meer vastgelegd welke informatie in kwalitatief goede dossiers hoort te zitten, welke systemen betrokken zijn en wat de bewaartermijnen zijn. Op basis hiervan doen we een gap-analyse richting de huidige informatiehuishouding. De verwachting is dat er veel moet gebeuren. In 2024 werken we een plan uit met de benodigde inspanningen.
4. In 2024 brengen we het aantal applicaties terug onder de 200 (nu 256) om weer een beheersbaar aantal te krijgen en daarmee ook het beheer beter op orde te kunnen krijgen.

Informatiebeveiliging en Privacy

De gemeente Drimmelen verwerkt veel gegevens van inwoners en bedrijven en vindt het belangrijk om op een zorgvuldige manier met deze gegevens om te gaan. Daarom wordt ingezet op de juiste beveiliging van deze gegevens en de bescherming van de privacyrechten van inwoners, ondernemers en werknemers van de gemeente.
Voor de structurele borging heeft de gemeente het Informatiebeveiligingsbeleid 2020-2023 en het Privacybeleid 2020-2023 opgesteld. In 2024 worden deze stukken geactualiseerd. Hiervoor geldt de wettelijke grondslag op basis van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Sinds 2016 is in de Europese Unie de NIS-richtlijn (Network and Information Systems) van kracht. Deze richtte zich vooral op de beveiliging van kritieke infrastructuren. De maatschappelijke impact van verstoringen van deze infrastructuren neemt steeds verder toe doordat ICT steeds meer is verweven met bedrijfsprocessen. Daarnaast raken organisaties onderling steeds meer met elkaar verweven in ketenprocessen. Dit is aanleiding geweest om de oorspronkelijke NIS-richtlijn op te frissen en qua scope flink uit te breiden tot wat de NIS2-richtlijn is gaan heten. Lidstaten moeten deze richtlijn uiterlijk in oktober 2024 hebben omgezet in lokale wetgeving. In Nederland gaat deze wet NIB2 heten (Netwerk- en Informatiebeveiliging).

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens bij opsporingstaken. Sinds 2021 is het voor gemeenten verplicht om een audit uit te voeren ingevolge de Wet politiegegevens ten aanzien van technische en organisatorische beveiligingsmaatregelen van politiegegevens. In 2023 dient een her-audit plaats te vinden en een toezichtplan te worden opgesteld. In 2024 worden voorbereidingen getroffen voor de verplichte privacy-audit in 2025.

Door de snelle maatschappelijke- en technologische ontwikkelingen en toenemende cybercriminaliteit worden de risico’s op dit gebied steeds groter. Om deze risico’s te verkleinen worden de wettelijke eisen en richtlijnen voor overheidsorganisaties steeds verder aangescherpt met als gevolg dat we nieuwe en aanvullende organisatorische en technische maatregelen dienen te implementeren om onze processen hieraan te laten voldoen.

2024 zal worden benut om verdere beveiligingsmaatregelen uit de BIO te treffen en onverminderd te voldoen aan de privacywetgeving. Dit zal worden vorm gegeven door:

- Voortzetting programma bewustwording
- Opleiding en training (nieuwe) medewerkers
- Uitvoering geven aan het informatieveiligheidsplan (inrichten van de governance voor informatiebeveiliging en privacy, verder inrichten van het managementsysteem (ISMS) voor de Eenduidige Normatiek Single Information Audit en actualiseren van register van verwerkingen)
- Uitvoeren van penetratietesten (toets op kwetsbaarheden)
- Uitvoeren van risicoanalyses en Data Protection Impact Assessments.

Interne beheersing

De Wet versterking decentrale rekenkamers is per 1 januari 2023 in werking getreden. Volgens deze nieuwe wet legt niet langer de accountant maar het college verantwoording aan de raad af over de rechtmatigheid van het gevoerde beleid. Dat zal voor het eerst gebeuren bij het aanbieden van de jaarstukken 2023 in juni 2024.

Drimmelen zet in op een goede beheersing van haar werkprocessen, het inrichten van ‘checks and balances’ en een verdere versteviging van haar interne controlefunctie. Met als basis het geactualiseerde kaderplan Interne Beheersing.

Risicomanagement

Drimmelen onderkent het belang van het identificeren van risico's, onzekere gebeurtenissen die de ambities uit het bestuursakkoord en andere opgaven kunnen bedreigen of verstoren. Risicomanagement zal onderdeel uit gaan maken van het introductieprogramma voor nieuwe beleidsmedewerkers. Daarnaast zal in 2024 meer aandacht worden besteed aan het toepassen van beheersmaatregelen.

Sturing op gemeenschappelijke regelingen

Drimmelen neemt aan een groot aantal gemeenschappelijke regelingen (GR’en) deel. Een aantal van die GR’en deden de afgelopen jaren in toenemende mate een beroep op een hogere financiële bijdrage van de deelnemende gemeenten. Deze beweging verhoudt zich moeilijk tegenover de onzekerheid over de hoogte van de financiële bijdrage van het Rijk aan gemeenten vanaf 2026. Om die reden heeft Drimmelen maatregelen getroffen om meer grip op haar gemeenschappelijke regelingen te krijgen. Het effect daarvan moet voor het eerst in volle omvang in 2024 zichtbaar worden.

Dienstverlening

We ontwikkelen onze dienstverlening verder door naar een dienstverlening die mensgericht, betrouwbaar, interactief en efficiënt is. Wat hiervoor nodig is op het gebied van organisatie, processen en informatievoorziening hebben we vastgelegd in een dienstverleningsconcept. Wat we hiervoor moeten gaan doen hebben we vastgelegd in een uitvoeringsplan. Hierin staan heel concrete projecten voor de korte termijn en de contouren voor projecten voor de lange termijn. Hiermee werken we stap voor stap naar een betere dienstverlening en kunnen we onderweg nog bijsturen waar nodig.
In 2024 werken we aan:
- Het organiseren van de regie op dienstverlening in de organisatie;
- Zorgen dat onze klanten weten wat ze van ons mogen verwachten;
- Zorgen dat onze medewerkers weten wat er van hen verwacht wordt;
- Opleiden van onze medewerkers in de methodiek van klantreizen;
- Een aantal processen met deze methodiek evalueren en verbeteren;
- Het modelleren van dienstverleningsprocessen waardoor inzicht ontstaat in taken en verantwoordelijkheden, werkwijze en servicetermijnen van onze dienstverlening;
- Een onderzoek naar de benodigde telefooncentrale voor het nieuwe dienstverleningsconcept.

Voor het begeleiden van de nodige verandering in de organisatie wordt, voor 2 dagen per week (1/2 jaar), een verandermanager ingezet.

Inkoop

Om onrechtmatige inkoop verder terug te dringen en de beheersing te verbeteren zullen een aantal zaken die in 2023 in gang zijn gezet verder geïmplementeerd en ontwikkeld worden. Het betreft het structureel werken met spendanalyses, het trainen van alle medewerkers en het inrichten van contractbeheer. Duurzaamheid zal in 2024 extra aandacht gaan krijgen bij inkoop. Hiertoe zullen we beter gaan toezien op de uitvoering van de afspraken die in het inkoopbeleid 2021 zijn gemaakt.

Juridisch

Het aantal Wet Open Overheid (WOO) verzoeken neemt toe. Dit kost steeds meer capaciteit van de organisatie. Vooralsnog lossen we dit binnen de bestaande capaciteit op. Ook het aantal bezwaren tegen de OZB nemen toe onder invloed van de zogeheten no-cure no-pay bureau's. Dit leidt tot extra kosten.

Financiën, Planning en control

Nadat in 2023 het team weer op orde is gebracht qua bezetting is er in 2024 ruimte om te werken aan een nieuw financieel systeem. Dit is hard nodig omdat niet alleen het onderhoud op de oude applicatie gestopt is en het ook nog de enige applicatie is die op een uitgefaseerde type server draait. De werkprocessen zijn erg omslachtig omdat automatisering en koppelingen ontbreken. De voorbereidingen in 2024 zullen leiden tot een livegang van het nieuwe systeem op 1 januari 2025.
De planning en control Cyclus wordt herzien. In 2023 wordt een evaluatie uitgevoerd die gaat leiden tot een vernieuwde opzet die minder tijd kost van het ambtelijk apparaat en die meer sturing op het juiste niveau mogelijk maakt.

Personeel en organisatie

Er liggen grote maatschappelijke opgaven op het bord van de gemeenten. Of het nu gaat om taken op het terrein van armoede, energie, klimaat en fysieke leefomgeving; in de gemeentelijke uitvoering komt het samen. Daarnaast helpen gemeenten in crisissituaties om zaken snel voor elkaar te krijgen, zoals bijvoorbeeld de opvang van Oekraïense ontheemden en het uitkeren van een energietoeslag. Dit terwijl gemeenten ook kampen met krapte op de arbeidsmarkt en financiële onzekerheid. Het personeelsbestand van de gemeenten is relatief vergrijsd en er is de afgelopen jaren niet geïnvesteerd in de uitvoeringscapaciteit.

In 2024 wordt de in 2023 ingezette organisatie ontwikkeling doorgezet. Dit bestaat uit verschillende onderdelen. In 2023 is besloten tot het samenvoegen van de afdelingen Middelen en Dienstverlening & Ondersteuning tot één ondersteunende afdeling. Hiermee borgen we de samenhang en efficiëntie van de ondersteuning. Tevens wordt in 2024 extra geïnvesteerd in deze onderdelen door het op peil brengen van de kwantitatieve en kwalitatieve formatie. Deze is nodig omdat enkele onderdelen door het ijs zakten. Met deze extra formatie kan de ondersteuning steviger vorm krijgen en verdwijnt een bottleneck voor de verdere ontwikkeling van de organisatie. Daarnaast ronden we in 2024 de implementatie af van de coördinatoren nieuwe stijl waarmee we de besturing van de organisatie en aandacht voor medewerkers een impuls geven. Een belangrijk onderdeel in 2024 is de verdere training van medewerkers die op enigerlei wijze leiding geven.

De gereedschapskist waarmee we op het personele vlak sturing geven is aan verbetering toe. In 2024 werken we verder aan strategische personeelsplanning om te kijken wat we op middellange en lange termijn nodig hebben aan personele capaciteit.

Het huidige functiehuis is erg verouderd. Daarom implementeren we in 2024 een nieuw functiehuis. Dit proces is in 2023 gestart en zal eind 2024 zijn afgerond.

Inmiddels zijn we gestart met het binnen halen van generalistisch jong talent. Hiervoor zetten we het in 2023 opgestart traineeprogramma voort en gaan we ervaring opdoen met de impact die deze nieuwe mensen gaan hebben op de organisatie. Doel is om goede mensen vast te houden. Hiervoor is in 2023 een introductieprogramma ontwikkeld, wat gebruikt wordt voor alle nieuwe medewerkers.

We investeren niet alleen in nieuwe medewerkers. Opleiden en ontwikkelen van alle medewerkers is belangrijk. In 2024 ontwikkelen we een strategisch opleidingsplan waarbij ruimte is voor organisatie brede, taakgerichte en individuele opleidingen. Zoals al gezegd zal in 2024 ook aandacht worden geschonken aan verdere ontwikkeling van leidinggevenden. Belangrijk voor de sturing van de organisatie.

De in de begroting opgenomen salariskosten bestaan uit het brutoloon met individueel keuzebudget (IKB) volgens de CAO gemeenten. Daarbij worden ook alle werkgeverslasten meegenomen. De

salariskosten betreffen de ambtelijke organisatie én de griffie. De totale loonkosten stijgen met € 1.200.000 van € 15.325.000 naar € 16.525.000. Dit is het gevolg van de nieuwe CAO, ad € 805.000, de toename van de formatie ad € 150.000 (gedekt uit inkomsten), premiewijzigingen en overige verschillen ad € 245.000. Zoals voorgesteld in de kadernota breidt de formatie uit van 212,46 fte naar 218,90 fte. De formatie uitbreidingen zijn hieronder toegelicht.

Formatieve wijzigingen					
Nr.	**Titel**	**Functie**	**was**	**wordt**	**Toelichting**
1	Versterken financiële functie	Adviseur B	1,75	2	De beheersing van de financiën is zwak. Daarbij loopt de inrichting van de administratie ook achter. Met deze wijzigingen komt er meer capaciteit hiervoor en worden de rollen beter en professioneler neergezet.
		Adviseur A	1,94	2,94	
		Administratief mdw B	1	0,83	
2	Versterken informatie voorziening	Adviseur B	0	1	Nieuwe inrichting van de coördinator op ICT. Deze was hiervoor zeer beperkt ingericht waardoor overzicht, innovatie en sturing ontbreekt.
		Vakspecialist B	5,83	0	De oude functie functioneel beheer.
		Vakspecialist A/B		7,9	De nieuwe functie functioneel beheer. Er moet nog een nieuwe waardering plaatsvinden. Op basis van een analyse is de minimale capaciteit voor functioneel beheer vastgesteld voor de bedrijfscritische applicaties, dit is 7,9. Tevens is gekeken naar een kwalitatief andere invulling van de rol ten opzichte van de huidige rol.
		Vakspecialist C		1	De helpdeskfunctie wordt apart belegd om te zorgen dat de functioneel beheerders niet de afleiding hebben van de 1e lijns hulp. Tevens is dit werk dat minder specialistisch ingevuld kan worden.
		Vakspecialist B	1	0	Met de herinrichting van het cluster ICT vervalt deze niet ingevulde formatie ter dekking van de nieuwe functies.
3	Nieuwe website	Vakspecialist A		1	Met de wens naar meer en digitalere dienstverlening wordt de website vernieuwd. Deze vraagt continu technisch en inhoudelijk onderhoud. Deze functie voorziet daarin. Zonder is een nieuwe site met meer voorzieningen niet mogelijk.
4	Ondersteuning organisatie ontwikkeling	Adviseur B		1	Met de huidige formatie voor P&O is er geen ruimte voor ondersteuning op de benodigde organisatie ontwikkeling. Door deze voor 1 jaar toe te voegen kunnen we een start maken en een beter beeld krijgen van wat er op langere termijn nodig is.
5	Sturing op jeugd	Beleids medewerker A	0	1	We willen meer grip krijgen op het dossier jeugd en minder afhankelijk worden van wat ons overkomt. Daarvoor gaan we onder andere datagericht sturen ontwikkelen zodat we meer zelf aan het stuur komen.
6	Versterking Publiekszaken	Vakspecialist B	0	0,5	Uit een analyse is gebleken dat er structureel te weinig capaciteit is om alle taken uit te voeren. Daardoor is er te weinig tijd voor inovatie en om pieken zoals met verkiezingen op te vangen. Dit repareren we hiermee.
		Medewerker frontoffice A	2,61	3,11	
7	Samenvoeging middelen en D&O	Manager	1	0	De ondersteunende afdelingen worden samengevoegd voor meer samenhang en betere ondersteuning van werkprocessen. Hiermee wordt 1 afdelingsmanager bespaard.
8	Uitbesteding WOZ	Vakspecialist A	2,44	1,56	Conform raadsvoorstel van 8 juni 2023 wordt de uitvoering van de WOZ verder uitbesteed. De inschatting is dat hiermee een bestaande vacature kan komen te vervallen omdat deze taken overgaan.

F. Verbonden partijen

Visie en beleidsvoornemens

In 2015 is regionaal een nota Verbonden Partijen vastgesteld. In deze nota hebben regionale gemeenten samenwerkingsafspraken gemaakt, zodat gemeenten samen kunnen sturen op verbonden partijen in het algemeen en gemeenschappelijke regelingen in het bijzonder.
De West-Brabantse gemeenten evalueerden deze regionale kadernota Verbonden Partijen in 2020. De evaluatie heeft geleid tot een nieuwe nota Verbonden Partijen die op 1 januari 2024 in werking zal treden.

De nieuwe nota gaat uit van de visie van de West-Brabantse gemeenten dat het aangaan van een duurzame financiële en bestuurlijke relatie een middel kan zijn om taken op afstand te zetten en (meer) maatschappelijk rendement te realiseren.

De gemeenten gaan daarbij uit van het principe van good governance, een vanzelfsprekende samenhang tussen de wijze van sturing, beheersing, toezicht en samenwerking tussen gemeenten en gemeenschappelijke regelingen onderling gericht op het behalen van een zo groot maatschappelijk rendement.

Een verbonden partij is volgens het Besluit Begroting en Verantwoording een privaat- of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. In Drimmelen gaat het hierbij met name om gemeenschappelijke regelingen. Op gemeenschappelijke regelingen is de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) van toepassing.

Wet gemeenschappelijke regelingen
Op 1 juli 2022 is de nieuwe Wgr in werking getreden. De wetswijzigingen verbeteren de betrokkenheid van volksvertegenwoordigers bij het bestuur van een samenwerkingsverband.

De gemeenschappelijke regelingen moeten vóór 1 juli 2024 aangepast zijn aan de nieuwe Wgr. Gemeenteraden krijgen eind 2023 de gelegenheid om een zienswijze af te geven bij de aangepaste ontwerpregelingen.

Lijst verbonden partijen

Het BBV schrijft voor welke informatie een gemeente minimaal over haar verbonden partijen in de begroting en de jaarstukken op moet nemen. In de volgende tabel wordt die informatie per verbonden partij weergegeven. In het geval van de gemeenschappelijke regelingen is die informatie gebaseerd op de begrotingen 2024 van de regelingen.

Nieuw in de lijst van verbonden partijen is de gemeenschappelijke regeling Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling. De gemeenteraad stemde op 11 mei 2023 in met toetreding per 1 januari 2024.

De regio West-Brabant Oost heeft een gemeenschappelijke regeling voor de jeugdhulp in voorbereiding. Die nieuwe regeling zal in 2024 aan de raden van de deelnemende gemeenten worden voorgelegd.

Tabel Par.VP-1

Regio West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
Versterking van de regio op de gebieden economie en arbeidsmarkt, mobiliteit, duurzaamheid, zorg, welzijn, onderwijs, ruimtelijke ordening en wonen. Daarnaast is de RWB strategische gesprekspartner voor o.a. de provincie, de nationale overheid en Europa.	713.000	692.000	6.386.000	6.386.000	0	947.964

Risico's	Type GR	Portefeuille-houder
Bedrijfsvoering: niet voldoen aan subsidievereisten. Strategische agenda: langdurige ziekte. Kleinschaling collectief vervoer: capaciteitstekort waardoor niet aan de vraag wordt voldaan. Mobiliteitscentrum: geen vraag naar flexibele interne inhuur en langdurige ziekte. Overig: afnemend commitment vanuit de deelnemende gemeenten en ontwikkelingen Baronie-samenwerking.	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

MidZuid

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
Het uitvoeren van de Wet sociale werkvoorziening en het zo doelmatig mogelijk door de gemeente gegeven opdrachten op het terrein van de werkgevers-dienstverlening, beschut werk, gesubsidieerde arbeid en arbeidsreintegratie die voortvloeien uit de Participatiewet uit te voeren.	1.279.000	997.000	7.608.000	8.045.000	-282.000	273.075

Risico's	Type GR	Portefeuille-houder
Beperkt macrobudget, lagere rijksbijdrage per arbeidsjaar, lagere uitstroom van Wsw-medewerkers, onvoldoende compensatie van een stijging van het wettelijk minimumloon, tegenvallende omzet op het lage inkomens voordeel, transitievergoeding voor werknemers die ziek uit dienst gaan, niet geheel realiseren begrote netto-opbrengst en terugloop aantal Wsw-medewerkers en daardoor lagere omzet.	Openbaar lichaam	Wethouders Bakker en Simons

Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
De OMWB werkt aan een leefbare en duurzame regio en maakt omgevingsvergunningen voor de deelactiviteit milieu. Bovendien controleert de OMWB op de naleving van milieuregelgeving in het algemeen en bedrijven in het bijzonder.	2.829.000	3.148.000	3.004.000	5.386.000	0	723.815

Risico's	Type GR	Portefeuille-houder
Inhuur versus vast personeel, transitie mens en systeem, problematiek arbeidsmarkt, bovenmatig langdurig verzuim a.g.v. long COVID, kostenverhogend effect invoering Omgevingswet en onvolledige benutting besparingspotentieel.	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant

Doelstelling	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
Zorgen voor veiligheid: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening bij rampen en handhaving van openbare orde en veiligheid.	5.276.000	5.078.000	55.277.000	54.555.000	0	1.690.103

Risico's	Type GR	Portefeuille-houder
Onvoldoende vrijwilligers, ontoereikende vakbekwaamheid medewerkers, datalek, hoge kosten tweede loopbaanbeleid, impact invoering Omgevingswet, normalisering rechtspositie vrijwilligers,	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

aansprakelijkheid in dossier Chemie-Pack, uitval ICT-infrastructuur tijdens crisis en ontroereikend weerstands-vermogen.		

Openbare Gezondheidheidszorg West-Brabant (GGD)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
De GGD verzorgt de openbare gezondheidszorg en heeft als doel het bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid en veiligheid van alle inwoners van West-Brabant. Daarbij heeft de GGD extra aandacht voor kwetsbare mensen in onze samenleving.	6.183.000	6.106.000	11.701.000	11.701.000	0	1.070.190

Risico's > € 100.000	Type GR	Portefeuille-houder
Frictiekosten door vermindering gemeentelijke bijdragen voor basistaken algemeen en JGZ4+, onvoldoende uitvoering van basistaken door tekortschietende beschikbaarheid personeel, frictiekosten door vermindering van gemeentelijke opdrachten/afname van plustaken, frictiekosten door vermindering van de gemeentelijke bjidrage voor JGZ 0-4, minder opbrengsten door lagere afzet van reizigersproducten, ontvlechting gezamenlijke dossiervorming Kidos, toenemende compliance eisen (AVG), wegvallende verhuuropbrengsten vastgoed en mobiliteit personeel.	Openbaar lichaam	Wethouder Vissers

Regionaal Bureau Leren West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
Zorgen voor een effectieve en efficiënte leerplichtadministratie waardoor schooluitval en verzuim worden voorkomen.	-	-	723.301	723.301	0	110.766

Risico's	Type GR	Portefeuille-houder
Uittreding van een deelnemende gemeente, doorontwikkeling richting preventie, outreachend werken etc. kan tot een hogere gemeentelijke bijdrage leiden.	Openbaar lichaam	Wethouder Vissers

Nazorg gesloten stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
De GR behartigt de belangen van de deelnemers bij de eeuwig durende nazorg voor de regionale stortplaats Zevenbergen en de afvalstoffenberging Bavel-Dorst.	1.015.309	1.002.998	24.656.038	24.240.332	0	38.926

Risico's	Type GR	Portefeuille-houder
Verontreiniging van grond- en oppervlaktewater en lucht door calamiteiten op of rond de voormalige stortplaatsen, waarbij gevaarlijke chemische stoffen vrijkomen. Aanvulling doelvermogen bij overdacht beheer aan Provincie	Openbaar lichaam	Wethouder Vissers

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
Het verlenen of doen verlenen van ambulancezorg.	14.369.000	14.369.000	28.702.000	33.917.000	0	0

Risico's	Type GR	Portefeuille-houder
Budgettering NZa lager dan werkelijke kosten, niet realiseren prestatieafspraken, afhankelijkheid bedrijfsvoering van ICT, omzetting meeruren medewerkers in Persoonlijk Levensfase Budget en effect ingevoerde Tijdspaarregeling.	Openbaar lichaam	Wethouder Vissers

Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt Crisiszorg West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
Zorgen voor een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling en het bevorderen van een goede	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	301.851

samenwerking tussen dit advies- en meldpunt, de hulpverlenende instanties, de politie, de gecertificeerde instellingen en de raad voor de kinderbescherming.						
Risico's					**Type GR**	**Portefeuille-houder**
Hogere kosten door uittreden van een gemeente, krapte op de arbeidsmarkt en hoog ziekteverzuim.					Centrumregeling	Wethouder Vissers

Centrum Jeugd en Gezin Drimmelen en Geertruidenberg

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
De ondersteuning en uitvoering van taken van de colleges in het kader van de Jeugdwet.	0	0	274.631	388.091	0	1.219.100
Risico's					**Type GR**	**Portefeuille-houder**
Informatiebeveiliging, wijziging van wet- en regelgeving, eigen risicodragerschap WW, krapte op de arbeidsmarkt, hoog langdurig ziekteverzuim, haperende samenwerking tussen beide deelnemende gemeenten en loon- en prijsinflatie.					Bedrijfsvoerings-organisatie	Wethouder Vissers

Beschermd Wonen regio Breda

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
Het bestaan van een maatwerkvoorziening beschermd wonen voor inwoners die vanwege een combinatie van psychische, psychosociale problematiek en langdurig gebrek aan zelfregie niet in staat zijn om zelfstandig te wonen en 24 uur per dag een vorm van zorg in nabijheid nodig hebben	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t	N.v.t.	0	0
Risico's					**Type GR**	**Portefeuille-houder**
Verwacht wordt dat de rijksbijdrage ruim toereikend zal zijn om de kosten van beschermd wonen en zorg te compenseren. Ook andersoortige risico's worden niet voorzien.					Centrumregeling	Wethouder Bakker

Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2024
Een zo doelmatig mogelijk uitvoering van werkzaamheden m.b.t. de heffing en invordering van belastingen, heffingen en rechten, de Wet waardering onroerende zaken, de Wet basisregistraties adressen en gebouwen, de administratie van vastgoedgegevens en het verstrekken van vastgoedgegevens aan de deelnemers en derden.	700.000	700.000	5.482.000	5.384.000	0	296.000
Risico's					**Type GR**	**Portefeuille-houder**
Herziening landelijk stelsel van basisregistraties, hogere kosten voor scholing van medewerkers in toepassing van artificial intelligence, kosten voor koppelingen tussen SaaS-software en andere systemen.					Openbaar lichaam	Wethouder Bakker

Brabant Water N.V. (bedragen x € 1.000) - Begroting 2024 onbekend; cijfers gebaseerd op jaarrekening 2022

Belang	Eigen vermogen 1-1-2022	Eigen Vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 1-1-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	Financieel resultaat 2022	Bijdrage Drimmelen 2023
Het verzorgen van de drinkwatervoorziening in Noord-Brabant. De gemeente Drimmelen bezit 1,4% van het aandelenkapitaal van Brabant Water.	684.676	690.022	534.399	575.801	5.347	0
Risico's					**Programma**	**Portefeuille-houder**
Brabant Water heeft een aantal strategische risico's (bijv. verontreiniging van de drinkwaterbron, leveringszekerheid), operationele risico's (bijv. storingsgevoeligheid van de waterleidingen,					Burger en Bestuur	Wethouder Bakker

onbetrouwbare informatievoorziening door cybercriminaliteit), financiële risico's (bijv. het aan moeten wenden van het weerstandsvermogen om klimatologische risico's af te dekken) en compliance risico's (bijv. het niet naleven van de Drinkwaterwet) benoemd. Voor alle risico's zijn beheersmaatregelen getroffen. Het weerstandsvermogen van Brabant Water is ruim voldoende.		

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (bedragen x € 1.000) - Begroting 2024 onbekend; cijfers gebaseerd op jaarrekening 2022

Belang	Eigen vermogen 1-1-2022	Eigen Vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 1-1-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	Financieel resultaat 2022	Bijdrage Drimmelen 2023
De BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. Het doel daarbij is om duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De gemeente Drimmelen bezit 0,065% van het aandelenkapitaal van de BNG.	5.062.000	4.615.000	143.995.000	107.459.000	300.000	0

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
De bank beschikt over een uitgebreid risicomodel, waarmee alle risico's goed in beeld zijn en binnen de (wettelijke) normen blijven. Ook de beheersmaatregelen zijn op orde.	Burger en Bestuur	Wethouder Bakker

Eerste Traais Warmtebedrijf b.v. (begroting 2024 nog niet beschikbaar, cijfers o.b.v. concept-jaarrekening 2022; bedragen x € 1.000)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2022	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 1-1-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	Financieel resultaat 2022	Bijdrage Drimmelen 2021
ETW b.v. heeft binnen het Programma aardgasvrije wijken van de Rijksoverheid gebruik gemaakt van een door de gemeente aangevraagde proeftuinsubsidie om in 2019 en 2020 een deel van de dorpskern van Terheijden aardgasvrij te maken. De gemeente is houder van 1 prioriteits-aandeel van ETW b.v.	-272	-517	3.000	5.121	-245	0

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Gebrek aan liquiditeit in de opstartfase van de bedrijfsactiviteiten, onvoldoende aansluitingen op het warmtenet om tot een structureel sluitende exploitatie te komen en onvoorziene technische belemmeringen in het beheer van het warmtenet.	Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie	Wethouder Vissers

G. Grondbeleid

In deze paragraaf staat onze visie op het grondbeleid en de verwachte uitvoering daarvan. Daarnaast leest u hier de verwachte financiële resultaten en de risico's van de gemeentelijke exploitaties. Naast onze grondbedrijf projecten zijn er projecten waarbij we alleen faciliteren. Deze woningbouwprojecten leest u in programma 3 - thema Woningbouw en ruimte. Het grondbedrijf heeft 5 eigen grondbedrijf projecten waarvoor u een grondexploitatie vastgesteld heeft. Naast deze grondexploitaties zijn er 4 eigen grondexploitaties in wording. Naast onze grondbedrijf projecten zijn er projecten waarbij we alleen faciliteren. De woningbouwprojecten leest u in programma 3.3 Wonen.

a. Visie op het grondbeleid

Het grondbeleid is een instrument dat we inzetten om beleidsdoelen van ruimtelijke ordening, wonen, economie, maatschappelijke ontwikkeling en verkeer en vervoer te realiseren. Dit is vastgelegd in de nota Grondbeleid 2023. In deze nota staat dat de gemeente grondbeleid voert dat past bij de voorliggende opgaven. Veel Initiatieven laten we over aan particuliere grondexploitanten. De gemeente beperkt zich tot haar publiekrechtelijke rol, zoals het zorgen van voldoende woningen voor alle doelgroepen, het vaststellen van de kaders, de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van gronden en controle hierop. In 2023 stelde de raad de nota Kostenverhaal vast. Hiermee legden we de basis voor de manier waarop we de kosten voor grondexploitaties verhalen op de ontwikkelende partij.

b. Uitvoering grondbeleid

Gehanteerde parameters
In de geactualiseerde grondexploitaties is rekening gehouden met de onderstaande parameters:

Tabel Par. G-1

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Rente	0,72%	0,90%	0,80%	0,70%	0,82%	0,82%
Opbrengststijging	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Kostenstijging	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%

De renteparameter in grondexploitaties bepalen we volgens de renteomslag (zie paragraaf D. Financiering - onderdeel B. Financieringspositie - Renteschema) voor verdere informatie.

De parameter voor kostenstijging baseren we op de jaarlijkse publicatie Outlook Grondexploitaties van bureau Metafoor. Deze publicatie zet de meest recente jaarcijfers en prognoses van toonaangevende instanties op een rij. Zo ontstaat een goed beeld van de kosten- en de grondwaardeontwikkeling in de komende jaren. De laatste cijfers van Metafoor dateren van eind 2021. De parameter kostenstijging bedraagt in 2022 12%, voor de jaren daarna 2%.

Het percentage opbrengstenstijging wordt voor de nog niet verkocht kavels in de huidige markt veiligheidshalve gezet op nul procent (0%). Waarom: de gemeente verkoopt haar bouwkavels tegen de actuele marktwaarde op het moment van verkoop. De spanning op de woningmarkt is erg hoog dat ons noopt om voorzichtig om te gaan met prognoses voor opbrengsten in die woningmarkt.

c. Prognose actieve grondexploitaties

Onderstaand tabel geeft een overzicht van de verwachte planresultaten van 2024 tot en met 2028. Het jaar 2023 is inclusief actualisatie van de lopende grondexploitaties (verwerking middels de Najaarsnota van 2023).

Tabel Par. G-2

Project	Kern	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Degaterrein	Lage Zwaluwe	-	71.467	-	-	-	-
E-veld	Terheijden	328.252	328.252	-	-	-	
Kavels Antwerpsestraat/ Geraniumstraat	Made	-	-4.059	-	-	-	-
Dorpshart	Made	-167.715	-	-	-	-	-
Van Hooijdonklaan	Lage Zwaluwe	-	-	-	87.149	-	-
Totaal resultaat vastgestelde grondexploitaties		***160.538***	***395.660***	***-***	***87.149***	***-***	***-***
De Ligne - Hoogerheide	Made	-	-	-			
Norbartstraat - Romboutsstraat	Made	-	-	-	-	-	-
Eco-wijk Lageweg	Terheijden	-	-	-	-	-	-
Tuinbouwweg	Made	-	-	-	-	-	-
Totaal nog vast te stellen grondexploitaties (in voorbereiding)		***-***	***-***	***-***	***-***	***-***	***-***
Totaal		**160.538**	**395.660**	**-**	**87.149**	**-**	**-**

Toelichting vastgestelde grondexploitaties

Degaterrein (Lage Zwaluwe)
De verkoopprocedure voor het resterende perceel/percelen is in 2019 opgestart. In 2021 is een gedeelte verkocht. In 2023 is het restant verkocht en wordt in het voorjaar van 2024 getransporteerd. Na de verkoop van het restant perceel en het woonrijp maken in 2022-2023, verwachten we een voordeel te behalen van € 71.467 (€ 71.467 voordelig ten opzichte van begroting 2023).

E-veld (Terheijden)
In het 4e kwartaal van 2020 heeft u voor de ontwikkeling E-veld te Terheijden een grondexploitatie vastgesteld. In 2021 is de ontwikkeling met een uitvraag in concurrentie vermarkt en is een ontwikkelaar gecontracteerd. Daarnaast zijn in 2022 een 5-tal kavels voor Tiny-houses verkocht. Ten aanzien van de Tiny-houses loopt het afname proces wat trager dan gepland. Dit vindt hoofdzakelijk haar oorzaak in de sterk gestegen bouwkosten in 2022. Wel is terugname voor een individuele kavel aangeboden. Dit project zal naar verwachting in 2025 klaar zijn. Het totaal te verwachten resultaat is € 1.346.081 (vermeerdering resultaat van € 71.951 ten opzichte van begroting 2023). Gemeld dient te worden dat de gronden “om niet” in de grondexploitatie ingebracht zijn. De verdienste vertegenwoordigd een grondwaarde van ca. € 68,- per vierkante meter kale grond.

Kavels Antwerpsestraat / Geraniumstraat (Made)
In 2019 is een bestemmingsplan vastgesteld voor twee woningbouwlocaties aan de Antwerpsestraat en Geraniumstraat in Made. In 2021 zijn de kavels verkocht. Bij de jaarrekening 2021 is een positief resultaat van € 330.000 genomen. In 2023 verwachten wij nog wat werkzaamheden in het kader van woonrijp maken te moeten uitvoeren. En verwachten wij in 2023 het project met nog een voordeel van € 5.424 af te sluiten.

Dorpshart (Made)
In januari van 2021 heeft de gemeenteraad een grondexploitatie vastgesteld voor de ontwikkeling van het Dorpshart in Made. Eind augustus 2022 is een samenwerkings-koopovereenkomst Sociaal-Cultureel Dorpshart Made tussen de gemeente en de ontwikkelaar ondertekend. Deze gebiedsontwikkeling laat momenteel een tekort van € 614.418 zien (vermeerdering verliesvoorziening van € 167.715 ten opzichte van bijstelling grondexploitaties najaarsnota 2022). Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door toenemende plankosten voor dit complexe project dat naar verwachting in 2026 klaar zal zijn.

Van Hooijdonklaan (Lage Zwaluwe)
Voor de Van Hooijdonklaan in Lage Zwaluwe is in mei 2023 een grondexploitatie vastgesteld. Deze grondexploitatie liet een voordeel zien van € 220.693. Omdat de feitelijke verkoopopbrengst van de bouwkavels lager dan de geprognotiseerde opbrengst uitvalt, is deze bijgesteld naar een winstneming van € 87.149 (vermindering winstneming van € 133.544). Dit project zal naar verwachting in 2025 klaar zijn.

Toelichting nog vast te stellen grondexploitaties

De Ligne – Hoogerheide (Made)
Dit project verkeert in een voor verkennende fase waardoor er op dit moment nog weinig concreet is.

Norbartstraat – Romboutsstraat (Made)
Voor de ontwikkeling Norbartstraat – Romboutstraat in Made (Stuifhoek) is in september 2023 een verlieslatende grondexploitatie vastgesteld. Deze ontwikkeling laat momenteel een tekort van € 480.986 zien. Voor dit tekort is een verliesvoorziening getroffen.

Eco-wijk Lageweg
De haalbaarheid van een eco-wijk aan de Lageweg wordt onderzocht. We stemmen af met de Provincie en er worden diverse (planologische) onderzoeken gedaan.

Tuinbouwweg (Made)
Ook voor de Tuinbouwweg in Made worden de mogelijkheden voor uitbreiding van woonwagen standplaatsen onderzocht om de locatie zo rendabel mogelijk te ontwikkelen. Dit onderzoek heeft uitgewezen dat in december van 2023 een grondexploitatie ter vaststelling aan de raad aangeboden wordt. Dit is een verlieslatende grondexploitatie.

d. Winst- en verliesnemingen

In Tabel G-2 zijn de verwachte planresultaten per project opgenomen.
Met betrekking tot de grondexploitatie van het dorpshart is de huidige voorzieningen van € 317.412 bij de begroting van 2023 onvoldoende. Zij loopt op naar € 614.418 bij de begroting voor 2024. Het risicoprofiel aan deze grondexploitatie neemt af. De oorzaak is het gevolg van dalende verkoopprijzen Vrij Op Naam en stijgende bouwkosten. In de overeenkomst was hiervoor een risicopost opgenomen en als verwoordt en zo overgenomen in ons risicoprofiel van de grondexploitatie. Voorts zijn de kosten van externe adviseurs voor de contractvorming met externen (niet de ontwikkelaar) ten laste van deze grondexploitatie gebracht.

e. Risico’s en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van het grondbedrijf is de financiële buffer om de mogelijke risico’s vanuit de vastgestelde actieve grondexploitaties op te vangen. De omvang van het weerstandvermogen is voldoende groot om het saldo van de risico’s en de kansen op de actieve grondexploitaties te kunnen bestrijden indien zij zich voordoen.

Het weerstandvermogen per 31 december 2024 is als volgt berekend:

Tabel Par. G-3

Weerstandscapaciteit actieve grondbedrijfexploitaties	Bedrag
Algemene Reserve Grondbedrijf (per 31.12.2024)	1.025.426
Berekende risico's lopende projecten	883.820
Verwacht overschot Algemene reserve Grondbedrijf (per 31.12.2024)	**141.606**

Het overschot aan benodigd weerstandsvermogen per 31 december 2024 heeft een verwacht positief resultaat van € 141.606. Volgens vastgesteld beleid wordt bij de jaarrekening het daadwerkelijk resultaat boven het benodigde weerstandsvermogen afgeroomd naar de Algemene Reserve.

H. Wet Open Overheid (WOO)

Wet Open Overheid

Per 1 mei 2022 is de wet Open Overheid (Woo) in werking getreden. Deze wet vervangt de eerdere Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De Woo is bedoeld om de overheid nog transparanter te maken. Drimmelen ambieert het niveau 'Basis', een niveau waarbij de wettelijke vereisten en implementatiestappen worden gevolgd. In 2022 is daarom een Woo contactfunctionaris aangesteld die coördineert bij het tijdig afhandelen van Woo verzoeken (passieve openbaarheid) en maandelijks een voortgangsrapportage oplevert aan het managementteam.

Passieve openbaarheid

De "Managementrapportage-Woo verzoeken" maakt duidelijk dat het aantal Woo verzoeken per maand gemiddeld op 4 verzoeken ligt. Dit lijkt een klein aantal dat regelmatig toch veel inspanning in de afhandeling, communicatie en coördinatie vraagt.

In het afgelopen jaar is duidelijk geworden dat Woo-verzoeken regelmatig bij de gemeente worden gedaan bij actuele en relevante ontwikkelingen in de gemeenschap. Vooral op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling vraagt dit veel capaciteit. Deze ervaringen hebben ertoe geleid om een aantal wijzigingen door te voeren in het proces en ervoor te kiezen om samen te werken met een externe partner voor de afhandeling.

Actieve openbaarheid

De cultuur binnen de overheid verandert.
Landelijk gezien wordt de komende jaren wordt gefaseerd en per informatiecategorie het actief openbaar maken van overheidsinformatie wettelijk ingevoerd.
Uit de impactanalyse Wet open overheid Drimmelen (2022) is gebleken dat een aantal randvoorwaarden nog niet op orde is om informatie in onze gemeente actief openbaar te kunnen maken. Daarom zijn in 2023 binnen het Informatievoorzieningsportfolio een aantal projecten gestart die ervoor zorgen dat we de informatiehuishouding op orde kunnen brengen en informatie daarna volgens afgesproken processen actief openbaar te maken:

1) De vernieuwing en verdere doorontwikkeling van de (nieuwe) website;
2) Het implementeren van een zogeheten Documentair Structuurplan (DSP) -systeem waarmee een logische ordening van processen, producten, diensten, documenten en informatiecategorieën ontstaat en vanuit overzicht bekeken kan worden hoe informatie openbaar te maken.

Doelen 2024

In het Coalitieakkoord (2022) en Dienstverleningsconcept (2023) zien we aansluiting bij de doelen die ook de Wet Open Overheid beoogt. In het Coalitieakkoord wordt gesproken over het terugverdienen van vertrouwen van inwoners en in het nog vast te stellen Dienstverleningsconcept "We zeggen wat we doen en we doen wat we zeggen". In het bijbehorende uitvoeringsplan is concreet gemaakt hoe we invulling kunnen geven aan openheid en transparantie en welke doorontwikkelingen nodig zijn. Drimmelen vindt het belangrijk een betrouwbare partner te zijn voor inwoners en bedrijven en afspraken na te komen duidelijk te zijn. Het actief openbaar maken van informatie kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren.

In 2024 stellen we de volgende activiteiten voor:

1) Invoering van software om gegevens in documenten die gepubliceerd mogen worden te verwijderen of duurzaam onleesbaar te maken;
2) Invoering van een workflowsysteem waarmee het mogelijk wordt Woo-verzoeken digitaal te ontvangen en af te handelen. Ook is het mogelijk de afhandeling en servicenormen hiermee te bewaken.

Benodigd budget:

In het projectbudget van informatievoorziening voor 2024 is rekening gehouden met de invoering van deze systemen, er wordt nu geen extra budget gevraagd.
Voorstel is om via het in het uitvoeringsplan dienstverlening voorgestelde regieteam de landelijke ontwikkelingen te volgen op het gebied de Woo en projectmatig het actief openbaar maken van de wettelijk verplichte informatiecategorieën te implementeren. Eventueel benodigde budgetten worden dan via het reguliere projectmatig werken proces geïnventariseerd en aangevraagd.

Financiële begroting

A. Overzicht baten en lasten en toelichting

A. Overzicht baten en lasten en toelichting

In de begroting en de jaarrekening is, conform artikel 17 van het BBV, een overzicht opgenomen met de baten en lasten per programma, de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien, de vennootschapsbelasting en de reservemutaties.

Tabel Finbgr-A.1

	(in € 1.000)	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
	Programma's									
1	Burger en Bestuur	523	5.635-	5.112-	635	5.718-	5.083-	677	5.697-	5.020-
2	Openbare ruimte	3.355	9.112-	5.757-	3.733	10.395-	6.662-	3.872	10.629-	6.757-
3	Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	11.493	13.477-	1.984-	13.550	17.179-	3.629-	13.129	16.262-	3.133-
4	Sociaal domein	6.802	31.813-	25.010-	6.248	32.064-	25.817-	6.574	33.001-	26.427-
	Subtotaal programma's	**22.174**	**60.037-**	**37.863-**	**24.165**	**65.356-**	**41.191-**	**24.252**	**65.589-**	**41.337-**
	Algemene dekkingsmiddelen									
	Lokale heffingen	5.397	464-	4.933	5.506	531-	4.975	5.736	371-	5.365
	Algemene uitkeringen	42.784	3-	42.780	43.981	5-	43.976	46.591	6-	46.586
	Saldo financieringsfunctie	138	213-	75-	146	403-	257-	168	561-	393-
	Overige alg. dekkingsmiddelen	142	138-	3	-	1.638-	1.638-	-	295-	295-
	Subtot. alg. dekkingsmiddelen	**48.460**	**818-**	**47.642**	**49.633**	**2.577-**	**47.056**	**52.496**	**1.233-**	**51.263**
	Overhead	21	8.183-	8.162-	29	9.105-	9.075-	40	10.209-	10.168-
	Onvoorzien	-	-	-	-	5-	5-	-	5-	5-
	Heffing vennootschapsbelasting	-	8-	8-	-	13-	13-	-	13-	13-
	Saldo van baten en lasten	**70.655**	**69.046-**	**1.609**	**73.828**	**77.056-**	**3.229-**	**76.788**	**77.047-**	**259-**
	Beoogde toevoegingen en onttrekking aan reserves									
1	Burger en Bestuur	43	23-	21	41	-	41	19	-	19
2	Openbare ruimte	941	183-	758	665	-	665	1.003	-	1.003
3	Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	1.302	2.714-	1.412-	2.963	2.891-	72	28	581-	553-
4	Sociaal domein	1.744	787-	957	2.535	1.455-	1.080	846	-	846
	Alg. dekkingsmidd. en onvoorzien	-	-	-	1.404	307-	1.097	-	-	-
	Overhead	776	267-	509	273	-	273	81	-	81
	Subtotaal mutaties reserves	**4.807**	**3.974-**	**833**	**7.882**	**4.653-**	**3.229**	**1.977**	**581-**	**1.395**
	Geraamde resultaat			**2.442**			**0**			**1.136**

De begroting 2023 is de door de raad vastgestelde begroting en alle vastgestelde begrotingswijzigingen t/m de Voorjaarsnota 2023.

Uit dit overzicht blijkt dat in 2024 de baten lager zijn dan de lasten (saldo van baten en lasten). De per saldo onttrekkingen uit de reserves zorgen ervoor dat er in 2024 een positief begrotingssaldo (Geraamde resultaat) is. Deze onttrekkingen zijn het gevolg van eerder genomen raadsbesluiten.

In bijlage 3 zijn de begrotingscijfers conform de voorschriften ook over de taakvelden verdeeld.

A1. Meerjarenperspectief

De begroting 2024 is de eerste jaarschijf van de meerjarenraming 2024-2027. De gemeenteraad stelt door het vaststellen van de begroting 2024 alleen de budgetten vast van 2024. De presentatie van cijfers van de latere jaren heeft als doel inzicht te geven in de financiële positie.

Tabel Finbgr-A1.1

	(in € 1.000)	Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
	Omschrijving	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
1	Burger en Bestuur	687	5.704-	5.017-	741	5.714-	4.973-	766	5.726-	4.960-
2	Openbare ruimte	3.858	10.314-	6.456-	3.809	10.439-	6.630-	3.940	10.432-	6.492-
3	Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	8.254	11.715-	3.461-	6.939	10.322-	3.383-	6.206	9.608-	3.402-
4	Sociaal domein	6.217	32.068-	25.851-	6.368	31.792-	25.424-	5.991	31.534-	25.543-
	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	52.531	1.601-	50.930	48.671	1.277-	47.394	48.980	961-	48.019
	Overhead	40	10.201-	10.161-	40	10.146-	10.106-	40	10.103-	10.062-
	Saldo van baten en lasten	**71.587**	**71.603-**	**16-**	**66.569**	**69.691-**	**3.123-**	**65.923**	**68.363-**	**2.440-**
	Beoogde toevoeg./onttrekk.res.	1.729	-	1.729	1.653	87-	1.566	1.520	-	1.520
	Geraamde resultaat			**1.713**			**1.556-**			**920-**

Bovenstaand overzicht laat zien dat de begroting voor 2025 sluitend is. Als de begroting het eerste begrotingsjaar sluitend is (na correctie van de incidentele baten en lasten, zie A4) of als het laatste begrotingsjaar sluitend is, zal de provinciale toezichthouder naar verwachting de begroting goedkeuren (repressief toezicht i.p.v. preventief toezicht).

A2. Financiële uitgangspunten

De (financiële) vertrekpunten van de voorliggende begroting 2024 zijn:

1. het coalitieakkoord 2022-2026 Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen;
2. de programmabegroting 2023;
3. de Voorjaarsnota 2023;
4. de Kadernota 2024;
5. de septembercirculaire 2023;
6. alle overige raadsbesluiten tot september 2023.

Financieel beleidskader

In deze paragraaf beschrijven we de spelregels, uitgangspunten en grondslagen die we bij de opstelling van de begroting. De uitgangspunten zijn gebaseerd op het BBV of gemeentelijk beleid in overeenstemming met wetgeving. Dit beleidskader bestaat uit de volgende onderdelen:

- Algemene uitgangspunten

- Uitgangspunten specifieke begrotingsonderdelen
- Financiële positie
- Verbonden Partijen.

Algemene uitgangspunten

Structureel sluitende begroting

De meerjarenbegroting moet minimaal structureel sluitend zijn. Indien bij de Kadernota blijkt dat er begrotingstekorten ontstaan, geeft de gemeenteraad oplossingsrichtingen aan om de tekorten terug te dringen. Bij de begroting kan besluitvorming plaatsvinden over de uitwerking van deze oplossingsrichtingen.

Behoedzame en reële ramingen

Bij het begroten gaan we uit van behoedzame en reële ramingen. We streven er naar dat het jaarrekeningsaldo zo min mogelijk afwijkt van de bijgestelde begroting.

Structurele uitgaven worden structureel gedekt

Tegenover structurele uitgaven kunnen geen incidentele inkomsten of incidentele meevallers staan. Uit de post Onvoorzien (omvang € 5.000) worden géén structurele uitgaven gedaan.

Financiële tegenvallers binnen programma's opvangen

Tegenvallers door hogere lasten of lagere baten dienen door verlaging van lasten of hogere baten binnen het eigen programma opgevangen te worden. De inzet van hogere baten wordt integraal afgewogen binnen het college. Het initiatief hiertoe ligt in eerste instantie bij de betreffende/verantwoordelijke portefeuillehouder(s).

Financiële meevallers

Bestemming van niet voorziene voordelen in de exploitatie gedurende het jaar worden expliciet ter besluitvorming aan het college voorgelegd.

Integrale afweging

De raad weegt wensen voor nieuw beleid tegen elkaar en tegen de beschikbare financiële beleidsruimte af bij de begroting die in het najaar voorafgaand aan het begrotingsjaar aan de raad wordt voorgelegd. Het college werkprogramma is hierbij uitgangspunt. De Kadernota biedt inzicht in de ontwikkeling van de financiële beleidsruimte en in de wensen voor nieuw beleid. De Kadernota is daarmee kader stellend voor de inhoud van de Programmabegroting voor het komende jaar. Afwijking hiervan is slechts mogelijk met toestemming vooraf van de raad. Definitieve besluitvorming en inpassing in de begroting vindt plaats bij de begrotingsbehandeling in het najaar.

Oud voor nieuw

In geval het college of de raad een voorstel voor extra budget doet op een ander moment dan bij de integrale afweging, moet dekking worden aangewezen. Tenzij er sprake is van reëel aanwezige dekking, moet in het raadsvoorstel aangegeven worden welk bestaand beleid wordt geschrapt of verminderd.

Uitgangspunten specifieke begrotingsonderdelen

Algemene uitkering

De septembercirculaire is financieel verwerkt in deze begroting. De door het rijk gehanteerde aantallen voor bijv. woningen, leerlingen, etc. zijn overgenomen. In de begroting wordt aangegeven welke specifieke middelen worden geoormerkt.

Investeringen

Uitgangspunt voor het investeringsvolume is de meerjarige investeringsprognose welke bij de Kadernota wordt geactualiseerd.

Kapitaallasten

De kapitaallasten van de vaste activa berekenen we op basis van de boekwaarde en de (restant) looptijd. Het rente-omslagpercentage (kosten verdeelsystematiek) dat we hierbij in 2024 gebruiken is 0,0%. De rente berekenen we over de boekwaarde aan het begin van het jaar (zie ook Paragraaf Financiering).

In de begroting wordt in het jaar van investeren de afschrijving berekend over de helft van de investering.

Alle materiële activa worden lineair afgeschreven. Voor de bepaling van de afschrijvingslasten van reeds gevoteerde kredieten gaan we er van uit dat alle nog niet gerealiseerde investeringen uit voorgaande jaren in het volgende begrotingsjaar gerealiseerd worden.

Lokale lasten/heffingen

De OZB tarieven worden verhoogd met een percentage dat is gebaseerd op de algemene kostenstijging, bestaande uit het gewogen gemiddelde van de verwachte inflatie en een inschatting van de loonkostenstijging van het ambtelijk apparaat, gecorrigeerd met het verschil tussen de inschatting en de werkelijke cijfers van het voorgaande begrotingsjaar. Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing geldt het systeem van gesloten financiering o.b.v. 100% kostendekkendheid, waarbij gebruik gemaakt wordt van egalisatievoorzieningen, op zowel voor- als nacalculatorische basis. Overige heffingen worden geïndexeerd o.b.v. de verwachte prijsontwikkeling (zie ook Indexering).

Loonkostenontwikkeling

Het loonkostenniveau is gebaseerd op de salaristabellen van mei. Cao-ontwikkelingen en periodieken in de periode vanaf juni worden tevens verwerkt in de begroting van het komende jaar. Voor de indexering van de loonkosten wordt ook de informatie uit de septembercirculaire gebruikt.

Te verstrekken subsidies

De subsidies worden geïndexeerd met hetzelfde percentage als de gemeentelijke kostenontwikkeling.

Indexering

De gemeentelijke begroting wordt jaarlijks bijgesteld voor de verwachte prijsontwikkelingen, gebaseerd op inflatiepercentages van het Centraal Planbureau (CPB). Gerekend is met constante prijzen, dit wil zeggen dat alleen voor het eerste begrotingsjaar met prijsontwikkelingen rekening wordt gehouden.

Bovenstaande uitgangspunten leiden o.a. tot het volgende overzicht.

Begrotingsrichtlijnen	Begroting 2024	Kadernota 2024
Uitgaven		
Salariskosten	7,4%	5,9%
Goederen en diensten	3,5%	3,9%
Subsidies professionele organisaties	6,5%	7,1%
Inkomsten		
Huren en pachten	3,5%	3,9%
OZB-opbrengsten	4,3%	4,3%
Leges burgerzaken	1	1
Kostendekkende tarieven en leges	2	2

1) De leges burgerzaken zijn voor een belangrijk deel bepaald door het Rijk. De overige tarieven stijgen niet.
2) Voor de kostendekkende tarieven wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

Van deze indices kan afgeweken indien hiervoor gegronde redenen zijn, zoals bv contractuele afspraken.

Financiële positie

Reserves
Het beleid ten aanzien van reserves en voorzieningen ligt vast in de financiële verordening. Vorming

van reserves is de bevoegdheid van de gemeenteraad. Verrekeningen met reserves worden op programmaniveau in de begroting gepresenteerd. In het overzicht saldo voor en na bestemming wordt duidelijk in welke mate de voorgenomen verrekeningen met reserves het saldo beïnvloeden. De prognose van de stand van de reserves is gebaseerd op de stand die is bepaald in de meest recente jaarrekening rekening houdend met de toevoegingen en onttrekkingen in de lopende begroting. Over reserves wordt geen rente berekend. Ieder jaar zullen de reserves kritisch worden beschouwd op noodzaak, hoogte en besteding ervan.

Weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit betreft de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn te dekken. Zodra financiële tegenvallers een structureel karakter krijgen - en dus niet meer als risico aangeduid kunnen worden - dienen deze in de begroting te worden verwerkt (Zie ook Paragraaf Weerstandsvermogen). Spelregels rondom risicobeheersing en weerstandsvermogen zijn opgenomen in de 'Nota risicomanagement en weerstandsvermogen' van februari 2021. Ten aanzien van de risicoratio hanteren we onderstaande indeling. De raad heeft een ratio van minimaal 1 vastgesteld.

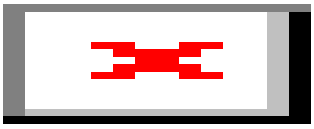

Onderhoudsvoorzieningen
Voor onderhoudsvoorzieningen is altijd een actueel meerjarig onderhoudsplan beschikbaar met een planningshorizon voor minimaal vier jaar / een bestuursperiode. De stortingen in en onttrekkingen uit de voorziening zijn verwerkt in de begroting. Ook over de voorzieningen wordt geen rente berekend.

Financiering
De Treasury-activiteiten van de gemeente zijn gericht op de uitoefening van de publieke taak. Ze dienen een behoedzaam karakter te hebben en niet gericht te zijn op het genereren van inkomsten door het lopen van een overmatig renterisico (zie ook het Treasury-statuut).

Grondbeleid
Het beleid kent meerdere uitgangspunten:
a. het realiseren van de ruimtelijke doelstellingen op het gebied van sociaal beleid, volkshuisvesting, economie, onderwijshuisvesting etc.;
b. het genereren van financiële middelen mede ter dekking van de aan plannen toe te rekenen kosten;
c. zoveel mogelijk risico's beperken op grond van overeenkomsten en het aanbrengen van prioriteiten bij niet rendabele projecten.

Verbonden partijen

Volgens spelregel 4 uit de regionale kadernota stellen de gemeenten die deelnemen aan een verbonden partij jaarlijks in november richtlijnen vast. Richtlijnen waarop verbonden partijen hun beleidsmatige en financiële kaders voor het nieuwe begrotingsjaar dienen te baseren.

Het college stelt in de paragraaf Verbonden Partijen algemene richtlijnen voor die voor Kaderbrief 2024 en Begroting 2024 van elke Gemeenschappelijke Regeling (GR) zullen gelden. In bijlage 6 stelt het college daarnaast specifieke richtlijnen voor enkele GR'en voor.

A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023

Nadat de Voorjaarsnota door de raad is behandeld, is deze financieel verwerkt. Hierbij zijn dus ook de verwerking van de wijzigingen in de begrotingsrichtlijnen, kapitaallasten etc. doorgevoerd. De uitkomst van het verwerken van alle informatie tot de begroting zal altijd afwijken van de inschattingen bij de Voorjaarsnota. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste verschillen tussen de Voorjaarsnota en de Begroting. Deze verschillen verklaren het verschil in perspectief tussen beide documenten.

Tabel Finbgr-A3.1

in € 1.000		2024		2025		2026		2027	
Begroting 2024 voor besluitvorming		1.136	V	1.713	V	1.556-	N	920-	N
Begrotingssaldo voor begroting 2024		1.142	V	1.155	V	1.896-	N	2.122-	N
Verschil		6-	N	559	V	340	V	1.202	V
Belangrijkste afwijkingen									
Indexeringen kosten tegen 3,9% na aftrek stelpost indexeringen		34-	N	43-	N	215-	N	234-	N
Indexering lonen	O	807-	N	807-	N	807-	N	807-	N
Diversen P&O, met name opleidingen, thuiswerkvergoeding	O	90-	N	76-	N	76-	N	76-	N
Stijging lonen als gevolg premiewijzigingen e.d. + overige personele lasten	O	-228	N	-228	N	-228	N	-228	N
Hogere BTW-, rente- en overheadtoerekening aan rioolheffing	2	390	V	348	V	264	V	350	V
Onderhoud openbaar groen, bomen, bermen, watergangen en natuurbescherming	2	-130	N	-90	N	-90	N	-90	N
Leges omgevingsvergunning	3	125-	N	125-	N	125-	N	125-	N
Actieve / faciliterende grondexploitaties	3	149	V						
Ruimtelijke ordening: zonnevelden	3	40-	N						
Gemeenschappelijke regeling OMWB	3	27-	N	30-	N	32-	N	35-	N
Hogere BTW-, rente- en overheadtoerekening aan afvalstoffenheffing	3	222	V	213	V	209	V	213	V
Beschermd Wonen begroting 2024 (voordeel)	4	141	V						
Inkoop JeugdzorgPlus	4	50-	N	50-	N				
Negatieve stelpost meicirculaire hervormingsagenda (voordeel)	4			199	V	199	V	199	V
CJG	4	68-	N	102	V	102	V	102	V
Rijksvergoeding Participatiewet	4	792	V	792	V	792	V	792	V
Toename uitkeringsgerechtigden	4	264-	N		V		V		V
Groei WMO begeleiding	4	90-	N	90-	N	90-	N	90-	N
SCC Dorpshart (RV 06.12.2022)	4	50-	N	50-	N	50-	N	50-	N
Bibliotheek/Theek 5	4	25-	N						
Septembercirculaire	AlgD	661	V	636	V	451	V	1.240	V
Rente	AlgD	265-	N	229-	N	139-	N	133-	N
Indexering OZB+areaal uitbreiding	AlgD	206	V	161	V	108	V	36	V
Prijsontwikkeling en kleine verschillen		275-	N	74-	N	66	V	137	V
Totaal belangrijkste afwijkingen		**6-**	**N**	**559**	**V**	**340**	**V**	**1.202**	**V**

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen

Programma 2.

Hogere BTW-, rente- en overheadtoerekening aan rioolheffing

Door de hogere kosten voor onderhoud aan de riolering stijgen hiermee ook de kosten voor de toerekening van BTW aan de tarieven rioolheffing. Dit is een voordeel voor de (meerjaren)begroting.

Onderhoud openbaar groen, bomen, bermen, watergangen en natuurbescherming

De verhoging bestaat uit de volgende posten:

- Herstel van fouten bij de voorjaarsnota 2023 m.b.t. bermen en watergangen;
- Hoger benodigd budget voor toenemende inboet (herplant) van bomen en plantmateriaal en meer sterfte onder oudere bomen door de droge zomers van de afgelopen jaren. Dit ondanks onze inspanningen met watergeven.

Programma 3.

Leges omgevingsvergunning

Met de komst van de Omgevingswet zal ook de Wet kwaliteitsborging (Wkb) in werking treden. De Wkb brengt ‘de knip’ met zich mee tussen de bouwkundige toets (deze gaat naar de markt, de bouwborger) en de rest, waaronder de ruimtelijke toets, dat bij de gemeente blijft. Door diezelfde knip zal de legesopbrengt per aanvraag vallend onder de Wkb (grondgebonden woningbouw) met 40 procent dalen. Ondanks de verwachte groei aan aanvragen in 2024 direct voortkomend uit de woningbouwopgave als ook door het doorschuiven van een aantal werken uit 2023 naar 2024 zorgt dit tezamen met de duidelijkere impact van de Wkb nu niet voor de eerder opgegeven verwachte groei in de leges. Om die reden komen wij nu bij u met deze bijgestelde verwachte leges.

Actieve / faciliterende grondexploitaties
Op basis van vastgestelde exploitaties en afgesloten anterieure overeenkomsten wordt er per saldo een bedrag van ca. € 149.000 voor jaar 2024 aan ambtelijke kosten en overhead op projectontwikkelaars verhaald. Dit is een voordeel voor de begroting.

Ruimtelijke ordening: zonnevelden
Door de uitspraak van de Raad van State is het project Zonnevelden weer actueel geworden. In 2023 hebben we de vijf potentiële locaties opnieuw beoordeeld. Dit heeft geleid tot ontwerpbesluiten, welke eind juli tot begin september ter inzage hebben gelegen. Gedurende die periode konden belanghebbenden zienswijzen indienen, wat ook gebeurd is. Na het beoordelen van de zienswijzen volgt een definitief besluit (omgevingsvergunning) per locatie. Wat het besluit ook zal zijn: we verwachten in dit project wederom een langdurig juridisch traject, hetgeen betekent dat dit project in 2023 nog niet afgerond zal zijn. Vanwege de complexiteit verwachten we ook in 2024 kosten te maken voor het inwinnen van externe adviezen.

Gemeenschappelijke regeling OMWB
De tariefstijging komt door de nieuwe afspraken vanuit het CAO. Loonstijging en extra vrije dagen en het ziekte verzuim is bijgesteld. Daarnaast is op verzoek van de deelnemers door het DB besloten dat de benodigde kosten voor de implementatie Omgevingswet, de omzetting van inrichting naar milieubelastende activiteiten (MBA's) en het onderzoek naar ZZS bij bedrijven in de begroting van iedere deelnemer een plaats moeten krijgen.

Hogere BTW-, rente- en overheadtoerekening aan afvalstoffenheffing
Door de hogere kosten voor het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen e.d. stijgen hiermee ook de kosten voor de toerekening van BTW aan de tarieven afvalstoffenheffing. Dit is een voordeel voor de (meerjaren)begroting.

Programma 4.

Beschermd Wonen begroting 2024
De doordecentralisatie van Beschermd Wonen was jarenlang omgeven met financiële onzekerheden en risico’s, o.a. rond de overgang van cliënten van de Wmo naar de Wlz. Intussen is er meer duidelijkheid en blijkt het financiële perspectief voor de Beschermd Wonen regio Breda e.o. gunstig uit te vallen. In 2022 en 2023 zijn de overschotten teruggeven aan de gemeenten. Deze lijn zet zich naar verwachting in 2024 voort wat leidt tot een teruggave van € 351.000 welke € 141.000 hoger is dan de eerder ingeschat. Vanaf jaar 2025 wordt het perspectief onzeker (o.a. omdat het ministerie overweegt budget van Wmo naar Wlz over te hevelen.)

Inkoop JeugdzorgPlus
Gemeenten hebben op basis van de Jeugdwet de opdracht om JeugdzorgPlus (ook wel gesloten jeugdhulp genoemd) te bieden aan jeugdigen met ernstige opgroei- en opvoedingsproblemen. De jeugdhulpregio’s West-Brabant Oost, West-Brabant West en Zeeland (hierna regio’s) pakken deze opdracht samen op. Stichting Almata (gevestigd in Ossendrecht) verzorgt JeugdzorgPlus voor de regio’s. Er ligt een landelijke opdracht om het aantal gesloten plekken af te bouwen en de benodigde plekken om te bouwen naar vormen van kleinschalig verblijf. De afgelopen jaren is er - conform de overeenkomst 2019-2022 - al een afbouw gerealiseerd van 48 naar 36 plekken. De verdere afbouw in 2024-2025 en kleinere groepsgrootte zorgen voor een toename van de kosten JeugdzorgPlus. De beschikbare gelden worden aangewend om de zorg voor jeugdigen overeind te houden, te voorkómen dat zij JeugdzorgPlus nodig hebben en om alternatieven te ontwikkelen.

Negatieve stelpost meicirculaire hervormingsagenda (voordeel)
De in het coalitieakkoord opgenomen aanvullende besparing in het kader van de Jeugdwet van structureel € 511 miljoen is voor rekening en risico Rijk valt buiten de Hervormingsagenda. Gemeenten zullen hun medewerking verlenen waar dat nodig is, aan de uitvoering van de betreffende maatregelen. Deze zijn anders dan en in aanvulling op de voornemens en maatregelen in de Hervormingsagenda. Vinden de maatregelen geen of onvoldoende doorgang, en worden de kosten voor gemeenten daardoor niet lager, dan worden gemeenten daarvoor via het Gemeentefonds gecompenseerd. Omdat hier door het Rijk nog geen concrete aanvulling aan is gegeven, hebben de provinciale toezichthouders aangeven dat Gemeenten in de meerjarenraming van de begroting rekening mogen houden met een besparing van € 500 miljoen in 2025, € 500 miljoen in 2026 en vanaf 2027 € 511 miljoen structureel. In de meerjarenbegroting was al gedeeltelijk rekening gehouden met een kostendaling met als gevolg van de Hervormingsagenda waardoor het effect nu ca. € 200.000 structureel bedraagt.

CJG
In het coalitieakkoord zijn er structureel gelden opgenomen voor het verstevigen van het CJG en de samenwerking met onderwijs. Deze gelden stonden verdeeld in de begroting waardoor de verwerking van de gelden niet goed is gegaan. Dit corrigeren we nu. Dit heeft geleid tot een negatief effect in 2024 van € 68.000 en een positief effect vanaf 2025 van € 102.000.

Rijksvergoeding participatiewet
De voorlopige bijstandsbudgetten 2024 zijn eind september gepubliceerd- en zijn hoger dan het bedrag voor 2023 waarop de begroting 2024 was gebaseerd. Gemeenten betalen de uitkeringen voor bijstandsgerechtigden en de loonkostensubsidies uit deze budgetten.

De bijstandsuitgaven 2024 zijn met indexering gebaseerd op de (vermoedelijke) bijstand uitgaven voor 2023. Bij een gezinsgrootte van 4 personen komen we uit op 20 gezinnen. Deze komen niet allemaal gelijk en om deze reden houden we rekening met de bijstandsuitgaven door het hele jaar heen van 10 gezinnen voor een bedrag van € 264.000. Door een andere samenstelling of een andere gemiddelde instroom kunnen de uiteindelijke kosten afwijken.

Groei WMO begeleiding
De kosten m.b.t. de WMO begeleiding zijn in 2024 hoger t.o.v. eerder ingeschat. We krijgen veel meldingen en aanvragen voor verschillende vormen van begeleiding. Inwoners weten de gemeente goed te vinden als het leven tegenzit. We leveren veel begeleiding aan mensen met GGZ-problematiek (ADD, ADHD, autisme, bi-polair etc.) maar ook aan mensen met NAH of een vorm van dementie. Ook een aantal vluchtelingen krijgt begeleiding. De Wmo is een open eind-regeling. Dat betekent dat als er meer inwoners deze voorziening nodig hebben, deze geleverd wordt. Door vergrijzing en extramuralisering neemt het aantal inwoners die WNO begeleiding nodig hebben steeds toe.

Bibliotheek/Theek 5
Theek5 heeft te maken met fors hogere huurkosten voor alle drie de locaties vanuit de gemeente vanwege de hoogte van de indexeringen. Dit willen we compenseren. Daarnaast blijken er vanwege de verhuizing naar de Bernarduskerk o.a. structureel hogere schoonmaakkosten en kosten voor de huur van kantoorruimte. Voor 2024 wordt hiervoor vooralsnog een bedrag opgenomen van € 25.000. De jaren erna blijven de kosten onverminderd hoog, maar komt er een regeling specifieke uitkering lokale bibliotheekvoorzieningen vanuit het rijk ter ondersteuning van bibliotheken en kunnen we het bedrag daaruit bekostigen.

Algemene dekkingsmiddelen

Hogere rentelasten
In verband met een nog af te sluiten langlopende lening en de gestegen rentepercentages stijgen de rentekosten vanaf 2024 ad € 265.000. Aangezien er op de leningen ook wordt afgelost is de stijging niet gelijk maar dalen de kosten vanaf 2025.

Hogere WOZ opbrengsten
Door indexeringen en areaaluitbreidingen stijgen de WOZ opbrengsten vanaf 2024. Dit leidt tot een voordeel in 2024 van € 206.000.

Algemene uitkering
Een uitgebreide toelichting is hierop gegeven in het programma algemene dekkingsmiddelen.

Overhead

Hogere personeelskosten door verhoging thuiswerkvergoeding naar € 3
Op 5 april 2023 is er een nieuwe CAO afgesloten voor de gemeente ambtenaren. Hierin is vastgelegd dat de thuiswerkvergoeding voor gemeente ambtenaren stijgt naar € 3 per dag.
Deze stijging zorgt voor € 32.000 aan extra kosten voor de gemeente Drimmelen.

Hogere kosten werving- en selectie door krappe arbeidsmarkt
Door de krappe arbeidsmarkt is het steeds moeilijker om aan personeel te komen. Om de openstaande vacatures in te vullen wordt er vaker gebruik gemaakt van onder andere werving & selectie bureaus. Hierdoor stijgen de kosten van werving & selectie met € 18.000 voor 2024.

Hogere kosten opleidingen door hogere lonen
In het coalitie akkoord is afgesproken dat het opleidingsbudget 2% van de totale loonsom van de gemeente Drimmelen bedraagt. Door de sterk gestegen salarissen in het afgelopen jaar wordt ook het opleidingsbudget verhoogd. Dit leidt tot € 40.000 aan extra kosten.

Stijging lonen als gevolg premiewijzigingen e.d. + overige personele lasten

Door de sterk gestegen salarissen zijn ook de kosten voor de overige personeelskosten zoals bijvoorbeeld premies gestegen. Dit leidt tot € 228.000 aan extra kosten.

A4. Overzicht incidentele baten en lasten 2024-2027

Voor een gezonde financiële positie moeten de structurele lasten worden gedekt door structurele baten. De provincie beoordeelt de begroting en meerjarenbegroting hierop. De incidentele baten en lasten worden daarbij uit de begrotingssaldi gezuiverd. Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht in 2024, dient deze 'gezuiverde' begroting in evenwicht te zijn of dient de meerjarenraming duidelijk te maken dat dit evenwicht in de jaren tot 2027 tot stand wordt gebracht. Daarbij dienen de ramingen volledig en reëel te zijn. Ten tweede dient de jaarrekening (15 juli) en de begroting (15 november) tijdig bij de provincie te zijn.

In het algemeen geldt, dat een gemeente structurele taken uitvoert en daarvoor structurele lasten raamt in de begroting. Structurele lasten zijn dus de regel, incidentele lasten zijn de uitzondering. Onttrekking uit reserves zijn echter in principe incidenteel. De aard van de post bepaald dus of deze incidenteel is. Om deze reden worden de belangrijkste incidentele lasten daarom toegelicht in de begroting.

Om te beoordelen of de begroting structureel sluitend is, worden de begrotingssaldi gecorrigeerd met het saldo van incidentele baten en lasten.

Tabel Finbgr-A4.1

Nr.	Incidentele baten en lasten	2024	2025	2026	2027	2028
2.1	Aanleg ecologische verbindingszone (reserve Groenaanleg)	265.000	-	-	-	-
3.1	Actief grondbeleid	5.028.004	1.536.319	736.184	-	-
3.1	Actief grondbeleid: reservemutatie Bovenwijkse voorzieningen	-	50.000	50.000	-	-
3.2	Faciliterend grondbeleid (overeenkomst)	1.273.296	-	-	-	-
3.3	Overige grondzaken	95.000	10.000	10.000	10.000	10.000
4.1	Sociaal cultureel centrum Dorpshart Made: inzet locatiemanager (algemene reserve)	40.000	40.000	20.000		
	Totaal Baten	***6.701.301***	***1.636.319***	***816.184***	***10.000***	***10.000***
2.1	Aanleg ecologische verbindingszone	265.000	-	-	-	-
3.1	Actief grondbeleid	4.510.462	1.586.319	699.034	-	-
3.1	Actief grondbeleid: reservemutaties	517.542	-	87.149	-	-
3.2	Faciliterend grondbeleid (overeenkomst)	1.600.735	-	-	-	-
3.2	Faciliterend grondbeleid (overeenkomst): reservemutatie Bovenwijkse voorzieningen	63.750	-	-	-	-
3.3	Overige grondzaken	85.000	5.000	5.000	5.000	5.000
4.1	Sociaal cultureel centrum Dorpshart Made: inzet locatiemanager	40.000	40.000	20.000	-	-
	Totaal Lasten	***7.082.490***	***1.631.319***	***811.184***	***5.000***	***5.000***
	Saldo baten en lasten	**381.189-**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**

Toelichting incidentele baten en lasten

Programma 2. Openbare ruimte

2.1 Aanleg ecologische verbindingszone (reserve Groenaanleg)
De Ecologische verbindingszone betreft een natuurlijke verbinding tussen waterrijk natuurgebied Zonzeel en rivier de Mark. Het is een ambitie uit het provinciale Natuurbeheerplan om versnippering van Brabantse natuur tegen te gaan. Het bedrag betreft een incidentele uitgave voor een afgebakend project waarvoor met het waterschap Brabantse Delta een samenwerkingsovereenkomst is afgesloten. Hierbij gaan we uit van een provinciale subsidie van 75% voor de aankoop, aanleg en inrichting van het gemeentelijk deel. De planning hangt sterk af van de grondverwerving.

Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

3.1 Actief grondbeleid / 3.2 Faciliterend grondbeleid: raadsbesluit, overeenkomst
Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV worden alle lasten, baten en reservemutaties met betrekking tot grondexploitaties gezien als incidenteel.

3.3 Overige grondzaken
Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV worden alle lasten en baten met betrekking tot verkoop eigendommen / activa (incl. snippergroen / reststroken) gezien als incidenteel.

Programma 4. Sociaal domein

4.1 Sociaal cultureel centrum Dorpshart Made: inzet locatiemanager
Dit betreffen kosten voor de tijdelijke inhuur van een locatiemanager vanwege eenmalige opstartperiode van de nieuwe Stichting de Bernardus die het sociaal cultureel centrum gaat exploiteren. Na deze opstartperiode komen de kosten van de locatiemanager voor rekening van de Stichting.

Tabel Finbgr-A4.2

Gezuiverd saldo								in € 1.000
	2024		2025		2026		2027	
Saldo baten en lasten	259-	N	16-	N	3.123-	N	2.440-	N
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	1.395	V	1.729	V	1.566	V	1.520	V
Begrotingssaldo na bestemming	**1.136**	**V**	**1.713**	**V**	**1.556-**	**N**	**920-**	**N**
Waarvan incidentele baten en lasten	381	L	5-	B	5-	B	5-	B
Structureel begrotingssaldo	**1.517**	**V**	**1.708**	**V**	**1.561-**	**N**	**925-**	**N**

Conclusie

Op basis van bovenstaande tabel is duidelijk dat de vastgestelde begroting na correctie incidentele baten en lasten voor 2024 en 2025 structureel sluitend is waardoor de gemeente in aanmerking blijft komen voor repressief toezicht door de provincie.

A5. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

In principe zijn mutaties in reserves incidenteel tenzij er redenen zijn om deze structureel te ramen. In de onderstaande tabel worden de geraamde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves weergegeven.

Tabel Finbgr-A5.1

Structurele reservemutaties				
Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Geraamde structurele verminderingen				
Reserve kapitaallasten	1.671.626	1.716.674	1.660.702	1.597.887
Totaal onttrekkingen	**1.671.626**	**1.716.674**	**1.660.702**	**1.597.887**

B. Financiële positie

B1. Investeringen

Met het vaststellen van de begroting autoriseert de raad het college tot het doen van uitgaven per programma tot de bedragen van het overzicht van baten en lasten voor het betreffende begrotingsjaar. In de programma's zijn echter ook de investeringsplannen voor het begrotingsjaar opgenomen, die voor meerdere jaren ná dat begrotingsjaar nog lasten met zich mee brengen. Met het vaststellen van de begroting worden ook de beleidsprogramma's en de daarvoor opgestelde investeringsplannen voor het komende begrotingsjaar geautoriseerd.

Investeringen 2024

Voor 2024 is een totaal bedrag aan investeringen geraamd van € 15,3 miljoen. Vanaf de begroting 2017 e.v. is er geen omslagrente toegerekend aan de investeringen. Als in de toekomst onze financiering wijzigt, is het echter wel mogelijk dat weer rente toegerekend zal worden. Dit is afhankelijk van de omvang van de externe financiering en bijbehorend rentepercentage (renteschema). De investering in riolering (€ 1,9 miljoen in 2024) zijn gedekt door de tarieven.

In bijlage 4 en 5 zijn alle investeringen voor de jaren 2024 tot en met 2028 opgenomen inclusief status (besluitvorming), toelichting voor jaar 2024, afschrijvingstermijnen en aanduiding maatschappelijk c.q. economisch nut.

De investeringen van de gemeente worden aanbesteed op grond van de Europese en nationale wet- en regelgeving en het gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid zoals door de raad vastgesteld in juni 2021.

B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Het belangrijkste verschil tussen reserves en voorzieningen is dat de raad in het geval van reserves een grote vrijheid heeft om de bestemming van deze gelden te wijzigen. Om die reden worden reserves als eigen vermogen aangeduid. In het geval van voorzieningen is veelal sprake van verplichtingen. Zolang de gemeenteraad de bestemming van geoormerkt geld nog kan veranderen, is er sprake van een bestemmingsreserve. Zodra dit niet meer kan, is er sprake van een voorziening.

Reserves

In onderstaand overzicht staat de verwachte stand en verloop van alle reserves.

Tabel Finbgr-B2.1

Reserves				
Omschrijving	Stand begin begrotingsjaar	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand eind begrotingsjaar
Algemene reserve	10.181.319	-	40.000	10.141.319
Totaal algemene reserves	**10.181.319**	**-**	**40.000**	**10.141.319**
Bestemmingsreserves				
Reserve kapitaallasten	28.681.432	-	1.671.626	27.009.806
Reserve impuls brede scholen combinatie	157.632	-	-	157.632
Reserve Duurzaamheid	37.000			37.000
Reserve kunst	51.403	-	-	51.403
Reserve bestuursakkoord	270.583	-	-	270.583
Reserve voor kwaliteitsverbetering landschap	35.425	-	-	35.425
Reserve Samen investeren in Drimmelen	66.414	-	-	66.414
Reserve Herstel kunstwerken havens	57.614	-	-	57.614
Reserve toegankelijkheid	31.685	-	-	31.685
Reserve Groenaanleg	265.000		265.000	-
Reserve Inclusie	11.897	-	-	11.897
Totaal bestemmingsreserves	**29.666.084**	**-**	**1.936.626**	**27.729.458**
Reserves grondexploitatie				
Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf	629.766	395.660	-	1.025.426
Reserve bovenwijkse voorzieningen	1.934.681	185.632	-	2.120.313
Totaal reserves grondexploitatie	**2.564.447**	**581.292**	**-**	**3.145.739**
Totaal reserves	**42.411.850**	**581.292**	**1.976.626**	**41.016.516**

De belangrijkste mutaties in 2024 zijn:

Reserve kapitaallasten

In het verleden zijn in de reserve Kapitaallasten bedragen gestort voor specifieke investeringen en gedurende de afschrijvingsduur worden de kapitaallasten uit deze reserve onttrokken. Tegenover de reserve staat dus een vergelijkbaar bedrag aan boekwaarde van investeringen.

Reserves Groenaanleg

Zie voor een inhoudelijke toelichting A4. Overzicht incidentele baten en lasten 2024-2027.

Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf

Zie voor een inhoudelijke toelichting paragraaf G. Grondbeleid (tabel Par.G-2).

Reserve bovenwijkse voorzieningen

De vermeerdering in de reserve betreft de bijdrage die projectontwikkelaars via de actieve en faciliterende grondexploitaties aan de gemeente afdragen middels een anterieure overeenkomst.

Voorzieningen

Aan de creditzijde van de balans staan ook de voorzieningen.

Tabel Finbgr-B2.2

Voorzieningen				
omschrijving	Stand begin begrotingsjaar	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand eind begrotingsjaar
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's				
Voorziening wet APPA	2.970.069	141.000	70.316	3.040.753
Voorziening uitkeringsverplichtingen (vm) personeel	-		-	-
Voorziening verliezen grondexploitatie	614.418			614.418
Totaal voorz. verplichtingen, verliezen en risico's	**3.584.487**	**141.000**	**70.316**	**3.655.171**
Voorzieningen voor onderhoud				
Voorziening onderhoud gebouwen PLANON	1.903.903	578.640	794.027	1.688.515
Voorziening onderhoud wegen	449.343	1.262.317	994.947	716.714
Totaal voorzieningen voor onderhoud	**2.353.246**	**1.840.957**	**1.788.974**	**2.405.229**
Voorzieningen voor door derden beklemde middelen				
Voorziening riolering	931.688		326.091	605.598
Voorziening afvalstoffenheffing	675.772		236.520	439.252
Voorziening BIZ	-	22.410	22.410	-
Totaal voorzieningen voor door derden beklemde middelen	**1.607.460**	**22.410**	**585.021**	**1.044.849**
Totaal voorzieningen	**7.545.194**	**2.004.367**	**2.444.311**	**7.105.250**

Toelichting voorzieningen

Voorziening wet APPA

Voor de pensioenverplichtingen van zittende en voormalige wethouders, die de pensioenverplichting nog niet hebben bereikt, is een voorziening gevormd. De hoogte van de verplichting wordt jaarlijks op basis van actuariële berekeningen bepaald. Voor begrotingsjaar 2024 vindt op basis van deze actuariële berekeningen een storting plaats van € 141.000. Onttrekkingen betreffen uitkeringen aan voormalig wethouders. Verkiezingen, pensioenoverdrachten en de renteontwikkeling kunnen de omvang van de mutaties sterk beïnvloeden.

Voorziening uitkeringsverplichtingen voormalig personeel

Indien een medewerker ontslagen wordt, zijn we o.b.v. het BBV verplicht een voorziening te vormen voor de kosten die daaruit voortvloeien. Dit zijn meestal salariskosten voor de periode die binnen het wettelijk kader is overeengekomen.

Voorziening verliezen grondexploitatie

Deze voorziening is ten behoeve van de te verwachte verliezen actieve grondexploitaties. Het genomen verlies betreft Project Dorpshart (Made).
Voor een inhoudelijke toelichting zie paragraaf G. Grondbeleid.

Voorziening onderhoud gebouwen (Planon) en Voorziening onderhoud wegen

Deze onderhoudsvoorzieningen zijn toegelicht in de paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen.

Voorziening Riolering / Afvalstoffenheffing

Deze voorzieningen zijn ingesteld als egalisatievoorziening. Bij de jaarrekening wordt het resultaat van werkelijke lasten en baten verrekend met de voorziening in het kader van 100% kostendekkendheid. Bij vaststelling van de tarieven worden deze voorzieningen ingezet.

Voorziening BIZ

De gemeente int de bijdragen van de ondernemers ten behoeve van het BIZ en dient deze door te betalen (onder gestelde voorwaarden) aan de vereniging.

B3. Financiering

Voor de investeringsprognose 2024-2028 is een financieringsbehoefte opgenomen van afgerond € 15 miljoen voor 2024. De voornaamste investeringen zijn voor de projecten: nieuwbouw Stuifhoekschool, verkeersveilig maken Hooge Zwaluwe en vervangingen riolering. De financiering hiervan kan daarom opgedeeld worden in een deel dat afgedekt wordt met een langlopende lening, waarbij de overige investeringen met kortlopende leningen gedekt kunnen worden.
De uitwerking van o.a. de herijking van het gemeentefonds en uitwerking van de ambities zal uiteindelijk bepalend zijn voor de hoogte van de daadwerkelijk af te sluiten lening.

B4. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zijn aanspraken op toekomstige uitkeringen van zittende en voormalige bestuurders, van het personeel dat op dit moment bij de gemeente werkzaam is en van personeel dat in het verleden bij de gemeente werkzaam is geweest. Op grond van Burgerlijk Wetboek 2, titel 9 moeten ondernemingen voor deze aanspraken/ verplichtingen financiële voorzieningen worden getroffen. In verband met de bijzondere positie van de overheden (de zogenaamde ‘eigenheid’) is op deze regeling in het kader van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor gemeenten een uitzondering gemaakt.

Die uitzondering houdt in dat:

- Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een vergelijkbaar volume als reguliere last in de begroting worden opgenomen en in de rekening worden verantwoord.

- Hierover jaarlijks een beschouwing wordt opgenomen in de toelichting op de begroting/jaarrekening (art. 20.2 BBV).
- Gemeenten als resultaat daarvan geen bijzondere financiële voorzieningen behoeven te treffen (art. 44.3 BBV).
- Ter uitvoering volgt hieronder de op grond van art 20.2 van het BBV voorgeschreven beschouwing over de voor het begrotingsjaar relevante arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

B4.1 Wachtgelden, WW-uitkeringen en andere uitkeringen voormalige gemeenteambtenaren

Op grond van de voor het gemeentelijk personeel geldende rechtspositionele regelingen en/of afspraken zijn voor het voormalig gemeentelijk personeel de volgende twee categorieën te onderscheiden:

Werkloosheidswet
Het gemeentelijk personeel valt onder de werking van de Werkloosheidswet. De gemeenten zijn hierbij 'eigen risicodrager'. De financiële effecten zijn afhankelijk van het beroep dat op de regeling moet worden gedaan. Op dit moment hebben wij 1 verplichting. Deze stopt op het moment dat deze persoon een baan heeft gevonden. De geschatte uitkeringskosten worden gestort in de Voorziening uitkeringsverplichtingen personeel/ voormalig personeel. Vervolgens worden hieruit de jaarlijkse uitkeringsverplichtingen onttrokken. De uitkeringskosten worden volledig uit eigen middelen bekostigd. Vanaf 2020 vallen gemeenten onder het arbeidsrecht en is het eenvoudiger om een tijdelijke arbeidsovereenkomst niet te verlengen. Het risico daarbij is wel dat we sneller te maken krijgen met tijdelijke ww verplichtingen.

B4.2 Uitkeringen pensioenen voormalige bestuurders

Voor voormalige leden van colleges van Burgemeester en Wethouders zijn de volgende rechtspositionele regelingen met daaraan gekoppelde en financiële verplichtingen van belang.

Uitkeringen voormalige bestuurders

Betreft op basis van de Wet Appa toegekende wachtgelduitkeringen. Omvang en duur van de uitkeringen zijn afhankelijk van door betrokkene opgebouwde diensttijd, genoten wedde en gerealiseerde neveninkomsten. In de begroting 2024 is wachtgeld begroot voor 1 voormalig bestuurder.

Waardeoverdracht opgebouwde pensioenrechten

Op basis van de Wet Appa bestaat voor wethouders sinds een aantal jaren de mogelijkheid, binnen een zes maanden na aftreden, tot waardeoverdracht van de opgebouwde pensioenaanspraken. De omvang van de opgebouwde pensioenrechten is afhankelijk van de tijdsduur dat betrokkene het wethouderschap heeft uitgeoefend waaronder onder bepaalde voorwaarden mede begrepen de uitkeringstijd. De omvang van de lopende pensioenaanspraken wordt jaarlijks geïnventariseerd. De actuele waarde van de opgebouwde pensioenrechten van de zittende en oud-wethouders bedraagt ultimo 2023 circa € 2,9 miljoen. Voor risicoafdekking in dit verband is een overeenkomstige voorziening beschikbaar.

B5. Geprognosticeerde balans

Het BBV bepaalt dat een geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar inclusief meerjarenraming wordt opgenomen.

Tabel Finbgr-B5.1

ACTIVA	Ultimo 2022	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	829.093	829.093	795.731	762.369	739.006	715.644
Materiële vaste activa	68.907.017	91.243.323	88.531.853	88.708.810	82.823.312	79.031.794
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	207.438	202.900	202.900	202.900	202.900	202.900
Financiële vaste activa: Leningen	2.077.961	2.077.961	2.077.961	2.077.961	2.077.961	2.077.961
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	1.288.953	4.680.559	4.631.799	4.528.047	4.411.095	4.294.143
Totaal vaste activa	**73.310.461**	**99.033.836**	**96.240.243**	**96.280.087**	**90.254.274**	**86.322.442**
Vlottende activa						
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	-754.520	-370.576	-216.607	10.681	1.140.000	425.129
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	4.447	5.510	5.510	5.510	5.510	5.510
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	9.718.626	7.642.085	7.642.085	7.642.085	7.642.085	7.642.085
Liquide middelen	402.048	230.288	230.288	230.288	230.288	230.288
Overlopende activa	5.090.886	3.206.089	3.206.089	3.206.089	3.206.089	3.206.089
Totaal vlottende activa	**14.461.487**	**10.713.396**	**10.867.365**	**11.094.653**	**12.223.972**	**11.509.101**
Totaal - generaal	**87.771.948**	**109.747.231**	**107.107.608**	**107.374.739**	**102.478.245**	**97.831.542**

PASSIVA	Ultimo 2022	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027
Vaste passiva						
Eigen vermogen	46.030.740	42.411.849	38.376.301	37.860.555	38.007.932	36.332.053
Onverdeeld resultaat		-2.640.215	1.135.928	1.713.429	-155.492	-919.746
Voorzieningen	8.448.839	7.621.830	7.744.497	7.257.800	7.381.474	7.124.216
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	19.567.357	26.635.459	25.401.155	24.316.850	21.232.546	20.148.241
Totaal vaste passiva	**74.046.936**	**74.028.923**	**72.657.881**	**71.148.634**	**66.466.459**	**62.684.764**
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	8.677.377	30.002.960	28.734.378	30.510.757	30.296.438	29.431.430
Overlopende passiva	5.047.635	5.715.349	5.715.349	5.715.349	5.715.349	5.715.349
Totaal vlottende passiva	**13.725.012**	**35.718.308**	**34.449.727**	**36.226.106**	**36.011.786**	**35.146.779**
Totaal - generaal	**87.771.948**	**109.747.231**	**107.107.608**	**107.374.739**	**102.478.245**	**97.831.542**

B6. EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van de inkomsten en uitgaven met derden van de overheid. Het EMU-saldo geeft aan of er in een bepaald jaar met reële transacties meer geld uitgegeven is dan er in dat jaar is binnengekomen, of dat er netto geld overgehouden is. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie van de gemeente.

Het EMU-saldo van de lokale overheid telt mee voor het EMU-saldo van de totale overheid. Om inzicht te geven in het verwachte EMU-saldo van de lokale overheid is weergave van het saldo een verplicht onderdeel. De cijfers worden daarnaast verstrekt aan het CBS. Sturing op het EMU-saldo is van groot belang in verband met de Wet houdbare overheidsfinanciën (HOF).

Het vernieuwde BBV bepaalt dat in de begroting de ontwikkeling van het EMU-saldo over het vorig begrotingsjaar, het begrotingsjaar en de drie daaropvolgende begrotingsjaren moet worden opgenomen.

Tabel Finbgr-B6.1

	EMU-saldo	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
a.	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.228.689	-259.406	-15.744	-3.122.544	-2.440.133
b.	Mutatie (im)materiële vaste activa	22.336.306	-2.744.833	143.596	-5.908.861	-3.814.880
c.	Mutatie voorzieningen	-827.009	122.667	-486.697	123.673	-257.258
d.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	385.007	153.969	227.288	1.129.319	-714.871
e.	Boekwinst bij verkoop effecten en boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0	0	0
	Berekend EMU-saldo (a-b+c-d-e)	**-26.777.011**	**2.454.125**	**-873.325**	**1.780.671**	**1.832.360**

De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investeringen tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investeringen en uitgaven die worden gedekt uit reserves in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo van de gemeente Drimmelen voor 2024 komt uit op ongeveer € 2,5 miljoen positief. Het betekent dat in EMU-termen de inkomsten ongeveer € 2,5 miljoen groter zijn dan de uitgaven.

De EMU referentiewaarde voor de gemeente Drimmelen bedraagt -/- € 2.676.000 waardoor de referentiewaarde alleen in 2023 wordt overschreden. Er staat op dit moment geen sanctie op het overschrijden van de referentiewaarden. De EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel van de gemeente in de gezamenlijke tekortnorm.

Inleiding financiële begroting

De begroting bestaat uit drie delen; de programma's, de paragrafen en de financiële begroting. De eerste twee delen zijn met name beleidsmatig. Het nu volgende onderdeel, de financiële begroting, is sterk financieel gericht. De financiële begroting bestaat uit het overzicht van baten en lasten en de financiële positie.

Bij de Voorjaarsnota 2023 vertoonde de jaarschijf 2024 een overschot van € 1.142.000. In 2025 was er ook een overschot, maar vanaf 2026 is er een tekort, omdat het accres van het gemeentefonds niet is doorgetrokken naar 2026 ('Ravijnjaar'). Na aftrek van de incidentele baten en lasten heeft 2024 een structureel positief resultaat.

Een overzicht met de oorzaken van het verschil tussen het saldo bij de Voorjaarsnota en nu staat bij A3.

Bijlagen

1. Overzicht actuele beleidsstukken

Programma 1. Burger en Bestuur

Veiligheid

01. Integraal veiligheidsbeleid 2019 - 2022 (raad juli 2019)
02. Geluid bij buitenevenementen Gemeente Drimmelen (B&W september2018)
03. VTH Beleidsplan, Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht en Handhavingstaken Gemeente Drimmelen 2020 – 2024
04. Regionaal Crisis Plan (B&W 18 februari 2020)
05. Districtelijk uitvoeringsplan opleiden, trainen, oefenen 2017 – 2019 Bevolkingszorg de Baronie (februari 2017, vastgesteld door het beheerteam Bevolkingszorg de Baronie)
06. Beleidsvisie Externe veiligheid (raad januari 2014)
07. Beleidsregels evenementenvergunningen (20-08-2019)
08. Nota Horecabeleid 2014-2019 (21-01-2014)
09. Beleidsregels artikel 13b Opiumwet gemeente Drimmelen 2020 (juli 2020)
10. Beleidsregels aanpak woonoverlast gemeente Drimmelen 2018 (21-08-2018)
11. Bibob-beleid gemeente Drimmelen 2016 (08-06-2016)

Dienstverlening en samenwerking met de inwoners:

01. Dienstverlenen doen we zó, Kwaliteitshandvest: wat mag u van de gemeente verwachten (B&W, mei 2019)
02. Ambitieplan Dienstverlening en Informatievoorziening (raad december 2020)
03. Regeling burgerlijke stand van de gemeente Drimmelen 2010 (08-12-2009)
04. Regeling briefadres gemeente Drimmelen 2018 (30-10-2018)

Levendige dorpen:

01. Visie Dorpsgericht werken (raad, 2019)

Programma 2. Openbare ruimte

Natuur en Groen:

01. Beleidsplan speelruimte 2015-2024 ‘Spelen is Bewegen’
02. Beleidsplan Hondenbeleid vernieuwing
03. Integraal Groenbeleidsplan 2017-2026 ‘Groen leeft en verbindt’

Verkeer en inrichting openbare ruimte:

01. Beleids- en beheerplan wegen Drimmelen 2021-2030
02. Beleidsplan Verkeer en Vervoer (2018)
03. Beleidsplan Openbare Verlichting, Drimmelen doelmatig en duurzaam verlicht 2021-2030
04. Beleidsrichtlijn ‘Bewegwijzering van objecten’ (2015)
05. Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens van 8 juni 2009
06. Beleidsplan straat meubilair (2013)
07. Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur
08. Handboek toegankelijkheid gemeente Drimmelen (10-9-2019)
09. Beleidsnotitie Loonwerk-, grondverzet- en transportbedrijven buitengebied (4-07-2019)

Water:

01. Water- en rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 waarin opgenomen het verbreed GRP

Programma 3. Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie

Economie, recreatie en toerisme:

01. Toekomstplan haven Terheijden 2017-2033 (06-07-2017)
02. Havenverordening Drimmelen 2018 (28-06-2018)
03. Beleidsvisie vrijetijdseconomie gemeente Drimmelen (3 juni 2021)
04. Visie bedrijventerreinen Amerstreek (18-04-2013)
05. Nota Horecabeleid (19-12-2013)
06. Verordening winkeltijden Drimmelen 2017 (06-04-2017)
07. Economische Nota Drimmelen deel A-Visie , deel B Bouwstenen (d 3 juni 2021)
08. Detailhandelsvisie gemeente Drimmelen (24-03-2016)

09. Verordening bedrijveninvesteringszone centrum Made 2018-2022 (14-12-2017)
10. Verordening speelautomaten(hallen) Drimmelen 2018 (28-06-2018)
11. Reclamenota 2014 (29-01-2015)

Woningbouw en ruimte:

01. Beleid logies / huisvesting arbeidsmigranten (herzien 2020) (25-06-2020)
02. Beleidsnota Reststroken gemeentegrond 2016 (30-06-2016)
03. Verordening Duurzaam Wonen (2020)
04. Verordening Hoorcommissie Plannen 2018 (05-07-2018)
05. Nota Kostenverhaal 2019-2023 (30-10-2018)
06. Notitie Ruimte voor ruimte 2019, gemeente Drimmelen (12-12-2019)
07. Programma Wonen (10-03-2022)
08. Omgevingsvisie (18-11-2021)
09. Nota Archeologie inclusief geactualiseerde beleidskaart en bijbehorende vrijstellingsgrenzen (08-06-2023)
10. Besluit beleidsregels artikel 2.12, eerste lid, onder a, sub 2, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (25-11-2014)
11. Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht- en Handhavingstaken, Gemeente Drimmelen 2020-2024 (13-02-2020)
12. Beleidsnotitie Loonwerk-, grondverzet- en transportbedrijven buitengebied (04-07-2019)
13. Welstandsnota 2023 (02-03-2023)
14. Bouwverordening, wijziging verordening 2016 (10-11-2016)
15. Erfgoedverordening gemeente Drimmelen 2022 (07-07-2022)
16. Beleid ontwikkeling landgoederen (08-03-2018)
17. Integraal beleid gemeente Drimmelen voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (19-04-2018)

Duurzaamheid:

01. Programma Duurzaamheid 'De Duurzame Big Five van Drimmelen' en Bijlagen bij Programma Duurzaamheid Gemeente Drimmelen (25-03-2021)
02. Visie en uitvoeringsprogramma Biodiversiteit (03-10-2013)
03. Beleidsplan Inzameling huishoudelijke afvalstoffen gemeente Drimmelen (24-03-2016)
04. Beleidskader grootschalige zonnevelden (28-02-2019)
05. Beleidskader zonnepanelen voor eigen gebruik (28-02-2019)
06. Afvalstoffenverordening gemeente Drimmelen 2016 (04-12-2015)
07. Verordening afvalstoffenheffing 2020 (26-12-2019)
08. Regionale Energiestrategie West-Brabant 2030 (28-05-2020)
09. Actualisatie Bodemkwaliteitskaart (31-05-2018)
10. Transitievisie Warmte (10-03-2022)
11. Subsidieregeling groene daken (10-03-2022)
12. Drimmelens Energie Akkoord 2018

Programma 4. Sociaal domein

Algemeen:

01. Algemene subsidieverordening Drimmelen 2021
02. Subsidiebeleid vrijwilligersorganisaties, 2012, en evaluatie subsidiebeleid, 2017

Onderwijs, jeugd en gezondheid:

01. Regionaal beleidskader jeugdhulp 2020-2023 West-Brabant Oost, 2020
02. Beleidsplan jeugd en jongeren 2018-2021, 2017
03. Beleid voor Vroegschoolse Educatie VVE-beleid 2020-2022, 2020
04. Beleidsplan Lokaal gezondheidsbeleid Kerngezond Drimmelen 2019-2022, 2018
05. Nieuw subsidiebeleid peuterspeelzalen Drimmelen, 2017
06. Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2020-2023, 2020
07. Verordening Jeugdhulp Drimmelen 2020, 2020
08. Verordening leerlingenvervoer 2017
09. Verordening onderwijshuisvesting 2015
10. Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2017
11. Derde wijziging Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2019
12. Gemeenschappelijke Regeling inzake Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt

Crisiszorg West-Brabant, 2019
13. Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie CJG Drimmelen Geertruidenberg, 2020
14. Gemeenschappelijke Regeling RAV Brabant Midden-West-Noord 2021
15. Beleidsplan sociaal domein 2019-2023, 2019
16. Beleids- en uitvoeringsplan minima en schuldhulpverlening 2019 tot en met 2022
17. Beleidskader regionale maatwerkvoorziening beschermd wonen, 2021
18. Beleidskader veranderopgave inburgering Dongemond, 2021
19. Uitvoeringsplan verbetering toegankelijkheid “Kom Binnen” 2017
20. Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 Drimmelen, 2021
21. Visienota Samen aan zet, 2017
22. Notitie Opvang en bescherming in de regio Breda vanaf 2020, 2017
23. Wijzigingen Hulp bij het Huishouden per 2019, 2018
24. Verordening beschikkingstermijn schuldhulpverlening 2021

Participatie en schuldenproblematiek:

01. Beleidsnota Participatiewet 2015, 2014
02. Uitvoeringsbesluit re-integratie Sociale Zekerheid 2015
03. Verordening individuele studietoeslag Participatiewet 2015
04. Verordening individuele inkomenstoeslag Participatiewet 2015
05. Verordening re-integratie Participatiewet 2015
06. Verordening handhaving sociale zekerheid 2015
07. Verordening tegenprestatie sociale zekerheid 2015
08. Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive Participatiewet 2015
09. Verordening afstemming sociale zekerheid 2015
10. Verordening cliëntparticipatie sociale zekerheid
11. Implementatieplan toekomst WAVA / !GO Mensenwerk is de basis.

Sociale structuur, sport en zorg:

01. Beleidsnota Sport Drimmelen 2021-2025
02. Toekomstvisie zwembaden 2017
03. Kadernota Maatschappelijke accommodaties 2019-2026
04. Uitvoering onderhoudsplan kunstwerken 2021-2024

Algemene beleidsdocumenten

01. Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet (30-03-2023)
02. Verordening ex artikel 213 Gemeentewet (12-11-2010)
03. Verordening ex artikel 213a Gemeentewet (12-11-2010)
04. Controleprotocol en normenkader (16-12-2021)
05. Kaderplan interne beheersing (maart 2018)
06. Kadernota 2024 (12-07-2023)
07. Nota risicomanagement en weerstandsvermogen (25-02-2021)
08. Nota verbonden partijen / richtlijnen (08-11-2015)
09. Inkoop en aanbestedingsbeleid (03-06-2021)
10. Treasurystatuut 2017 (01-12-2017)
11. Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) op hoofdlijnen verklaard (februari 2020)
12. Informatiebeveiligingsbeleid 2020-2023 (19-11-2019)
13. Privacybeleid 2020-2023 (15-10-2019)

2. Baten en lasten per taakveld

	Taakvelden	Begroting 2024		
		Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	2.079.848	2.500	2.077.348
0.2	Burgerzaken	916.187	536.458	379.729
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	140.784	226.874	86.089-
0.4	Overhead	10.208.571	40.465	10.168.106
0.5	Treasury	560.611	167.903	392.708
0.61	OZB woningen	306.062	4.268.994	3.962.931-
0.62	OZB niet-woningen	55.000	1.413.560	1.358.560-
0.63	Parkeerbelasting	-	-	-
0.64	Belastingen overig	10.000	53.853	43.853-
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	5.640	46.591.362	46.585.722-
0.8	Overige baten en lasten	300.193	-	300.193
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	12.500	-	12.500
0.10	Mutaties reserves	581.292	1.976.626	1.395.334-
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-	-
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.913.690	-	1.913.690
1.2	Openbare orde en veiligheid	605.982	13.750	592.232
2.1	Verkeer en Vervoer	5.169.363	200.200	4.969.163
2.2	Parkeren	66.748	1.496	65.252
2.3	Recreatieve havens	105.217	43.200	62.018
2.4	Economische havens en waterwegen	7.231	-	7.231
2.5	Openbaar vervoer	85.192	5.000	80.192
3.1	Economische ontwikkeling	-	-	-
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	184.318	4.046	180.272
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	383.761	89.501	294.260
3.4	Economische promotie	236.068	156.000	80.068
4.1	Openbaar basisonderwijs			-
4.2	Onderwijshuisvesting	923.657	182.027	741.630
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.248.823	281.635	967.188
5.1	Sportbeleid en activering	200.421	20.335	180.085
5.2	Sportaccommodaties	1.863.944	416.721	1.447.223
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	66.469	-	66.469
5.4	Musea	3.531	-	3.531
5.5	Cultureel erfgoed	41.888	-	41.888
5.6	Media	579.005	28.733	550.272
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.538.684	9.460	3.529.224
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.720.539	558.499	3.162.040
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	2.602.158	95.128	2.507.030
6.3	Inkomensregelingen	5.400.164	4.054.869	1.345.295
6.4	WSW en beschut werk	1.659.081	-	1.659.081
6.5	Arbeidsparticipatie	579.081	-	579.081
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.522.320	295.143	1.227.177
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	2.919.384	-	2.919.384
6.71b	Begeleiding (WMO)	1.064.858	-	1.064.858
6.71c	Dagbesteding (WMO)	550.000	-	550.000
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	135.052	-	135.052
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	1.191.770	-	1.191.770
6.72b	Jeugdhulp behandeling	845.057	-	845.057
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	594.701	-	594.701
6.73a	Pleegzorg	111.636	-	111.636
6.73b	Gezinsgericht	65.141	-	65.141
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	792.498	-	792.498
6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	1.124.694	-	1.124.694
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	579.952	-	579.952
6.74c	Gesloten plaatsing	241.315	-	241.315
6.81a	Beschermd wonen (WMO)	25.381	351.000	325.619-
6.82a	Jeugdbescherming	282.814	-	282.814
6.82b	Jeugdreclassering	16.052	-	16.052
7.1	Volksgezondheid	1.957.925	289.471	1.668.454

7.2	Riolering	2.098.358	3.696.674	1.598.316-
7.3	Afval	3.501.457	4.570.472	1.069.014-
7.4	Milieubeheer	1.903.252	503.352	1.399.900
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	181.225	123.900	57.325
8.1	Ruimte en leefomgeving	2.823.638	1.273.296	1.550.342
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	4.510.462	5.028.004	517.542-
8.3	Wonen en bouwen	2.228.063	1.194.130	1.033.933
		77.628.709	**78.764.637**	**1.135.928-**

3. Taakvelden per programma

Omschrijving programma		Taakvelden	Begroting 2024 Lasten	Baten	Saldo
0	0,1	Bestuur	2.079.848	2.500	2.077.348
	0,2	Burgerzaken	916.187	536.458	379.729
	1,1	Crisisbeheersing en brandweer	1.913.690	-	1.913.690
	1,2	Openbare orde en veiligheid	605.982	13.750	592.232
	7,5	Begraafplaatsen en crematoria	181.225	123.900	57.325
Burger en Bestuur	2,1	Verkeer en Vervoer	5.002.298	169.000	4.833.298
	2,2	Parkeren	66.748	1.496	65.252
	2,4	Economische havens en waterwegen	7.231	-	7.231
	2,5	Openbaar vervoer	12.931	-	12.931
	3,3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	34.984	-	34.984
	5,7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.302.287	5.152	3.297.135
	7,2	Riolering	2.098.358	3.696.674	1.598.316-
	7,3	Afval	79.612	-	79.612
	7,4	Milieubeheer	24.866	-	24.866
Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	0,3	Beheer overige gebouwen en gronden	140.784	226.874	86.089-
	2,1	Verkeer en Vervoer	167.064	31.200	135.864
	2,3	Recreatieve havens	105.217	43.200	62.018
	2,5	Openbaar vervoer	72.260	5.000	67.260
	3,2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	184.318	4.046	180.272
	3,3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	348.778	89.501	259.276
	3,4	Economische promotie	236.068	156.000	80.068
	5,5	Cultureel erfgoed	41.888	-	41.888
	5,7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	103.313	4.307	99.006
	7,3	Afval	3.421.846	4.570.472	1.148.626-
	7,4	Milieubeheer	1.878.387	503.352	1.375.035
	8,1	Ruimtelijke ordening	2.823.638	1.273.296	1.550.342
	8,2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	4.510.462	5.028.004	517.542-
	8,3	Wonen en bouwen	2.228.063	1.194.130	1.033.933
Sociaal Domein	4,2	Onderwijshuisvesting	923.657	182.027	741.630
	4,3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.248.823	281.635	967.188
	5,1	Sportbeleid en activering	200.421	20.335	180.085
	5,2	Sportaccommodaties	1.863.944	416.721	1.447.223
	5,3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	66.469	-	66.469
	5,4	Musea	3.531	-	3.531
	5,6	Media	579.005	28.733	550.272
	5,7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	133.083	-	133.083
	6,1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.720.539	558.499	3.162.040
	6,2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	2.602.158	95.128	2.507.030
	6,3	Inkomensregelingen	5.400.164	4.054.869	1.345.295
	6,4	WSW en beschut werk	1.659.081	-	1.659.081
	6,5	Arbeidsparticipatie	579.081	-	579.081
	6,6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.522.320	295.143	1.227.177
	6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	2.919.384	-	2.919.384
	6.71b	Begeleiding (WMO)	1.064.858	-	1.064.858
	6.71c	Dagbesteding (WMO)	550.000	-	550.000
	6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	135.052	-	135.052
	6.72a	Jeugdhulp begeleiding	1.191.770	-	1.191.770
	6.72b	Jeugdhulp behandeling	845.057	-	845.057
	6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	594.701	-	594.701
	6.73a	Pleegzorg	111.636	-	111.636
	6.73b	Gezinsgericht	65.141	-	65.141
	6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	792.498	-	792.498
	6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	1.124.694		1.124.694
	6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	579.952	-	579.952
	6.74c	Gesloten plaatsing	241.315	-	241.315
	6.81a	Beschermd wonen (WMO)	25.381	351.000	325.619-

	6.82a	Jeugdbescherming	282.814	-	282.814
	6.82b	Jeugdreclassering	16.052	-	16.052
	7,1	Volksgezondheid	1.957.925	289.471	1.668.454
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0,10	Mutaties reserves	581.292	1.976.626	1.395.334-
	0,5	Treasury	560.611	167.903	392.708
	0,61	OZB woningen	306.062	4.268.994	3.962.931-
	0,62	OZB niet-woningen	55.000	1.413.560	1.358.560-
	0,64	Belastingen overig	10.000	53.853	43.853-
	0,7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	5.640	46.591.362	46.585.722 -
	0,8	Overige baten en lasten	300.193	-	300.193
	0,9	Vennootschapsbelasting	12.500	-	12.500
Overhead	0,4	Overhead	10.208.571	40.465	10.168.106
			77.628.709	**78.764.637**	**1.135.928-**

4. Investeringsprognose 2024 - 2028

Investeringsprognose 2024 - 2028								
Prg nr.	Nr.	Omschrijving	Status	Invest. bedrag 2024	Invest. bedrag 2025	Invest. bedrag 2026	Invest. bedrag 2027	Invest. bedrag 2028
		Thema 1. Natuur en groen						
2	2.1	Renovatie openbaar groen 2024	Raming geïndexeerd	147.292				
2	2.2	Renovatie openbaar groen 2025	Raming geïndexeerd		147.292			
2	2.3	Renovatie openbaar groen 2026	Raming geïndexeerd			147.292		
2	2.4	Renovatie openbaar groen 2027	Raming geïndexeerd				147.292	
2	2.5	Renovatie openbaar groen 2028	Raming geïndexeerd					147.292
		Totaal thema 1. Natuur en groen		***147.292***	***147.292***	***147.292***	***147.292***	***147.292***
		Thema 2. Verkeer en inrichting openbare ruimte						
2	3.1	Aanhangstrooier	Ongewijzigd	45.000				
2	3.2	Vervanging openbare verlichting 2024	Raming geïndexeerd	147.363				
2	3.3	Vervanging openbare verlichting 2025	Raming geïndexeerd		147.363			
2	3.4	Vervanging openbare verlichting 2026	Raming geïndexeerd			147.363		
2	3.5	Vervanging openbare verlichting 2027	Raming geïndexeerd				147.363	
2	3.6	Vervanging openbare verlichting 2028	Raming geïndexeerd					147.363
2	3.7	Vergroten burgertevredenheid 2024	Raming geïndexeerd	113.922				
2	3.8	Vergroten burgertevredenheid 2025	Raming geïndexeerd		113.922			
2	3.9	Vergroten burgertevredenheid 2026	Raming geïndexeerd			113.922		
2	3.10	Vergroten burgertevredenheid 2027	Raming geïndexeerd				113.922	
2	3.11	Wegen / rehabilitatie 2024	Raming geïndexeerd	229.694				
2	3.12	Wegen / rehabilitatie 2025	Raming geïndexeerd		229.694			
2	3.13	Wegen / rehabilitatie 2026	Raming geïndexeerd			229.694		
2	3.14	Wegen / rehabilitatie 2027	Raming geïndexeerd				229.694	
2	3.15	Wegen / rehabiliatie 2028	Raming geïndexeerd					229.694
2	3.16	Verkeersreconstructies 2024 (extra budget 100.000 CA)	Raming geïndexeerd	148.100				
2	3.17	Verkeersreconstructies 2025 (extra budget 100.000 CA)	Raming geïndexeerd		148.100			
2	3.18	Verkeersreconstructies 2026 (extra budget 100.000 CA)	Raming geïndexeerd			148.100		
2	3.19	Verkeersreconstructies 2027	Raming geïndexeerd				48.100	
2	3.20	Verkeersreconstructies 2028	Raming geïndexeerd					48.100
2	3.21	Verkeersveilig maken Hooge Zwaluwe (bypass) (CA)	Ongewijzigd	1.800.000				
2	3.22	Aanleg rotonde Godfried-Schalckenstraat te Made (CA)	Bedrag verlaagd (50.000 naar 2023)	450.000				
2	3.23	Aanleg rotonde van Gilslaan te Made (CA)	Ongewijzigd		p.m.			

2	3.24	30Km/u gebieden in de dorpen (CA)	Ongewijzigd		p.m.			
2	3.25	Verlicht snelfietspad van Made via Wagenberg naar Breda (CA)	Ongewijzigd			p.m.		
2	3.26	Verlicht snelfietspad van Made naar Oosterhout (CA)	Ongewijzigd			p.m.		
2	3.27	Zwerfvuilwagen (2 stuks)	Ongewijzigd		95.000			
2	3.28	Veegmachine	Ongewijzigd		175.000			
2	3.29	Gladheidbestrijding: rolbezems (2 stuks)	Ongewijzigd				12.500	
		Totaal thema 2. Verkeer en inrichting openbare ruimte		***2.934.079***	***909.079***	***639.079***	***551.579***	***425.157***
		Thema 3. Water						
2	4.1	Vervanging rioolontstopper	Ongewijzigd	70.000				
2	4.2	Maatregelen kern Terheijden	Aangepaste planning WRP	98.560				
2	4.3	Maatregelen Made hoog: voorbereiding	Aangepaste planning WRP	50.000				
		Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 1 (incl. ambitieniveau)	Aangepaste planning WRP		1.101.538			
		Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 2 (incl. ambitieniveau)	Aangepaste planning WRP			1.101.538		
		Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 3 (incl. ambitieniveau)	Aangepaste planning WRP				1.101.538	
2	4.4	Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging fase 1 (incl. ambitieniveau)	Aangepaste planning WRP	394.100				
		Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging fase 2 (incl. ambitieniveau)	Aangepaste planning WRP		394.100			
2	4.5	Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging fase 1 (incl. amb.niv.)	Aangepaste planning WRP	1.272.650				
		Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging fase 2 (incl. amb.niv.)	Aangepaste planning WRP		1.272.650			
2	4.6	Realiseren overstort Vierendeelstr. Incl toevoerleid.door Pr.polderst. (ambitieniveau)	Aangepaste planning WRP		430.000			
2	4.7	Maatregelen kern Drimmelen (overstort Amer / Kuipershoek)	Aangepaste planning WRP			752.640		
2	4.8	Vervanging riolering Kruissttraat Lage Zwaluwe	Aangepaste planning WRP			492.000		
2	4.9	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: voorbereiding (onder langs dijken)	Aangepaste planning WRP			100.000		
		Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: uitvoering (onder langs dijken / Spoorstr.)	Aangepaste planning WRP				1.641.214	
2	4.10	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe (overstort / Zwaluwseweg)	Aangepaste planning WRP				440.858	
2	4.11	Maatregelen kern Made (Den Deel)	Aangepaste planning WRP					185.472
2	4.12	Vervanging riolering Spoorstraat Hooge Zwaluwe	Aangepaste planning WRP					140.000
2	4.13	Vervanging riolering Omloop, Schoutenstraat, baroniestraat, Nassaustraat Terheijden	Aangepaste planning WRP					1.685.000
2	4.14	Vervanging riolering Adelstraat	Aangepaste planning WRP					83.664
		Totaal thema 3. Water		***1.885.310***	***3.198.288***	***2.446.178***	***3.183.610***	***2.094.136***

		Totaal Programma 2. Openbare ruimte		4.966.681	4.254.659	3.232.549	3.882.481	2.666.585
		Thema 2. Duurzaamheid						
3	2.1	Laadpalen 2024 (CA)	Ongewijzigd	50.000				
3	2.2	Laadpalen 2025 (CA)	Ongewijzigd		50.000			
3	2.3	Laadpalen 2026 (CA)	Ongewijzigd			50.000		
		Totaal thema 2. Duurzaamheid		***50.000***	***50.000***	***50.000***	***-***	***-***
		Thema 3. Economie, recreatie en toerisme						
3	3.1	Uitkijkpunt haven Lage Zwaluwe en Drimmelen Dorp (CA)	Ongewijzigd		40.000			
		Totaal thema 3. Economie, recreatie en toerisme		***-***	***40.000***	***-***	***-***	***-***
		Totaal Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie		50.000	90.000	50.000	0	0
		Thema 1. Onderwijs, jeugd en gezondheid						
4	1.1	Nieuwbouw Stuifhoekschool	Bedrag verlaagd (250.000 naar 2023)	9.982.645				
4		Bouw en energieneutrale Stuifhoek (CA)	Ongewijzigd	p.m.				
		Totaal thema 1. Onderwijs, jeugd en gezondheid		***9.982.645***	***-***	***-***	***-***	***-***
		Thema 3. Sociale structuur, sport en zorg						
4	4.1	Vervanging beregeningsinstallatie de Schietberg	Doorgeschoven van 2024 naar 2025		42.500			
4	4.2	Renovatie toplaag grasveld A Ruitersvaart (inclusief drainage en leunhekwerk)	Ongewijzigd		41.000			
4	4.3	Renovatie toplaag kunstgrasveld Kwarrenhoek	Ongewijzigd		200.000			
4	4.4	Renovatie toplaag kunstgrasveld handbal Wagenberg	Ongewijzigd				35.000	
		Totaal thema 3. Sociale structuur, sport en zorg		***-***	***283.500***	***-***	***35.000***	***-***
		Totaal Programma 4. Sociaal domein		9.982.645	283.500	0	35.000	0

Investeringsprognose 2024 - 2028

Prg nr.	Nr.	Omschrijving	Status	Invest. bedrag 2024	Invest. bedrag 2025	Invest. bedrag 2026	Invest. bedrag 2027	Invest. bedrag 2028
		Tractie en gereedschappen						
B	B.1	Snipperkar	Ongewijzigd	20.151				
B	B.2	Hakselaar	Ongewijzigd	35.264				
B	B.3	Tractor	Ongewijzigd	65.000				
B	B.4	Bus met laadkraan (3 stuks)	Ongewijzigd	166.244				
B	B.5	Shovel werf	Ongewijzigd			65.000		

B	B.6	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	Ongewijzigd			235.000		
B	B.7	Containers (2 stuks)	Ongewijzigd			22.000		
B	B.8	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	Ongewijzigd				235.000	
B	B.9	Bus enkelcabine (2 stuks)	Ongewijzigd				125.000	
B	B.10	Tractor	Ongewijzigd				55.000	
B	B.11	Aanhangkar	Ongewijzigd					5.000
B	B.12	Shovel milieustraat	Ongewijzigd					50.000
B	B.13	Boa voertuig	Ongewijzigd					52.000
B	B.14	Pickups (3 stuks)	Ongewijzigd					135.000
B	B.15	Vrachtwagens met laadkraan klein (2 stuks)	Ongewijzigd					160.000
B	B.16	Containers (2 stuks)	Ongewijzigd					22.000
		Totaal Tractie en gereedschappen		***286.659***	***-***	***322.000***	***415.000***	***424.000***
		Totaal Bedrijfsvoering		**286.659**	**0**	**322.000**	**415.000**	**424.000**
		Gemeentehuis						
		vervangingsinvestering						
O	O1	Verbeteren binnenklimaat	Ongewijzigd		83.005			
O	O2	Aanpassing werkplek-arbo	Ongewijzigd		197.169			
O	O3	Herinrichting omgeving	Vervallen in 2027 (955.679)					
O	O4	Vervangen koffie corners	Nieuw	80.000				
		Totaal Gemeentehuis		***80.000***	***280.173***	***-***	***-***	***-***
		ICT: vervanging hardware						
O	O5	Devices	Ongewijzigd		87.226			
O	O6	AO-printer (omg.verg)	Ongewijzigd			25.188		
O	O7	Vervanging technische infrastructuur	Verplaatst van 2026 naar 2028					178.334
O	O8	Tablets raad	Ongewijzigd			28.967		
O	O9	Scanner	Ongewijzigd			12.594		
O	O10	Smartboards	Vervallen in 2026 (10.075)					
O	O11	Presentatiefacilliteiten	Ongewijzigd				109.821	
		Totaal ICT: vervanging hardware		***-***	***87.226***	***66.749***	***109.821***	***178.334***
		ICT: vervanging software						
O	O12	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O13	Klachten registratie (prevent)	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O12	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					

O	O14	Modernisering GBA (Basisregistratie Personen)	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O15	n/wro/DURP	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O16	Gegevensmagazijn/ gegevensmakelaar	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O12	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O17	Sportaccommodaties HTA	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O18	CMS (sitemanager 3 VIP-totaal)	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O19	Centraal contentmanagementsysteem/website intergr.	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O20	Inrichting bedrijvenloket	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O21	Mijn Overheid berichtenbox	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
O	O22	Mijn Overheid lopende zaken	Vervallen i.v.m. stelselwijziging software					
		Totaal I&A Software		-	-	-	-	-
		Totaal Overhead		**80.000**	**367.399**	**66.749**	**109.821**	**178.334**
		Totaal Investeringen		**15.315.985**	**4.905.559**	**3.621.299**	**4.442.303**	**3.268.920**

Investeringsprognose 2024 - 2028										
Prg nr.	Nr.	Omschrijving	Raming investering	Afschr. termijn	Afschrijvings - bedrag	2024 kapitaal - lasten	2025 kapitaal - lasten	2026 kapitaal - lasten	2027 kapitaal - lasten	2028 kapitaal - lasten
		Thema 1. Natuur en groen								
2	2.1	Renovatie openbaar groen 2024	147.292	10	14.729	7.365	14.729	14.729	14.729	14.729
2	2.2	Renovatie openbaar groen 2025	147.292	10	14.729		7.365	14.729	14.729	14.729
2	2.3	Renovatie openbaar groen 2026	147.292	10	14.729			7.365	14.729	14.729
2	2.4	Renovatie openbaar groen 2027	147.292	10	14.729				7.365	14.729
2	2.5	Renovatie openbaar groen 2028	147.292	10	14.729					7.365
		Totaal thema 1. Natuur en groen	***736.460***			***7.365***	***22.094***	***36.823***	***51.552***	***66.281***
		Thema 2. Verkeer en inrichting openbare ruimte								
2	3.1	Aanhangstrooier	45.000	12	3.750	1.875	3.750	3.750	3.750	3.750
2	3.2	Vervanging openbare verlichting 2024	147.363	25	5.895	2.947	5.895	5.895	5.895	5.895
2	3.3	Vervanging openbare verlichting 2025	147.363	25	5.895		2.947	5.895	5.895	5.895
2	3.4	Vervanging openbare verlichting 2026	147.363	25	5.895			2.947	5.895	5.895
2	3.5	Vervanging openbare verlichting 2027	147.363	25	5.895				2.947	5.895
2	3.6	Vervanging openbare verlichting 2028	147.363	25	5.895					2.947
2	3.7	Vergroten burgertevredenheid 2024	113.922	20	5.696	2.848	5.696	5.696	5.696	5.696
2	3.8	Vergroten burgertevredenheid 2025	113.922	20	5.696		2.848	5.696	5.696	5.696
2	3.9	Vergroten burgertevredenheid 2026	113.922	20	5.696			2.848	5.696	5.696
2	3.10	Vergroten burgertevredenheid 2027	113.922	20	5.696				2.848	5.696
2	3.11	Wegen / rehabilitatie 2024	229.694	20	11.485	5.742	11.485	11.485	11.485	11.485
2	3.12	Wegen / rehabilitatie 2025	229.694	20	11.485		5.742	11.485	11.485	11.485
2	3.13	Wegen / rehabilitatie 2026	229.694	20	11.485			5.742	11.485	11.485
2	3.14	Wegen / rehabilitatie 2027	229.694	20	11.485				5.742	11.485
2	3.15	Wegen / rehabiliatie 2028	229.694	20	11.485					5.742
2	3.16	Verkeersreconstructies 2024 (extra budget 100.000 CA)	148.100	20	7.405	3.703	7.405	7.405	7.405	7.405
2	3.17	Verkeersreconstructies 2025 (extra budget 100.000 CA)	148.100	20	7.405		3.703	7.405	7.405	7.405
2	3.18	Verkeersreconstructies 2026 (extra budget 100.000 CA)	148.100	20	7.405			3.703	7.405	7.405
2	3.19	Verkeersreconstructies 2027	48.100	20	2.405				1.203	2.405
2	3.20	Verkeersreconstructies 2028	48.100	20	2.405					1.203
2	3.21	Verkeersveilig maken Hooge Zwaluwe (bypass) (CA)	1.800.000	20	90.000	45.000	90.000	90.000	90.000	90.000
2	3.22	Aanleg rotonde Godfried-Schalckenstraat te Made (CA)	450.000	20	25.000	12.500	25.000	25.000	25.000	25.000

2	3.23	Aanleg rotonde van Gilslaan te Made (CA)	-	20	-					
2	3.24	30Km/u gebieden in de dorpen (CA)	-	20	-					
2	3.25	Verlicht snelfietspad van Made via Wagenberg naar Breda (CA)	-	20	-					
2	3.26	Verlicht snelfietspad van Made naar Oosterhout (CA)	-	20	-					
2	3.27	Zwerfvuilwagen (2 stuks)	95.000	7	13.571		6.786	13.571	13.571	13.571
2	3.28	Veegmachine	175.000	8	21.875		10.938	21.875	21.875	21.875
2	3.29	Gladheidbestrijding: rolbezems (2 stuks)	12.500	8	1.563				781	1.563
		Totaal thema 2. Verkeer en inrichting openbare ruimte	***5.458.974***			***74.615***	***182.194***	***230.397***	***259.159***	***282.572***
		Thema 3. Water								
2	4.1	Vervanging rioolontstopper	70.000	10	7.000	3.500	7.000	7.000	7.000	7.000
2	4.2	Maatregelen kern Terheijden	98.560	60	1.643	821	1.643	1.643	1.643	1.643
2	4.3	Maatregelen Made hoog: voorbereiding	50.000	60	833	417	833	833	833	833
		Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 1 (incl. ambitieniveau)	1.101.538	60	18.359		6.786	13.571	13.571	13.571
		Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 2 (incl. ambitieniveau)	1.101.538	60	18.359			9.179	18.359	18.359
		Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 3 (incl. ambitieniveau)	1.101.538	60	18.359				9.179	18.359
2	4.4	Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging fase 1 (incl. ambitieniveau)	394.100	60	6.568	3.284	6.568	6.568	6.568	6.568
		Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging fase 2 (incl. ambitieniveau)	394.100	60	6.568		3.284	6.568	6.568	6.568
2	4.5	Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging fase 1 (incl. amb.niv.)	1.272.650	60	21.211	10.605	21.211	21.211	21.211	21.211
		Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging fase 2 (incl. amb.niv.)	1.272.650	60	21.211		10.605	21.211	21.211	21.211
2	4.6	Realiseren overstort Vierendeelstr. Incl toevoerleid.door Pr.polderst. (ambitieniveau)	430.000	60	7.167		3.583	7.167	7.167	7.167
2	4.7	Maatregelen kern Drimmelen (overstort Amer / Kuipershoek)	752.640	60	12.544			6.272	12.544	12.544
2	4.8	Vervanging riolering Kruissttraat Lage Zwaluwe	492.000	60	8.200			4.100	8.200	8.200
2	4.9	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: voorbereiding (onder langs dijken)	100.000	60	1.667			833	1.667	1.667
		Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: uitvoering (onder langs dijken / Spoorstr.)	1.641.214	60	27.354				13.677	27.354
2	4.10	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe (overstort / Zwaluwseweg)	440.858	60	7.348				3.674	7.348
2	4.11	Maatregelen kern Made (Den Deel)	185.472	60	3.091					1.546
2	4.12	Vervanging riolering Spoorstraat Hooge Zwaluwe	140.000	60	2.333					1.167
2	4.13	Vervanging riolering Omloop, Schoutenstraat, baroniestraat, Nassaustraat Terheijden	1.685.000	60	28.083					14.042
2	4.14	Vervanging riolering Adelstraat	83.664	60	1.394					697
		Totaal thema 3. Water	***12.807.522***			***18.628***	***61.514***	***106.157***	***153.072***	***197.053***
		Totaal Programma 2. Openbare ruimte	**19.002.956**			**100.607**	**265.801**	**373.377**	**463.783**	**545.907**

		Thema 2. Duurzaamheid								
3	2.1	Laadpalen 2024 (CA)	50.000	10	5.000	2.500	5.000	5.000	5.000	5.000
3	2.2	Laadpalen 2025 (CA)	50.000	10	5.000		2.500	5.000	5.000	5.000
3	2.3	Laadpalen 2026 (CA)	50.000	10	5.000			2.500	5.000	5.000
		Totaal thema 2. Duurzaamheid	***150.000***			***2.500***	***7.500***	***12.500***	***15.000***	***15.000***
		Thema 3. Economie, recreatie en toerisme								
3	3.1	Uitkijkpunt haven Lage Zwaluwe en Drimmelen Dorp (CA)	40.000	10	4.000		2.000	4.000	4.000	4.000
		Totaal thema 3. Economie, recreatie en toerisme	***40.000***			***-***	***2.000***	***4.000***	***4.000***	***4.000***
		Totaal Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	**190.000**			**2.500**	**9.500**	**16.500**	**19.000**	**19.000**

		Thema 1. Onderwijs, jeugd en gezondheid								
4	1.1	Nieuwbouw Stuifhoekschool	9.982.645	40	131.938	65.969	131.938	131.938	131.938	131.938
4		Bouw en energieneutrale Stuifhoek (CA)	-	40	-					
		Totaal thema 1. Onderwijs, jeugd en gezondheid	***9.982.645***			***65.969***	***131.938***	***131.938***	***131.938***	***131.938***
		Thema 3. Sociale structuur, sport en zorg								
4	4.1	Vervanging beregeningsinstallatie de Schietberg	42.500	15	2.833	1.417	2.833	2.833	2.833	2.833
4	4.2	Renovatie toplaag grasveld A Ruitersvaart (inclusief drainage en leunhekwerk)	41.000	30	1.367		683	1.367	1.367	1.367
4	4.3	Renovatie toplaag kunstgrasveld Kwarrenhoek	200.000	15	13.333		6.667	13.333	13.333	13.333
4	4.4	Renovatie toplaag kunstgrasveld handbal Wagenberg	35.000	15	2.333				1.167	2.333
		Totaal thema 3. Sociale structuur, sport en zorg	***318.500***			***1.417***	***10.183***	***17.533***	***18.700***	***19.867***
		Totaal Programma 4. Sociaal domein	**10.301.145**			**67.385**	**142.121**	**149.471**	**150.638**	**151.804**

Investeringsprognose 2024 - 2028

Prg nr.	Nr.	Omschrijving	Raming investering	Afschr. termijn	Afschrijvings - bedrag	2024 kapitaal - lasten	2025 kapitaal - lasten	2026 kapitaal - lasten	2027 kapitaal - lasten	2028 kapitaal - lasten
		Tractie en gereedschappen								
B	B.1	Snipperkar	20.151	10	2.015	1.008	2.015	2.015	2.015	2.015
B	B.2	Hakselaar	35.264	10	3.526	1.763	3.526	3.526	3.526	3.526
B	B.3	Tractor	65.000	10	6.500	3.250	6.500	6.500	6.500	6.500
B	B.4	Bus met laadkraan (3 stuks)	166.244	7	23.749	11.875	23.749	23.749	23.749	23.749
B	B.5	Shovel werf	65.000	7	9.286			4.643	9.286	9.286

B	B.6	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	235.000	7	33.571			16.786	33.571	33.571
B	B.7	Containers (2 stuks)	22.000	20	1.100			550	1.100	1.100
B	B.8	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	235.000	7	33.571				16.786	33.571
B	B.9	Bus enkelcabine (2 stuks)	125.000	7	17.857				8.929	17.857
B	B.10	Tractor	55.000	10	5.500				2.750	5.500
B	B.11	Aanhangkar	5.000	7	714					357
B	B.12	Shovel milieustraat	50.000	7	7.143					3.571
B	B.13	Boa voertuig	52.000	7	7.429					3.714
B	B.14	Pickups (3 stuks)	135.000	7	19.286					9.643
B	B.15	Vrachtwagens met laadkraan klein (2 stuks)	160.000	7	22.857					11.429
B	B.16	Containers (2 stuks)	22.000	20	1.100					550
		Totaal Tractie en gereedschappen	***1.447.659***			***17.895***	***35.791***	***57.769***	***108.212***	***165.941***
		Totaal Bedrijfsvoering	**1.447.659**			**17.895**	**35.791**	**57.769**	**108.212**	**165.941**
		Gemeentehuis								
		vervangingsinvestering								
O	O1	Verbeteren binnenklimaat	83.005	15	5.534		2.767	5.534	5.534	5.534
O	O2	Aanpassing werkplek-arbo	197.169	10	19.717		9.858	19.717	19.717	19.717
O	O3	Herinrichting omgeving	-	25	-				-	-
O	O4	Vervangen koffie corners	80.000	15	5.333	2.667	5.333	5.333	5.333	5.333
		Totaal Gemeentehuis	***360.173***			***2.667***	***17.959***	***30.584***	***30.584***	***30.584***
		ICT: vervanging hardware								
O	O5	Devices	87.226	4	21.807		10.903	21.807	21.807	21.807
O	O6	AO-printer (omg.verg)	25.188	5	5.038			2.519	5.038	5.038
O	O7	Vervanging technische infrastructuur	178.334	5	35.667					17.833
O	O8	Tablets raad	28.967	4	7.242			3.621	7.242	7.242
O	O9	Scanner	12.594	5	2.519			1.259	2.519	2.519
O	O10	Smartboards	-	5	-			-	-	-
O	O11	Presentatiefacilliteiten	109.821	5	21.964				10.982	21.964
		Totaal ICT: vervanging hardware	***442.131***			***-***	***10.903***	***29.206***	***47.587***	***76.402***
		ICT: vervanging software								
O	O12	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur		5	-	-	-	-	-	-
O	O13	Klachten registratie (prevent)		5	-		-	-	-	-
O	O12	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur		5	-		-	-	-	-
O	O14	Modernisering GBA (Basisregistratie Personen)		5	-		-	-	-	-
O	O15	n/wro/DURP		5	-			-	-	-

O	O16	Gegevensmagazijn/ gegevensmakelaar		5	-			-	-	-
O	O12	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur		5	-			-	-	-
O	O17	Sportaccommodaties HTA		5	-				-	-
O	O18	CMS (sitemanager 3 VIP-totaal)		5	-				-	-
O	O19	Centraal contentmanagementsysteem/website intergr.		5	-				-	-
O	O20	Inrichting bedrijvenloket		5	-				-	-
O	O21	Mijn Overheid berichtenbox		5	-				-	-
O	O22	Mijn Overheid lopende zaken		5	-				-	-
		Totaal I&A Software				**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
		Totaal Overhead	**802.305**			**2.667**	**28.862**	**59.789**	**78.171**	**106.986**
		Totaal Investeringen	**31.554.064**			**191.055**	**482.075**	**656.907**	**819.803**	**989.638**

Toelichting investeringen 2024

Programma 2. Openbare ruimte

2.1 Renovatie Openbaar groen 2024
In 2024 liften we mee met een aantal integrale projecten. Daarnaast vervangt MidZuid ook stukken groen die van onvoldoende kwaliteit zijn. Dit zetten we ook in om de burgertevredenheid over het groen te vergroten.

3.1 Aanhangstrooier
Betreft de vervanging van oude strooier.

3.2 Vervanging openbare verlichting 2024
In februari 2023 is de productie en import van de pl-lamp gestopt. De aanwezige voorraden mogen worden opgemaakt. Dit heeft gevolgen voor het onderhouden van het openbare verlichtingsareaal van de gemeente Drimmelen. Op dit moment heeft de gemeente in totaal 6.706 armaturen in haar areaal, waarvan 3.662 met een pl-armatuur. We verwachten dat de voorraden in de loop van 2024 uitgeput raken. In 2024 brengen we in beeld wat de alternatieve mogelijkheden zijn en de daarbij financiële consequenties voor 2025 en verder ten opzichte van het huidige beleid.

3.7 Vergroten burgertevredenheid 2024
Dit jaar richting we ons op Lage Zwaluwe voor het vergroten van de burgertevredenheid.

3.11 Wegen / rehabilitatie 2024
Voor dit jaar staat enkel een bijdrage aan het project Molenstraat (Terheijden, centrumroute) op de planning.

3.16 Verkeersreconstructies 2024
Zoals elk jaar maken we ook dit jaar een verkeersmaatregelennota waaruit kleine verkeersmaatregelen volgen. Input hiervoor vormen de verkeerstellingen die we in 2024 uitvoeren.

3.21 Verkeersveilig maken Hooge Zwaluwe (bypass) (CA)
De afgelopen jaren zijn we volop bezig geweest met de voorbereidingen voor de aanleg van een bypass. Op die manier beperken we de verkeersoverlast in Hooge Zwaluwe. De raad koos ervoor om middelen beschikbaar te stellen voor een bypass voor zwaar- en landbouwverkeer. Zodra de bestemmingsplanprocedure is doorlopen starten we met de realisatie van de Bypass. Afhankelijk van de bezwaren, passen we mogelijk ontwerp aan. In 2024 ronden we de technische voorbereidingen af.

3.22 Aanleg rotonde Godfried-Schalckenstraat te Made (CA)
Om de verkeersveiligheid op het kruispunt Haasdijk/ Godfriedschalckenstraat te vergroten leggen we een rotonde aan. Het technisch ontwerp rondden we in 2023 af. De realisatie van de rotonde starten we in 2024.

4.1 Vervanging rioolontstopper
Betreft de vervanging van oude rioolontstopper.

Deze volgende investeringen behelzen het vervangen en aanpassen van het rioolstelsel zodat het voldoet aan de ambitie Bui 9 conform het WRP. Waar mogelijk koppelen we hemelwater af.

4.2 Maatregelen kern Terheijden
Na realiseren van de dijkverzwaring beëindigen we het project “Doorgaande route Terheijden” met de rioolaanpassingen in de Molenstraat.

4.3 Maatregelen Made hoog: voorbereiding
Voor dit combinatie project schatten we dat de voorbereiding 2 jaar (2024 en 2025) duurt. De uitvoering duurt 3 jaar.

4.4 Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging fase 1 (incl. ambitieniveau)
Dit project bereiden we in 2024 voor. In 2025 is de uitvoering.

4.5 Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging fase 1 (incl. amb.niv.)

Dit project bereiden we in 2024 voor. In 2025 is de uitvoering.

Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

2.1 Laadpalen 2024 (CA)
Als gemeente hebben we een stimulerende rol in het verduurzamen van mobiliteit. We moedigen het (elektrisch) fietsen, het elektrificeren van wagenparken en het experimenteren met deelauto's aan. We faciliteren dat door het proactief uitrollen van een laadpalenstructuur. We realiseren onder andere fietsoplaadpunten (waterdichte stopcontacten) bij (toeristische) plekken zoals restaurants, zwembaden, sportaccommodaties, buurthuizen en sportvelden.

Programma 4. Sociaal Domein

1.1 Nieuwbouw IKC De Stuifhoek
Het voorbereidingskrediet is middels de Voorjaarsnota 2023 bij geraamd zodat we de volgende fase, de aanbesteding van de uitvoering en de architect die momenteel het voorontwerp uitwerkt, kunnen bekostigen. Het totaalbudget is middels de Najaarsnota 2022 bijgesteld naar aanleiding van de zeer fors gestegen bouwkosten. Vooralsnog gaan we ervan uit dat het krediet toereikend is om het IKC de Stuifhoek incl. de laag appartementen te kunnen energieneutraal kunnen bouwen. Daar wordt ook op gestuurd. De komende aanbesteding van de bouw van het pand zal bepalend zijn hierin. Begin 2024 is die aanbesteding afgerond.

4.1 Vervanging beregeningsinstallatie de Schietberg
Betreft vervanging van bron en pomp.

Bedrijfsvoering

B.1 Snipperkar
Betreft de vervanging van oude versnipperaar.

B.2 Hakselaar
Betreft de vervanging van oude hakselaar.

B.3 Tractor
Betreft de vervanging van oude tractor.

B.4 Bus met laadkraan (3 stuks)
Betreft de vervanging van oude bussen. We kijken naar mogelijkheid om elektrische bussen aan te schaffen.

Overhead

O4 Vervangen koffie corners
Tijdens de verbouwing van 2006-2007 van het Gemeentehuis zijn er koffie corners geplaatst. Deze koffie corners zijn inmiddels economisch- en technisch afgeschreven. Diverse meubels hebben namelijk waterschade. Daarbij past het esthetisch gezien niet (meer) binnen het nieuwe ontwerp en sluiten de functionaliteiten die in de koffie corner zitten niet aan bij de wensen van het huidige werkplek concept. Er is naar de mogelijkheid gekeken om het bestaande meubel te hergebruiken/herindelen, echter was de technische staat van de meubels zodanig slecht dat dit geen duurzame optie bleek. Met het verkrijgen van het krediet willen we nieuwe koffiecorners neerzetten die aansluiten bij het nieuwe ontwerp en de volgende functionaliteiten hebben: gescheiden afvalstation, flex-lockers, koffieapparaat, opslag voor bijv. kantoorartikelen, koelkast.

5. Afschrijvingstermijnen investeringen

Conform artikel 14 van de financiële verordening van de Gemeente Drimmelen worden de richtlijnen voor afschrijvingstermijnen opgenomen in de begroting.

Afschrijvingstermijnen investeringen			
Soort investering / activa			**Afschrijvingstermijn**
1. Immateriële vaste activa			
1.1 Het saldo van agio en disagio			5
1.2 Kosten van onderzoek en ontwikkeling			5
2. Materiële vaste activa			
2.1 Gronden, terreinen, recreatiegrond, bouwgrondexploitatie, erfpachtgronden			
2.2 Woonruimten	2.2.1	Nieuwbouw	40
	2.2.2	Renovatie, restauratie, verbouw en uitbreiding	25
	2.2.3	Tijdelijke woonruimten	gelijk aan gebruiksduur
2.3 Bedrijfsgebouwen en scholen	2.3.1	Nieuwbouw	40
	2.3.2	Renovatie, restauratie, verbouw en uitbreiding	25
	2.3.3	Tijdelijke gebouwen / noodlokalen	gelijk aan gebruiksduur
	2.3.4	Soc cult dorpshart investering kerk	30
2.4 Grond-, weg-, en waterbouwkundige werken	2.4.1	Wegen, fiets- en voetpaden: aanleg / reconstructie	20
	2.4.2	Plantsoenen/parken/trapveldjes/speelbossen: aanleg / reconstructie	10
	2.4.3	Losloopplaatsen honden: aanleg / reconstructie	10
	2.4.4	Sportterreinen: aanleg / vervanging	20
	2.4.5	Sportterreinen: reconstructie	15
	2.4.6	Riolering: vervanging vrij verval riolering	40, 50, 60
	2.4.7	Riolering: gemalen bouwkundige aanpassingen	45
	2.4.8	Riolering: persleidingen	45
	2.4.9	Riolering: druksysteem hele systeem	45
	2.4.10	Riolering: gemalen mechanisch / elektrisch	15
	2.4.11	Riolering: druksysteem mechanisch / elektrisch	15
	2.4.12	Riolering: telemetrie	10
	2.4.13	Riolering: bergbezinkbassin	40
	2.4.14	Riolering: terugslagkleppen	25
	2.4.15	Riolering: drainage	20
	2.4.16	Baggeren: havens	10
	2.4.17	Baggeren: stedelijk water	30
	2.4.18	Bruggen: aanleg / vervanging	40
	2.4.19	Bruggen: reconstructie	25
	2.4.20	Columbarium / urnenmuur	10
	2.4.21	Vervanging openbare verlichting	25
	2.4.22	Damwand (secundaire waterkering)	75
	2.4.23	Renovatie grasvelden / drainage	30
	2.4.24	Renovatie kunstgrasvelden	15
	2.4.25	Vervanging beregeningsinstallaties	15
2.5 Vervoersmiddelen	2.5.1	Motorvaartuigen	20
	2.5.2	Voetveer	15

	2.5.3	Waterwagen	12
	2.5.4	Tractor, heftruck, snipperkar, hakselaar, rioolontstopper	10
	2.5.5	Veegmachine / -aanhangwagen	8
	2.5.6	Zwerfvuilwagen	8
	2.5.7	Faecaliënzuiger	8
	2.5.8	Dranghekkenwagen	8
	2.5.9	Personenauto, bestelauto, bussen (incl. laadkraan e.d.)	7
	2.5.10	Vrachtauto (inclusief haakarm / laadkraan e.d.)	7
	2.5.11	Shovel milieustraat	7
	2.5.12	Aanhangwagen	7
2.6 Machines, apparaten en installaties	2.6.1	Technische installaties	15
	2.6.2	Stenenklem / pallethaak	15
	2.6.3	Gladheidbestrijding: hoogkiepbak	15
	2.6.4	Gladheidbestrijding: aanhangstrooier	12
	2.6.5	Gladheidbestrijding: zoutmenginstallatie	10
	2.6.6	Gladheidbestrijding: sneeuwploeg, rolbezem, strooier	8
	2.6.7	Veegborstels	10
	2.6.8	Hogedruk reiniger gemeentewerf	10
	2.6.9	Verkeersregelinstallaties	10
	2.6.10	Veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen	10
	2.6.11	Telefooninstallatie	10
	2.6.12	Inrichtingskosten / meubilair	10
	2.6.13	Automatiseringsapparatuur	5
	2.6.14	Containers	20
2.7 Overige materiële vaste activa	2.7.1	Archiefinstallaties	25
	2.7.2	Uurwerk kerktorens	15
	2.7.3	Minicontainers (gft-/restafvalbakken)	15
	2.7.4	Stroomkasten (kermissen e.d.)	10
	2.7.5	Verzamelcontainers (ondergrondse opslag afval)	8
	2.7.6	Tablets	4

2.7.3. Minicontainers (gft-/restafvalbakken)
De huidige bakken stammen uit 1992 en 2004. Onze ervaring gekoppeld aan de manier van inzamelen (diftar) waarbij bewoners gestimuleerd worden de minicontainers zo min mogelijk “aan straat” te zetten maakt het mogelijk dat we de afschrijvingstermijn van 10 jaar kunnen verruimen naar 15 jaar indien we nieuwe containers aanschaffen. Bij andere gemeenten zien we dat de minicontainers ook veel langer dan 10 jaar meegaan.

6. Richtlijnen begroting GR'en

Algemene financiële richtlijnen

Gemeenten stellen in hun begroting richtlijnen vast voor de nieuwe begroting van de gemeenschappelijke regelingen waaraan zij deelnemen. Voor de begroting 2025 van de gemeenschappelijke regelingen hanteert Drimmelen de onderstaande algemeen geldende financiële richtlijnen.

1. We verwachten van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling dat zij uiterlijk 15 april 2024, maar bij voorkeur vóór 1 april 2024, een structureel sluitende meerjarenbegroting voor komende vier jaar aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de inhoudelijke en financiële uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar. In de begroting neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken opgenomen, behalve als dit eerder door het Algemeen Bestuur is besloten.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de gemeenschappelijke regeling de instandhouding of vrijval van deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de gemeenschappelijke regeling in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting worden de gemeenteraden in de gelegenheid gesteld hierop een zienswijze in te dienen.
4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting voor het komende jaar stijgt maximaal met de geldende CAO-indexering, overige CAO afspraken en de prijsontwikkeling uit de meest recente circulaire. Voor het opstellen van zowel de kaderbrief als de begroting gebruikt de gemeenschappelijke regeling de dan meest recente Rijkscirculaire voor zowel de loon- als de prijsindex.
5. Voor het opvangen van afwijkingen tussen de indexeringen die in de begroting zijn opgenomen en de werkelijke CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de werkelijke prijsontwikkeling houdt de verbonden partij een beperkte algemene reserve aan om de bedrijfsvoering in het lopende boekjaar te kunnen continueren zonder dat hiervoor een beroep moet worden gedaan op de deelnemers en een zienswijzenprocedure moet worden gevolgd.
6. Uiteraard wijzigt de deelnemersbijdrage ook wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
7. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het Algemeen Bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het Algemeen Bestuur.
8. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling de risico’s met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

Naast deze algemene richtlijnen hanteert Drimmelen aanvullende financiële of beleidsmatige richtlijnen die voor een specifieke gemeenschappelijke regeling kunnen gelden. Die specifieke richtlijnen volgen hierna. Voor zowel de algemene als de specifieke richtlijnen geldt dat Drimmelen aansluit bij hetgeen hiervoor in regioverband is voorbereid.

Specifieke beleidsrichtlijnen Regio West-Brabant (RWB)

In de begroting 2025 wordt in heldere taal aangegeven:

1. Welke doelen uit het actieprogramma 2024 – 2028 in 2025 worden gerealiseerd en welke doelen in de periode 2026-2028 worden beoogd;

2. Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) van de gemeenten worden gevraagd;
3. Of, en zo ja op welke wijze er voor de uitvoering van de actieagenda samenwerking nodig is met de Stedelijke Regio's en Rewin en hoe deze samenwerking wordt vormgegeven;
4. Op welke wijze de verbinding met onderwijs en bedrijfsleven wordt gelegd bij de uitvoering van het actieprogramma.

Specifieke financiële richtlijn Regio West-Brabant (RWB)

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Specifieke beleidsrichtlijnen OMWB

1. De basis voor het uitvoeren van de wettelijke basistaken door de Omgevingsdienst vormt het inrichtingenbestand. Dit is onder meer de basis van het werkprogramma en de financiering van de dienst. Onze omgeving verandert voortdurend en dit vraagt het nodige voor het actueel houden van dit bestand. Met de komst van de omgevingswet moet dit bestand worden getransformeerd naar een bestand van Milieu Belastende Activiteiten (MBA). Wij verwachten dat de OMWB beschikt over een hoogwaardig, adequaat en up-to-date inrichtingenbestand dat wordt getransformeerd nar een MBA bestand en dat de dienst zich in staat stelt snel te reageren op veranderingen. Wij vragen de dienst om voor de transformatie en met name het up-to-date houden van gegevens in het MBA bestand beleidsmatige maatregelen te treffen en dit tot uitdrukking te laten komen in de begroting 2025.
2. Overeengekomen is de aangepaste versie van de MWB-norm te herzien nadat de gevolgen van de inwerkingtreding Omgevingswet duidelijk zijn en er een nieuw GUK is vastgesteld. Wij vragen de OMWB om in 2025 samen met de deelnemers de MWB norm te herzien en te komen tot en nieuwe financieringsopzet van de dienst. Hou hierbij rekening met het herziene Gemeenschappelijk Uitvoeringskader en aan te sluiten de uitkomst van Interbestuurlijke programma Versterking VTH-stelsel en baseert het op een kwalitatief hoogwaardig en actueel MBA-bestand.
3. Er is sprake van krapte op de arbeidsmarkt wat we vooral terugzien in specialistische functies en dit raakt ook de OMWB. Dit vraagt om het maken van keuzes waarop de beschikbare capaciteit wordt ingezet. We vragen de OMWB om transparant en tijdig, maar uiterlijk in 2025 een duidelijk afwegingskader op te stellen voor die gevallen waarin keuzes gemaakt moeten worden (bijvoorbeeld ten aanzien van inzetten op basistaken of verzoektaken en waarbij het uitgangspunt dient te zijn het voldoen en de wettelijke (basis)- taken. Daarbij zijn maatwerk, risico-gestuurd werken en vertrouwen belangrijke pijlers.
4. Kijk kritisch naar bestaande werkzaamheden en evalueer deze tijdig. Hanteer bij het opstellen van de begroting het principe nieuwe werkzaamheden voor oud. We vragen de omgevingsdienst hierbij de focus te leggen op het programma collectieve taken (P3). Het beschikbare bedrag op basis van de overeengekomen verdeelsleutel hoort daarbij niet het uitgangspunt te zijn maar nut en noodzaak van de in programma 3 opgenomen taken en werkzaamheden.
5. De resultaten en uitgangspunten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden transparant verwerkt in de (meerjaren)begroting. De resultaten worden onder andere vertaald in de begroting door het opnemen van prestatie-indicatoren voor de (primaire) processen.

Specifieke beleidsrichtlijnen voor de Veiligheidsregio

De Veiligheidsregio heeft als taak zorg te dragen voor crisisbeheersing, risicobeheersing, brandweerzorg, bevolkingszorg en geneeskundige hulpverlening bij rampen en crises met als doel gezamenlijk de fysieke veiligheid en maatschappelijke continuïteit in de regio te borgen. Zodoende draagt de veiligheidsregio Midden- en West-Brabant bij aan een veilige omgeving.

In het beleidsplan 2024-2027 zijn actiepunten opgenomen, welke uiterlijk in 2027 gerealiseerd moeten zijn. In de begroting 2025 geeft de Veiligheidsregio aan op welke wijze deze actiepunten worden gerealiseerd.

In 2024 werkt de brandweer met dynamisch alarmeren en wordt het beleid rondom gebiedsgerichte opkomsttijden vastgesteld. De effecten van beide systematieken worden geëvalueerd en de Veiligheidsregio stemt eventuele aanpassingen af met de deelnemende gemeenten.

Tevens zorgt de Veiligheidsregio voor een duidelijk en compleet meerjarig investeringsperspectief, waarbij tijdig wordt geanticipeerd op het up-to-date houden c.q. vervangen van materieel. Te denken valt aan (ondersteunende) voertuigen, uitrusting en specialistisch materieel van de brandweerposten.

In de kaderbrief dient aandacht gegeven te worden aan de ontwikkelingen op het gebied van de invoering van de Omgevingswet en de energietransitie.

Specifieke beleidsrichtlijnen GGD

1. De GGD geeft in de kaders en Beleidsbegroting 2025 duidelijk weer met welke concrete plannen invulling gegeven gaat worden aan de in het beleidsplan 2023-2026 'Wij maken samen gezond gewoon' opgenomen 4 ambities en laten ze hun 3 gezonde geluiden horen.
2. Met behulp van prestatie-indicatoren brengt de GGD de resultaten in beeld die zij bereikt op de diverse door haar uit te voeren taken. De GGD heeft aangegeven in de tweede helft van 2023 te starten met het formuleren van indicatoren, samen met een afvaardiging van de gemeenten. Gezien de gemaakte afspraak dient de GGD de indicatoren op te nemen in de begroting 2024 en dienen deze ook terugkomen (evt. met uitbreiding) in de Beleidsbegroting 2025.
3. In het kader van GALA gaat de GGD aan de slag met het versterken van de (regionale) kennis- en adviesfunctie. Daarnaast gaat ze aan de slag met de coördinatie. De concretisering van de coördinerende rol van de GGD wordt later uitgewerkt, waarbij gekeken wordt welke regionale thema's worden opgepakt. Ook de precieze rol inzake de ketenaanpakken (vanuit IZA) wordt hierin uitgewerkt.
4. De GGD heeft binnen het basispakket haar diensten in het kader van de Omgevingswet in 2024 uitgebreid. De algemene bijdrage is met € 0,13 per inwoner verhoogd. In de begroting geeft de GGD aan wat zij gemeenten in 2025 binnen het basispakket biedt aan advisering in het kader van de Omgevingswet, waarbij het uitgangspunt is dat binnen het basispakket zo veel mogelijk tegemoet wordt gekomen aan de vraag van gemeenten. De genoemde aantallen en termijnen dienen indicatief te zijn zodat voor (harde) afspraken eerst ervaring opgedaan wordt in de eerste jaren van de Omgevingswet.

Specifieke financiële richtlijn voor de GGD

De GGD heeft aangegeven in het najaar van 2023 te starten met de analyse van de bestemmingsreserves. De uitkomsten hiervan worden vertaald in te hanteren uitgangspunten. Zoals door de GGD is aangegeven, worden deze door het Algemeen Bestuur in 2024 bij de kadernota vastgesteld. In de beleidsbegroting 2024 worden deze verwerkt zodat aanvullend inzicht wordt gegeven in nut en noodzaak van de bestemmingsreserves. Dit dient ook te gebeuren voor de P&C-cyclus 2025. Op deze manier kan ook worden voldaan aan financiële richtlijn 3.

Specifieke beleidsrichtlijnen Regionale Ambulancevoorziening (RAV)

1. De RAV waarborgt onder de Wet ambulancezorgvoorzieningen de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
2. Het Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0 bevat 26 indicatoren waarmee daadwerkelijk het niveau van de geleverde zorg wordt gemeten. Tijdigheid in het spoedvervoer is er hier één van. De indicatoren zijn onderverdeeld in zeven segmenten: Bereikbare en beschikbare zorg, Patiënt centraal, Veilige zorg, Professionaliteit, Samenwerken, Continue verbeteren en Basis op orde. De RAV informeert de gemeenten hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader.
3. In 2025 is naar verwachting de nieuwe urgentie-indeling ambulancezorg ingevoerd. De nieuwe indeling kent zeven in plaats van drie urgentieniveaus. De RAV verwerkt de nieuwe urgentie-indeling in haar begroting waarbij inzage in de responstijden op A1 en A2 ritten behouden blijft. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A1 ritten niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
4. In haar begroting geeft de RAV aan wat de landelijke Beleidsagenda Toekomstbestendige Acute Zorg van VWS betekent voor de ambulancezorg in haar werkgebied. De beleidsagenda

kent drie kernpunten: Kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg, Zorgcoördinatie en Samenwerking in de regio.

Specifieke beleidsrichtlijnen WAVA/MidZuid

1. De wet- en regelgeving op het gebied van het bieden van werk aan mensen met een arbeidsbeperking is continu in beweging. We verwachten dat MidZuid anticipeert op de aanpassingen in de Participatiewet, de ontwikkelingen vanuit Breed Offensief en de veranderingen in de regelgeving rondom het beschut werk. Deze veranderingen zien we graag op een adequate en efficiënte manier terug in de begroting 2025.
2. Inwoners die vallen onder de Participatiewet zoveel mogelijk bij reguliere werkgevers geplaatst worden. Hierbij dient zoveel mogelijk uitgegaan te worden van een arbeidsovereenkomst bij de reguliere werkgever. Bij inzet van een detacheringsconstructie is het uitgangspunt dat dit een tijdelijk karakter heeft.
3. MidZuid houdt inzichtelijk welke activiteiten en risico's verbonden zijn aan de afbouw van het huidige SW-bestand in combinatie met de opdrachtportefeuille en stelt maatregelen voor om nadelige financiële gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken.
4. De uitwerkingen van de strategische toekomstvisie 2025-2035 worden opgenomen in de begroting 2025. Het streven hierbij is een meer stabiele en voorspelbare situatie in de financiële lasten voor MidZuid en de deelnemende gemeenten.
5. De besluitvorming over de huisvesting en de voorbereiding hierop worden meegenomen in de begroting 2025.

Specifieke beleidsrichtlijnen CJG Drimmelen Geertruidenberg

1. Er wordt uitvoering gegeven aan de motie van dd. 04-07-2023, wat betekent dat:
    - Alle acties van het CJG erop zijn gericht om te voldoen aan de doelstelling om te voorzien in een maximale wachttijd van 4 weken;
    - In alle P&C-stukken een gestandaardiseerd overzicht komt in de vorm van een tabel over de voortgang van de wachttijden, zodat de raad naar inzicht kan bijsturen;
    - Aan de raad een budgetvoorstel bij de begrotingsbehandeling kan worden gedaan voor volgend jaar gericht op uitbreiding van de formatie van het CJG voor de jaren 2024 en 2025 om de totale tijd van het hulpverleningstraject voor jeugdigen te verkorten. De raad kan tijdens de begrotingsbehandeling een afgewogen besluit nemen t.o.v. kosten voor andere beleidsterreinen.
2. De herinrichting van het jeugdhulplandschap, waaronder de ontwikkeling naar Stevige Lokale Teams (SLT) (regionale opgave vanuit Hervormingsagenda, Strategieplan Jeugdhulpregio WBO en Toekomstscenario Jeugd en Gezin), zal invloed hebben op het CJG. Veel voorkomende vormen van jeugdhulp worden deel van SLT en worden waar mogelijk preventiever, effectiever en efficiënter ingezet. De focus verschuift van het inkopen en leveren van specialistische hulp aan een individueel kind naar gezamenlijk de verantwoordelijkheid nemen voor het opvoeden, opgroeien en deelnemen in de eigen leefomgeving van het kind. Dit vergt andere afspraken en stelt andere eisen aan de samenwerking.
3. De tijdelijke extra formatie van 1 fte voor een CJG-professional bij het onderwijs wordt in 2023 geëvalueerd. Deze input wordt gebruikt om de samenwerking in 2024 en verder te continueren en met welke doelstellingen. Met betrokken partijen worden hierover afspraken gemaakt. Vooralsnog willen we inzetten op 1 jaar en zullen in 2024 opnieuw evalueren en gezien de regionale ontwikkelingen (zoals hierboven beschreven) bekijken hoe dit in 2025 wordt vormgegeven. Ook zal de extra 0,5 fte voor het overbruggen van wachtlijsten (zie onder risico's) worden gecontinueerd.
4. Daarnaast blijft het CJG zich in zetten voor: data-gestuurd werken, veiligheid en preventie.

Specifieke financiële richtlijn CJG Drimmelen Geertruidenberg

Het uitgangspunt is dat een eventuele kostenstijging voor bedrijfsvoering of overhead alleen veroorzaakt wordt door indexering of door nieuw beleid, waar het bestuur van de regeling expliciet vooraf mee instemt.